

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

FEJLESZTÉSET

A GRAFIKAI IPARÁGAK

SZOLGÁLÓ FOLYÓIRAT

MAGYAR GRAFIKA

★ 1924

SZEPTEMBER-OKTÓBER HÓ

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM 9-10. SZÁM

SZERKESZTI ÉS KIADJA
BIRÓ MIKLÓS

BESZERZÉSI FORRÁSOK

BETŰ ÉS LÉNYA

Első Magyar Betűöntőde Rt. Budapest VI, Dessewffy uca 32. Dívatos szöveg- és címbetűk minden nyelvhez. Síma és mintázott rézlelők. Elvállalja egész nyomdai berendezések szállítását. Telefon: 23-70.

Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82-35.

„Grafika“ Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. V, Csáky uca 49. Telefon: 21-91.

A. J. G. Schelter & Gliesecke betűöntőde Lelvizig magyarországi képviselője: Fischer Ignác Budapest VII., Kazinczy uca 27. II. 24.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 48-12.

LITOGRAFIA

Átnyomópapírok és nedves transzparencspapír és az összes cikkek kaphatók a Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzletben Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82-35.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet. Mindenfajta átnyomópapír és az összes szükségleti cikkek, litográfikák. Budapest VIII, Mátyás tér 16. Telefon: József 14-16.

GÉPJAVÍTÁS

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István út 4. Telefon: József 72-39. Gépjavitásokat, gépátalakításokat, szerelést, transzmisszióberendezést szakzerűen és gyorsan eszközöl.

Wörner J és Társa gépgyár Rt. Budapest V, Váci út 48. Telefon: 14-69 és 61-90.

KÖNYVKÖTÉSZET

Vászon könyvkötészetek, nyomdák és dobozgyárak részére: Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82-35.

Moskovits Eml Budapest V, Klotild uca 22. Grafikai textil, könyvkötővásznak és papírok. Telefon: 2-23, 165-25 és 191-34.

PAPÍRNEMŰEK

„Steyrer-műhi“ papírgyár különlegességel: műnyomó-, kromó-, pausz-, pergamenpótló-, rajz- és egyébfajta papírosok. Magyarországi vezérképviselője: Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82-35.

Vértes Aladár levélborítók- és papírneműgyár Budapest IV, Fővámter 4. Telefon: József 102-51, József 102-52, József 62-49.

KLISÉK

Általános Grafikai Műintézet Részvénytársaság Budapest VIII, Bezerédy uca 19. Telefon: József 143-18. Elsőrangú anyagból, elsőrendű kliséket szállít.

König és Bayer fotókémigráfiai műintézet kliségyára Budapest VII, Wesselényi uca 54. Telefon: József 59-91.

Sokszorosító Ipar Rt. Budapest VIII, Tlaza Kálmán tér 8. Telefon: József 2-85.

SZAKÜZLETEK

Frank Lajos grafikai szaküzlet Budapest VIII, Teleki tér 10. Telefon: József 70-10.

Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82-35.

„Grafika“ Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. V, Csáky uca 49. Telefon: 21-91.

Tanzer Miksa grafikai szaküzlet Budapest VII, Akácia uca 50. Telefon: József 106-31.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 48-12. Új, használt és javított kő- és könyvnyomdai, könyvkötészei gépektől a egyéb felszerelésekből, anyagokból nagy raktárt tart.

FESTÉKEK

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntőde Budapest IX, Márton uca 19. Telefon: József 6-35.

„Grafika“ Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. V, Csáky uca 49. Telefon: 21-91.

Kast & Ehinger G. m. b. H. nyomdafestékgyár magyarországi Hótelepének képviselője, König János okl. mérnök Budapest IV, Ferenciek tere 4. Telefon: József 153-68. Gyárak: Wien, Stuttgart, New York és Prágában.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ legrégebb és legnagyobb nyomdai festékgyára. Iroda: Budapest IV, Ferenc József rakpart 27. Gyár Budafokon. Telefon: 37-58 és 83-29.

Lutz Ede és Társa lakk- és festékgyár Rt. Budapest VII, Órnagy uca 4. Telefon: József 93-46. Képviselője: Frank Lajos grafikai szaküzlet Budapest VIII, Teleki tér 10. Telefon: József 70-19.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 48-12.

BETŰFÉM

Magyar Ólomárgyár és Fémkereskedelmi Rt. Garantiált összetételű betűfém nyomdák, tűmüntők és betűöntők részére. Ólom, angol ón és antimón napi áron. Fémbutladékok, — salakot is. — hamut vásárol. Központi Iroda: Budapest V, Korall uca 3. Telefon: 110-45 és 102-91. — Gyár: Budapest VI, Forgách uca 4. Telefon: 176-76.

NYOMÓGÉPEK

„Grafika“ Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. V, Csáky uca 49. Telefon: 21-91.

Dresdener Schnellpressenfabrik A.-G. és a Preusse & Comp. A.-G. Lelvizig, Magyarország és az utódállamok részére képviselő Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82-35.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István út 4. Telefon: József 72-39. Új és javított nyomógépek állandóan raktáron.

Maschinenfabrik Augsburg-Nürnberg A.-G. Augsburg vezérképviselője: Chatelat Alajos Budapest V, Margit körút 81. II. udvar. Telefon: 195-33.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 48-12.

Wörner J. és Társa gépgyár Rt. Budapest V, Váci út 48. Telefon: 14-69 és 61-90.

HENGERANYAG

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntőde Budapest IX, Márton uca 19. Hengeröntést vállal a legjobb anyagból. Jobb és olcsóbb a házi öntésnél. Telefon: József 6-35.

Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82-35.

„Grafika“ Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. V, Csáky uca 49. Telefon: 21-91.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ legrégebb és legnagyobb nyomdai festékgyára, hengeranyaggyár és hengeröntőde. Iroda Budapest IV, Ferenc József rakpart 27. Gyár Budafokon. Telefonszám: 37-58 és 83-29.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 48-12.

SZEDŐGÉPEK

Az Intertype szedő- és soröntőgépek vezérképviselője: Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82-35.

Mergenthaler Setzmaschinenfabrik G. m. b. H. Berlin, Linotype sorozódó és üntőgépeknek képviselője: Guttenberghaus Gebr. Geel, Wien VII, Lerchenfelderstrasse 37, Budapest II, Hunyadi János út 12.

Gebrüder Schmidt G. m. b. H. Frankfurt a/M

Kő- és könyvnyomdai, mélynyomó és offsetfestékek. Gyárainak vezérképviselője és raktára:

Freund-Barát-féle papírnagykereskedés

és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82-35.

MAGYAR GRAFIKA

MEGJELENIK ÉVENKÉNT HATSZOR FEBRUÁR, ÁPRILIS, JÚNIUS, AUGUSZTUS, OKTÓBER ÉS DECEMBERBEN
 UNGARISCHE GRAPHIK MELLÉKLAPPAL. V. ÉVFOLYAM 9-10. SZÁM. 1924 SZEPTEMBER-OKTÓBER
 SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS

A MAGYAR NYOMTATÓIPAR VÁLSÁGA

LAPUNK legutolsó számának vezetőcikkében a magyar nyomdaipari szakoktatás újrateremtését sürgettük s ennek kapcsán szögeztük le ama vélekedésünket, hogy iparunk olyan krízis előtt áll, amely tisztító vihar-ként fog elvonulni a magyar nyomdaipar felett s kétségtelenül maga után vonja a csonka ország szükségletét erősen meghaladó nyomtatóiparunknak természetes határok közé húzódását. Nem ok nélkül írtuk le ezt a sokak előtt talán nem a legkedvesebb jóslatot. A volt osztrák-magyar monarchia területén, az osztrák és a cseh nyomdaipart kivéve, min-

den más nemzetbeli sokszorosítóipar válsággal küzd; a nyomdák a munkátalanságtól csendesek, a szakszervezetek helyiségeit pedig a munkanélküliek nagy száma teszi hangossá. Legnagyobb fokú a krízis nálunk, hétről hétre ijesztően nő a száma a munkanélkülieknek, akiknek egyrésze már aligha kerül vissza a szekrényhez, s a nyomdák úgyszólván kivétel nélkül csak a legnagyobb áldozatok árán tartják fenn az üzemet. A magyar közgazdasági helyzet javulására pedig nem sok kilátásunk van s így kétségtelenül be fog következni fentidézett jóslatunk: amely nyomda nem bírja áldozatokkal s nem tud a tisztességes — szennyversenytól távol álló — üzletvitel keretei között dolgozni, az menthetlenül elpusztul. A szilárd anyagi bázis és a tisztességes üzleti felfogás velejárója a tisztességes munka is. És ha a fenyegető krízis kirobbanása nekünk is csak fájdalmat okoz, e fájó sebre gyógyító írul rezerváljuk azt az erős meggyőződésünket, hogy a krízist csak olyan nyomdák ússzák meg, amelyek a magyar nyomtatóiparnak közgazdasági jelentőségét, ipari nivóját fokozottan fogják emelni. Ezt az emlékeztetőt még csak azzal az utalással zárjuk le, hogy az egyik szomszédos utóállamban is feltűnő jelei mutatkoznak a nyomdaipar visszafejlődésének a szükségszerű határok közé s ma ott is csak olyan üzemek tekinthetők rentábilis nyomdáknak, amelyek kellő anyagi erővel, korszerű technikai felszereléssel, tisztességes kartársi szellemmel és becsületes tipográfus munkával törek-szenek hazájuk grafikai iparának nivóját emelni s a maguk boldogulását biztosítani. Vajjon hány magyar nyomdatulajdonos fog erre az egyedül helyes útra térni ?

♂

MAGYAR nyomdászati szak-sajtó — tudomásom szerint — teljes részvétlenséggel és figyelmen kívül haladt el a mellett a fontos esemény mellett, amelyet a magyar szerzői jogi törvény (1921 : LIV. tc.) megalkotása és a berni nemzetközi szerzői jogi uniónak a magyar törvénytárba való beiktatása (1922 : XIII. tc.) jelent. Pedig ennek a két tör-

vénynek a megalkotásával Magyarország rendkívül fontos lépést tett előre és teljes mértékben belekapcsolódott a nagy kultúrnemzeteknek a szerzői jog védelmére alkotott szövetségébe. Bár a berni unióhoz bizonyos határidőn belül való csatlakozást a trianoni békeszerződés is kötelességünké tette, ez a lépés mégis teljesen önkéntesnek, szabad elhatározásunkból folyónak tekinthető, mert úgy az új szerzői jogi törvény, mint az unióhoz való csatlakozásunk régen elő volt készítve és életbelépésük, illetve törvénybeiktatásuk csak a háború miatt késett.

Nem akarunk itt most a szerzői jog irodalmi, színházi, sajtójogi és kiadási vonatkozásaival foglalkozni, csak arra hívjuk fel a magyar nyomdászvilág figyelmét, hogy a magyar szerzői jogi törvény 66. §-a kifejezetten ugyanazt a védelmet biztosítja az iparművészet alkotásainak, mint amilyenben a képzőművészeti alkotások részesülnek, míg a régi szerzői jogi törvény ezt a védelmet az iparművészeti alkotástól (az akkori művészeti közfelfogásnak megfelelően, amely az iparművészetet alárendelt jelentőségű dolognak tartotta) kifejezett formában megvonta. Ennek a védelemnek a hiánya sok kellemetlenségre, a szándékos bitorlás sok formájára és rengeteg erkölcsstelen visszaélésre adta meg a lehetőséget és ezzel egyik akadályozója volt a magyar grafikai művészetek kifejlődésének.

Amíg ugyanis az iparművészeti, tehát az úgynevezett alkalmazott grafikai alkotás szabad préda lehetett, nem volt semmi értelme annak, hogy azok az egyes cégek, amelyek átlátták a dolog művészi és kulturális fontosságát, anyagi áldozatot hozzanak művészi tervek eredeti rajzok, könyvdíszek beszerzéséért, ha bárki, akinek ez eszébe jutott, szabadon utánozhatta ezeket. Maga a bírói eljárás is olyan nehézkes és lassú volt, annak végső kimenetele annyira bizonytalan és annyira az egyes bíró és a szakértők felfogásától függő, hogy legtöbbször az egészen nyilvánvaló és rossz-hiszemű utánzás és bitorlás üldözésére sem volt érdemes lépéseket tenni.

Ezen a téren igen jelentős változásokat hozott ma-

gával a fentemlített két törvény, és ezzel a magyar grafikai művészetek fejlődésének észrevétlenül is erős rügőivá lehetnek. Nem mulaszthatjuk el minden nyomdász figyelmébe ajánlani dr. Szalai Emilnek, a szerzői jogi kérdések kiváló specialistájának idevonatkozó két könyvét, amelyek rövid és könnyen áttekinthető formában teljes áttekintést nyújtanak a magyar szerzői jog minden vonatkozásáról és mai állásáról. Az ezekben a kérdésekben való tájékozatlanság a szerzői jog mai állása mellett minden nyomdásznak igen súlyos károkat okozhat.*

Dacára annak, hogy ez a két törvény igen sok esetben az eddiginél sokkal messzebb menő védelmet nyújt és sok, eddig vitás kérdésben tiszta helyzetet teremt, mégis a szerzői jog sok kérdése nincs még eldöntve éppen a nyomdászatot érintő vonatkozásokban. Megkísérlem alább néhány konkrét kérdés felvetésével és megtárgyalásával képet nyújtani a szaktársaknak arról, hogy a szerzői jog milyen kényes valami és mennyire mindnyájunk legelevenebb érdekeit érinti.

Mint mondtuk, a törvény 66. §-a ugyanazt a védelmet nyújtja az iparművészet alkotásainak, mint amilyet a képzőművészeti alkotásoknak biztosít. A képzőművészeti alkotásoknál pedig részletesen szabályozza az azok sokszorosítására vonatkozó jogokat is. Ezekre vonatkozólag azonban a törvény kifejezetten elválasztja egymástól az eredeti alkotásra vonatkozó tulajdonjogot a sokszorosítás jogától, az ú. n. szerzői jogtól, amennyiben a 63. § ezt mondja: »Ha a szerző valamely művét másnak tulajdonába bocsátja, ezzel a szerzői jog átengedettnek nem tekintetik.«

Képeknél, szobroknál, sőt megrendelésre készült arcképeknél is lehetséges, sőt általános szokás az, hogy a művész eredeti művét átengedi a tulajdonosnak, de annak szerzői, sokszorosítási jogát vagy magának tartja fenn, vagy valamely más módon értékesíti, például eladja külön valamely műkiadó-vállalatnak. A 64. § szerint azonban megrendelésre készült arcképek sokszorosításához szükséges az ábrázolt személy beleegyezése is, tehát itt a szerzői jog mintegy közös tulajdona a művésznak és az ábrázolt személynek.

Az egyenesen a sokszorosítás céljára készült műalkotásoknál azonban ez a jogi helyzet lényegesen módosul, de viszont ezekre nézve a törvény kifejezett intézkedéseket — sajnos — nem tartalmaz. Megkísérlem már most alább némi áttekintést nyújtani az ezen a téren fennálló helyzetről, tekintettel azokra a szokásokra, amelyek az évtizedes, sőt évszázados gyakorlat folytán alakultak ki.

* Dr. Szalai Emil : A magyar szerzői jog, Budapest 1922. Athenaeum.
Dr. Szalai Emil : A berni unió, Budapest 1922. Athenaeum.

Ha valamely nyomdász vagy kiadó valamely művész-
nél illusztrációkat vagy könyvdíszít rendel meg, akkor
egészen világos, hogy ez az üzlet azzal a hallgatólago-
s megállapodással jön létre, hogy a művész az összes,
a szerzői jog fogalma alá tartozó jogokat éppen úgy
átengedi a megrendelőnek, mint az ere-
deti mű tulajdonjogát. Ez természetes
is, mert hiszen a műalkotás maga kifeje-
zetten a sokszorosítás céljára készül. Elő-
fordul azonban, hogy a művész kiköti
magának, hogy az eredeti rajzot repro-
dukálás után visszakapja. Vagy előfor-
dul az is, hogy a művész kiköti magá-
nak, hogy a sokszorosítás jogát bizonyos
területre, vagy bizonyos más célokra fen-
tartja magának. Ez a megrendelőnek ren-
desen némi megtakarítást jelent, mert ez
esetben olyan árat alkudhat ki, amely
az eredetiek értékét nem foglalja magá-
ban. Sajnos azonban, ez esetben a felek
legtöbbször nem élnek a kellő elővi-
gyázzal és nem szögeznek le megfelelő
formában a megállapodás idevonatkozó
részét. Ilyen esetben leghelyesebb lenne
az eredeti rajz hátlapjára el nem távolít-
ható módon ráírni, hogy a sokszorosítás
minden joga X. Y. tulajdonát képezi és az
a rajz tulajdonjogával nem száll át a ve-
vőre. Egy ilyen egyszerű intézkedéssel sok
kellemetlenségnek elejét lehetne venni, de
sok kiadó elvi álláspontja is az, hogy il-
lusztrációt vagy könyvdíszít csak abban
az esetben vásárol, ha a művész a joggal
együtt az eredetit is átadja. E tekintetben
mindig a vállalkozás céljai és természete a
döntők. Vannak például esetek, amidőn
eredeti grafikai alkotásokról (rézkarc
vagy litográfia) csak bizonyos számú nyo-
mat készül és aztán a lemez vagy kő meg-
semmisítetik. Ilyen esetben csak termé-
szetes például az, hogy a művész később
más számára ugyanazt az illusztrációt nem
készítheti el. Sőt, még ennél is tovább
mehetünk: egy ilyen számozott, kor-
látolt példányszámban nyomtatott grafikai
alkotás vevője is teljes joggal tiltakozhatnék az ellen,
hogy a nyomdász vagy a művész később újabb pél-
dányokat hozzon ebből a műből forgalomba, vagy
üldözni lehetne a számozott luxuskiadások megtévesztő
szándékú, hamis, alacsonyabb számra való számozá-
sát is, mert ez egy meg nem lévő ritkasági érték fel-
tüntetését célozza. (Ezt ajánlhatjuk egynémely úgy-
nevezett bibliofil kiadó figyelmébe is.)

Vannak azután esetek, amikor a szokásjog alapján

hallgatólago-
s megállapodás nélkül is egészen
világos az, hogy az a betűöntőde, amelyik valamely
nyomdásznak egy díszítő vignetta galvanóját, vagy egy

bizonyos betűmennyiséget szállít, ezzel
átadta az arra vonatkozó szerzői jogot is.
De természetes viszont az, hogy ez a jog-
átruházás csak korlátozott formájú és
terjedelmű. Így például egészen bizonyos
az, hogy ha én mint nyomdász megvá-
sároltam egy betűgarnitúrát, megvásá-
roltam azt a jogot, hogy azt abban a
formában, amint a betűk vannak, használ-
hassam, de nincs például jogom ezt a
betűt más nyomdának, aki ezt a jogot az
öntődétől közvetlenül nem szerezte meg,
kölcsonözni, vagy eladni. Nem lenne pél-
dával jogom ahhoz, hogy egy megvásárolt
betűről vagy kliséről galvanókat adjak to-
vább. Ugyanígy nincsen például jogom
ahhoz, hogy egy bizonyos nagyságban
megvásárolt vignettát vagy díszítőelemet
tetszésszerűen nagyságra vagy formára
átrajzoljak, nagyítsak, kicsinyítsek, mó-
dosítsak. Ez ugyan a szakmában általában
szokásos, de csak a betűöntődék elnézésén
alapul. Vannak betűöntődék, amelyek
mintakönyvekben kifejezetten meg is
jelölik, hogy a jogot csak abban a formá-
ban adják el, amelyet az eladott betű-
vagy klisédarab képvisel. Még világó-
sabb és elterjedtebb formája a bitorlás-
nak az, amikor valamely nyomdász egy
birtokában meg nem lévő és az öntődétől
meg nem vett figurát egyszerűen lemásol,
linoleumban vagy más anyagban kimetsz
és sokszorosít. Bár a szerzői jognak ezek a
vonatkozásai sehol írásba foglalva nin-
csenek, ezeket a vonatkozásokat a köz-
felfogás is így ismeri és bizonyos, hogy
ezek régi, hosszú ideje fennálló jogszoká-
soknak tekinthetők.

De nézzük már most, hogyan áll a do-
log, ha tovább megyünk és elkísérjük az

alkotást a megrendelőhöz vezető útján is.

Vessük fel azt a kérdést, hogy vajon az a nyom-
dász, aki valamely munkát szállított megrendelőjé-
nek, eladta-e ezzel a munkában, illetve annak egyes
művészi díszítőelemeiben rejlő szerzői jogokat is?

Erre a kérdésre már nem olyan egyszerű a felelet.

Bizonyos, hogy ha például egy levélfejet tervezek
valamely megrendelőmnek, ezzel csak azokat a joga-
kat adhatom át, amelyekkel szabadon rendelkezem,

vagyis a munka — ez esetben a levélfej — egyes elemeiben, vagy annak egészében foglalt szellemi tulajdonjogok közül azokat, amelyek kétségkívül az én tulajdonomat képezik.

A megrendelőm feltétlenül utánacsinálthatja más nyomdában azt a tervet, amelyet neki készítettem, ha az első megrendelésnél a benne rejlő szellemi tulajdont megfizette és ezzel magához váltotta. De feltétlenül nincsen joga a levélfejben foglalt betűt és esetleges betűöntödei díszet utánozni, csak akkor, ha az utánzó nyomda azokat az illető betűöntödétől megvásárolja. Ha ezt nem akarja tenni, akkor a tulajdonában levő, általa megvásárolt anyaggal utánozhatja annyira, amennyire tudja, a levélfejet. Ha egyszerűen utánafotografáltatná az általam szállított levélfejhez használt betűöntödei díszítő- vagy betűanyagot, ezt a betűöntöde joggal üldözhetné. Viszont nézzünk egy más esetet. Ha én egy tervezetet, vázlatot adtam valamely megrendelőmnek és ő ajánlatomat nem fogadja el, de megtartja a küldött vázlatot és azt egy másik nyomdával utánoztatja, egészen nyilvánvalóan megsértette az én szerzői jogomat, amelyet előbb magához váltani elmulasztott.

Olyan nyomdai munkáknál azonban, amelyek nem betűöntödei anyag felhasználásával, hanem direkt a megrendelő számára készített és nekifelszámított, általa megfizetett rajzok és klisék segítségével készültek, egészen világos, hogy a nyomda a szerzői jog tulajdonát is átruházta a nyomtatvány szállításával, és ha a klisé teljes értéke felszámított, ellenkező kikötés hiányában a megrendelő teljes joggal követelheti úgy az eredeti rajz, mint a klisé vagy a kövek kiszolgáltatását is.

Vizsgáljuk meg már most ugyanezt a kérdést egy ma aktuális másik szempontból, például a részvények szempontjából.

Tegyük fel, hogy egy vállalat valamely nyomdánál megrendeli részvényeit és később egy új kibocsátást máshol akar kinyomatni, de teljesen azonos formában. Mennyire van erre joga a megrendelőnek? Ennek a kérdésnek az eldöntése nem olyan egyszerű. Magát a kérdést a részvények előállításával foglalkozó cégek sem nagyon szeretik bolygatni. Úgy áll ugyanis a dolog, hogy a részvények legtöbbször nem teljes egészükben eredeti alkotások.

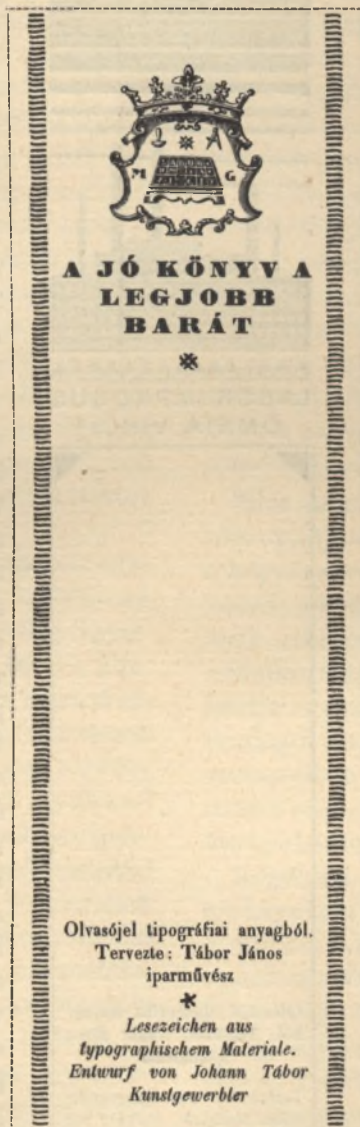
Ma már gyakrabban fordul elő, hogy jobb nyomdák

egy-egy új megrendeléshez művészemberrel eredeti rajzot készíttetnek. Ezt az eredeti rajzot a maga teljes egészében, valamint a szükséges köveket vagy kliséket is belekalkulálják a részvény árába és természetesen ezeknek a szerzői és tulajdonjoga a részvénytulajdonosok megfizetésével szintén a megrendelő tulajdonába megy át. Így tehát a megrendelő teljes joggal rendelhet meg másik cégnél azonos kivitelű részvényeket. (Ettől a jogi kérdéstől teljesen független és más térre tartozó a részvények hamisításának kérdése. Hamisítás esetében ugyanis a hamisító nyomdász nem a művészi, illetve nemcsak a művészi tulajdonjogot sérti meg.)

Igen ám, de az esetek legnagyobb részében a nyomdász nem készíttet direkt egészen új rajzot a részvényekhez, mert ez ki sem fizetné magát, hanem meglevő művészi díszítő anyagának elemeit kombinálja és variálja olyan módon, hogy új és eredeti benyomását keltő részvény keletkezzen. Ilyen esetben a nyomdász nem adja át a részvényben rejlő művészi elemek szerzői jogát teljes egészében, hanem annak csak egy részét kalkulálja be, mert a költségeit, versenyképességének fokozása szempontjából, több megrendelő között osztja fel. Komplikálja még a kérdést az is, hogy ezek az elemek rendszeresen olyan technikákkal készülnek (pl. guilloche vagy kővéset), amelyek a mások által való utánnyomást rendkívül megnehezítik. Ilyen esetben a nyomdász nem volna abban a helyzetben, hogy az eredeti rajzot, klisé vagy követ kiszolgáltassa, mert ezzel egyrészt lehetlenné tenné azt, hogy többi megrendelői utánrendeléseit elkészítse, másrészt, ami még sokkal fontosabb, azt a nyomdászt, akinek a kiadott rajz vagy klisé kezébe kerül, abba a helyzetbe hozhatná, hogy akár konkurencia,

akár pedig hamisítás szempontjából könnyen utánozhatta a mások részére készült részvényeket.

Mint látjuk, ez a kérdés rendkívüli veszedelmeket rejt magában, úgy a nyomdásznak, mint a megrendelőnek elsőrendű fontosságú érdekeit érinti, és hogy a nyomdák mégsem igyekeznek ezen a téren tiszta helyzetet teremteni, annak igen furcsa oka van. Ha ugyanis megvizsgálánk az egyes nyomdák ilyenfajta díszítőanyagát, akkor azt látnánk, hogy ez az anyag csak igen csekély művészi értékű, s amellet legtöbbnyire csak töredékrészeiben eredeti, kölcsönösen egy-

mást utánozza, vagy közismert nagy mintaművekből (úgynevezett Vorlagen-Werkekből) van összeharásolva. Ennek egyik oka a megfelelő művészi erők hiánya, azután az, hogy művészeink nagyrésze nem képes technikai szempontból megfelelő rajzokat készíteni, harmadik és legfőbb oka pedig az, hogy az eddigi szerzői jogi törvény az efajta alkotások tulajdonjogát nem védte, tehát nem fizette ki magát az, hogy az egyes cégek saját, eredeti és komoly művészi értékű díszítőelemeket szerezzenek, hiszen azokat bárki olcsón reprodukálhatta.

Reméljük, hogy az új szerzői jogi törvény — amely végre teljes mértékben biztosítja azt, hogy a nyomda a megszerzett művészi rajzot (amennyiben az tényleg önálló művészi alkotás) zavartalanul és teljes biztonságban kihasználhassa, — rövidesen megjavítja az állapotokat. Ha nyomdáink tudni fogják, hogy jogosan megszerzett művészi tulajdonukat a bitorlók nem tulajdoníthatják már többé el, szívesebben és könnyebben határozzák el magukat ilyen eredeti, saját és kizárólagos tulajdonukat képező művészi díszítőelemek megszerzésére. Reméljük, hogy az évtizedek óta egymástól elkopirozott, agyonvariált motívumok, amelyek eredetének nyomozása egészen furcsa forrásokhoz vezetne, rövidesen el fognak tűnni és helyüket olyan új, eredeti

és komoly művészi értékű díszítőelemek foglalják el, amelyek direkt az illető nyomdák számára tervezettek. Addig azonban két eszközt ajánlhatnánk nyomdáinknak érdekeik védelmére.

Az egyik az lenne, hogy a valamely megrendelő részére direkt készített rajzot és kliséket mindig külön, a többi (tehát a papiros és munkabért magában foglaló) tételtől elkülönítve számlázzák, az olyant pedig, amelyet csak egyszeri használatra és a tulajdonjog fentartásával engedtek át, feltétlenül *ne számlázzák külön*. Ha ugyanis egy olyan részvénynél, amelyen saját, máskor is használni óhajtott motívumainkat használtuk fel, a rajzot és a követ külön tételben számlázzuk, feljogosítjuk a megrendelőt arra a vélekedésre, hogy ő a művészi tulajdonjogot, a szerzői jogot is megvette és azzal szabadon rendelkezhet.

A másik eszköz pedig az lenne, hogy a levelezésben, a megállapodásban a legteljesebb őszinteséggel mondjuk meg mindig a megrendelőnek, hogy hozzánk van-e kötve a szerzői jogot illetőleg, vagy magához váltotta-e a szerzői jogot is. A teljes őszinteségnek ezen a téren csak előnyei lehetnek és a nyomdászat, a magyar grafikai művészet fejlődése tekintetében mérhetetlen fontossága van a közfelfogás és a közérköcs ezen való minél gyorsabb megtisztulásának. *Kner Imre*

A magyarországi könyvnyomtatás története dióhéjban (I.)

könyvnyomtatás a német géniusz szülte s napvilágra patanta után jobbára német emberek vitték szerte a világba. Olaszországba Sweynheym és Pannartz, tehát németek útján ért 1464-ben, Franciaországba Gering Ulrich, Crantz Márton és Friburger Mihály plántálták át 1470-ben, Spanyolországba Palmart Lambert 1474 körül.

Német ember lett az első könyvnyomtató Magyarországon is, amely a XV. században önálló nemzeti királyság volt, s 1458-tól 1490-ig olyan renaissance-fejedelem ült a trónján, akinek volt érzéke a humaniorákhoz és művészetekhez is. Korvin Mátyás, e nagy fejedelem, a Mediciekhez hasonlóan udvarába gyűjtötte kora tudósainak és művészeinek tömegét, így a nagy könyvilluminátorokat: *Attavantit* és *Chiericit* is; nagyszerű könyvtárat alapított, amely könyvtár gazdagítása okáért egész sereg másolót foglalkoztatott mind budai palotájában, mind pedig az olasz városokban.

Az oligarchákat letörni igyekezett Mátyás, s velük szemben a köznemességre akarta hatalmát alapítani.

Uralkodása idején, bár hosszú, nagy háborúkat viselt, bizonyos jólét kezdett mutatkozni az ország nagy részében. Emlékét ezzel a közmondással tiszteli még ma is a magyar nép: »Meghalt Mátyás király, oda az igazság!«

A tudománykedvelő király természetesen tudomány-szerető férfikkal vette magát körül. Köztük volt *Karai László* budai prépost is, aki 1470-ben Olaszországban járván, megösmékedett Gutenberg találmányával, s referálva róla királyának, az ő megbízásából Budára hívta a velencei, mások szerint római jeles német tipográfus *Hess Andrást*.

Hess András nyomdája az akkori viszonyokhoz képest igen szép berendezésű volt. Az 1473-ban ott elkészült 67 oldalas »*Chronica Hungarorum*« egyike a legszebb inkunabuláknak; az antikvához közeledő betűje szépvágású; papirosa kitűnő fehér; nyomtatása tiszta.

A budai nyomdáról ettől fogva semmi hír; valószínűleg tűzveszedelem pusztította el. Abból is következtethető ez, hogy Vitéz János érsek 1492-ben a bécsi híres könyvnyomtató *Winterburger Jánost* igyekezett budai tipográfusul megszerezni. Hess nyomdájának szerelvénye tehát ezidőtájt nem lehetett meg; mert

hisz ha ez megvan: könnyű szerrel foghatnak hozzá valamely vándorló nyomdászsegédet.

Több mint hatvan esztendeig nem is működött ezután nyomda Magyarországon. Tudósaink Bécsben (főképpen *Singrinus*nál), Nürnbergben (*Kobergernél*) és Krakkóban (*Victoris Jeromosnál*) nyomatták ki műveiket. Az utóbbi helyen készült az első teljesen magyar nyelvű könyv (Komjáti Benedek: Szent Pál levelei magyar nyelven) 1533-ban.

A régi Magyarország időrendben második nyomdászul az erdélyi szászok nagy reformátorát, *Honterus Jánost* vehetjük, ki 1534-ben alapította meg brassói nyomdáját, amelyben latin, német és görög munkákat nyomtatott 1549-ben elkövetkezett haláláig. Az ő nevéhez fűződik az első papirosmalomnak föllállítása is Brassóban 1547-ben, valamint ő volt Erdélyország első kartográfusa is. Nyomdája a sok viszontagság közepette máig is fennmaradt. Emlékének Brassóban szobrot állítottak.

Honterus János — mint említettük — reformátor volt. Általában a reformáció szolgálatában állott a könyvnyomtatás az egész XVI. századon keresztül. A lutheri és kálvinista, majd később unitárius hitvallás terjesztése, az ennek kapcsán keletkezett sok parázs vita és polémia bőséges munkát adott ama sajtóknak, melyekkel e században hitterjesztők és professzionátus könyvnyomtatók bejárták az országot.

1537 körül Nyugatmagyarországon, a Sárvár melletti Újszigeten rendeztek be nyomdát Nádasdy Tamás horvát bán költségén. E nyomda első munkása valami *Strutius* nevű ember volt, de csakhamar fölváltotta őt a Krakkóban tanult *Abádi Benedek*, aki Erdősi Sylvester János magyar grammatikáját nyomtatta. Két esztendő múltán Abádi Wittenbergbe ment Melanchthon igéinek hallgatására, s az újszigeti nyomda működése ezzel megszűnt.

Erdélyben a brassói Honterus nyomda mellett csakhamar keletkezett másik nyomda is, még pedig a szász származású, de idővel jó magyar íróvá lett *Heltai Gáspár* Kolozsvárt 1550-ben. E nyomda

tipográfusa a német *Hoffgreff György* volt, aki — mint művei bizonyítják — kitűnően értett a fametszéshez is.

A reformátor-nyomdászok közül igen viszontagságos volt *Huszár Gál* pályafutása, ki a könyvnyomtatást 1557 körül Bécsben tanulta meg Hoffhalter Ráfától s egy nyomtatósajtót meg némi betűkészletet szerezve, előbb Magyaróváron, majd 1560—62-ben Debrecenben, 1570—73-ban Komjátiban nyomdászkodott s hirdette az igét; Kassán, Révkomáromban, Nagyszombatban és Pápán is dolgozott, de e helyeken való működését nem hirdeti nyomtatott emlék. Örökös halálos veszedelem közt futott egyik helyről a másikra, s így természetes, hogy nyomtatványainak külseje nem igen lehetett gondos. Fődolog volt nála a betű, az ige!

Egy másik reformátor-nyomdászunk volt *Bornemissza Péter*, aki egy lengyel tipográfussal: *Manekovics* (másként *Farinola*) *Bálinttal* bolyongott szerte az országban.

Munkálkodásának főbb helyei: Komjáti, Sempte, Detrekő, Rárbok, Galgóc, Vizsoly. Az utóbbi helyen nyomtatta ki 1590 körül Károli Gáspár híres bibliáját.

Nagyszerű tipográfus volt a XVI. század közepe táján a lengyel származású, de a német kultúra emlőin nevelkedett *Hoffhalter Ráfael*. Egyszermind — úgylátszik — bizalmi embere, mintegy ügynöke lehetett a németországi protestantizmus vezető férfiainak. 1557 körül — mint Huszár Gál életrőlírásából tudjuk — Bécsben nyomdászkodott Hoffhalter Ráfael, ahonnan a század hatvanas évei elején vallási nézetei miatt menekülnie kellett. Magyarországra jöve, előbb Debrecenben találjuk, majd Nagyváradra került, 1567-ben pedig Gyulaférvárra ment János Zsigmond udvarához »királyi könyvnyomtató«-nak. Itt játszódtott le élte végzetes tragédiája. A protestantizmusnak hátat fordítva, unitáriussá lett, s új vallási fölfogását ugyanazzal a hévvel hirdette, mint annak idején a protestáns hitét. Nem csoda, hogy mint renegátot a korábbi hit-sorsosai meggyűlöltek. Mikor aztán 1568-ban egy a szentháromságot gúnyoló kis iratot adott ki Hoffhalter, magametszette képpel a címoldalán: pörbe fogták s halálra

A TUDÁS AZ ÉLET FORRÁSA

Olvasójel tipográfiai anyagból.

Tervezte: Tábor János iparművész

Leseeichen aus typographischem Materiale. Entwurf von Johann Tábor Kunstgewerber

AD
* M D C C C C X X I V *

ítélték. Fia és hűséges munkatársa *Hoffhalter Rudolf* apja kivégzése után néhány esztendő múlva otthagya Gyulafehérvárt, s bolygó életre adta magát. Időbeli sorrendben Alsólendva, Nedelic, Debrecen és Nagyvárad azok a helyek, ahol őt és sajtóját megtaláljuk. Azután nyoma vész.

Vándor könyvnyomtatóink közül termékenységgel igen kiválik a laibachi származású *Manlius János*, aki 1582-től kezdve Vasmegeye és Sopronmegeye egész sereg községét lakta meg, s számos különböző nyelvű könyvet nyomtatott. Vele lezárul a reformátoroskodó s már az üldözések következtében is lakóhelyüket sűrűn változtatgató könyvnyomtatók sora. A tipográfia üzletté, előkelő mesterséggé lett, a tipográfus legfő, vagy egyedüli céljául a tisztas megélhetést tekintette, s csak elvétve akadt olyan ember is köztük, aki az egzisztenciális vonatkozásokon túl is lelkesedett a foglalatosságáért. A XVI. század végére megszerveződött immár az ellenreformáció tevékenysége is, s ebben jelentős szerepe jutott a tipográfiának. *Telegdy Miklós* volt az, aki 1577 körül Nagyszombatban megalapította azt a nyomdát, amely a katolicizmus vezető férfiainak: Pázmány Péternek, Káldynak stb. a munkáit nyomtatta s amelyből a később Budára került roppant munkásságú Egyetemi Nyomda lett. E nyomda művezetői a századok folyamán jobbra németek voltak.

A XVII. s XVIII. századot nyomdászattörténetileg bajos kettéválasztanunk. Egyik olyan, mint a másik. A reformáció nagy intellektuális vihara már elült. A politikai viszonyok zavaros volta, a cenzúra és privilégium rendszere, valamint az intellektuális fejlődés gazdasági béklyói megkötötték a kulturális vérkeringést országszerte, sőt mondhatnók: Európaszerte. A jobbágyság rendszere még teljességében megvolt; Magyarországon például csak minden huszadik ember volt a maga ura, vagyis nemes ember. A jobbágyfiú hogy tanulhasson: ezer akadály volt. A nemes ember fiainak pedig mi szüksége lett volna a tanulásra? Általában a tudásnak nem sok becsülete volt akkoriban még semerre. Főurainknak jórésze még a nevét sem tudta leírni; vadászattal s tivornyákkal telt el a legtöbb-

nek az élete. Ily körülmények közt a tipográfia sem igen virágozhatott ez időben nálunk.

E két évszázadnak csak a legnevezetesebb könyvnyomtatóit említjük meg, azokat, akik bizonyos mértékben művészi színvonalon tartották a tipográfiát, s akik kiadói tevékenységükkel is rászolgáltak az utókor előismerésére.

A Felvidék nyomdászata az obligát latinnyelvű munkák nagy tömegének elkészítésén felül jobbra németes jellegű volt. A könyvnyomtatómesterek maguk is általában németek voltak. Így a még a XVI. században élt *Gutgesell Dávid* is, aki Bártfán jelentékeny tipográfusműhelyt alapított, amely 1598-ban *Klősz Jakabé* lett, majd pedig a város tulajdonába ment át. Klősz Jakab ekkor Lőcsén telepedett meg, igen szép nyomdát rendezve be, amelyet utódai, a száz esztendőn túl tevékenykedett *Brewer*-család tagjai még nagyobbserűvé fejlesztettek.

A magyarnyelvű könyvnyomtatás fő-főhelye ezidőtájt Debrecen volt, ahol a sok kézen átment könyvsajtót a városi tanács megvásárolta s századokon át üzemben tartotta s fejlesztette. Az itteni tipográfia színvonala a nyomda élén álló művezető szakértelméhez képest ingadozott; legjelesebb tipográfusai voltak a XVII. és XVIII. század folyamán: *Fodorik Menyhért* (1632—63), *Töltési István* (1683—86) és *Margitai István* (1759—84).

Tipikusan magyar volt a sárospataki nyomda, amelyet Öreg Rákóczi György erdélyi fejedelem derék felesége, *Lorántffy Zsuzsánna* alapított. Nem egészen negyedszázados főnnállás után 1671-ben azonban a harcias jezsuiták elfoglalták a sárospataki református kollégiumot, s a tipográfusokat is menekülésre kényszerítették. A nyomda anyagát *Rozsnyai János* művezető megmentette, s Kolozsvárra, majd Debrecenbe költözve véle, itt a városi nyomda provizora lett.

Szép magyar nyomda volt a *Szenci Kertész Ábrahámé* Nagyváradon. Itt készült a Károli Gáspár híres református bibliájának második kiadása gondos nyomtatással, ritka szép hollandi betűvel. 1660-ban a török ostrommal fenyegette Nagyváradot, mire Kertész Kolozsvárra menekült. Három esztendő múlva tovább köl-

OLCSÓ, SZÉP ÉS JÓ KÖNYV DICK MANÓNÁL KAPHATÓ

OLCSÓ, SZÉP ÉS JÓ KÖNYV DICK MANÓNÁL KAPHATÓ

Olaszójel tipográfiai anyagból. Tervezte: Tábor János iparművész

Leseszeichen aus typographischem Materiale. Entwurf von Johann Tábor Kunstgewerbler

tözött Nagyszebenbe, s ott is halt meg 1667-ben. Azok közé a ritka nyomdászok közé tartozott a jó Kertész Ábrahám, akik nemcsak a szorosabb értelemben vett tipográfiához, hanem a betűmetszés művészetéhez is értettek.

Főként magyar és román munkákat nyomtatott a Bethlen Gábor által 1620 körül alapított gyulafehérvári fejedelmi nyomda is, amely a XVIII. század közepén érte el virágkorát. (Román nyomda már korábban is volt Erdélyországban: a *Sierbán* és *Mariáné*, kik 1582 körül román bibliát nyomtattak Szászvároson.)

Magyaros jellege volt az erdélyi fejedelemség fővárosának, kincses Kolozsvár nyomdászatának is. Tudvalevőleg a szász Heltai (Heltauer) Gáspár, a kolozsvári első könyvnyomtató is magyar íróvá és prédikátorrá lett itten. Özvegye, majd fia, *ifjabb Heltai Gáspár* igazgatta később a nyomdát, amely 1601 körül a református kollégium birtokába jutott.

Kolozsvárt működött a XVII. század vége felé a

legnagyobb magyar betűmetsző: *Tótfalusi Kiss Miklós*. Iskolamester volt Fogarason, amikor a református egyház Amsterdamba küldte az itt készülő új magyar bibliakiadás korrekterául. Ez a munkakör azonban nem elégítette ki őt. Harminc esztendején már túl volt, amikor ott nyomdásztanulónak állott be. A szedés és nyomtatás technikáját elsajátítva, a betűmetszést kezdte tanulni, s ebben néhány esztendő alatt akkora tudást és ügyességet ért el, hogy a hírneve bejárta az egész világot. A római pápa, Firenze nagyhercege s a georgiai fejedelem tőle vásárolták nyomdáik betűanyagát.

1690-ben hazatért Kolozsvárra, úgy tervezve, hogy országos betűöntőműhelyt állít, s keleti Európát ő látja el a maga nemesvágású betűivel.

Idehaza irigység és rosszakarat fogadta. Ortográfiai újításaiért — a mai magyar helyesírási fölfogás egyik megalapozója volt — a biblia meghamisításával vádolták, s bármihez is kezdett: elgáncsolták. Papok és világiak szinte versenyeztek abban, hogy mentől jobban megkeserítsék az életét. S mikor aztán Tótfalusi Kiss Miklós a maga védelmére »Mentség« címen élehangú könyvet írt és nyomtatott ki: ennek példányait elkobozták. A sok üldözés elvégre is sirba döntötte nagy betűművésztünket.

Tótfalusi Kiss Miklós egy késői kolozsvári utóda, *Kapronczai Nyerges Ádám* szintén jeles betűmetsző volt. Főképpen a keleti nyelvek betűinek vésésében jeleskedett. 1785-ben Marosvásárhelyre költözött, de rövidesen meghalt.

Novák László

Kelet, az örök szíforrás

REGI LEGENDA AZ, mely az egész kultúremberiség bölcsőjét Ázsiába helyezi. De ezt az ősrégi hitet a történelmi kutatások, ásatások egyre több adattal igazolják. Talán a titkos ősforráshoz való névtelen vonzalom az oka, hogy csaknem minden évszázadban felújul valamilyen formában a Kelet felé sóvárgó vágyakozás. A neve

mindig más és más a vállalkozásnak, mely a távoli világrész belsejét, titokzatos magvát keresi fel, hogy gazdasági vagy művelődési kapcsolatok szárait szője közte és Európa közt. De a lényege mégis alighanem az a hazasóvárgás, mellyel az elszakadt gyermekek ósapáik omló épületeihez vágyakoznak. Ennek a metafizikai vágnak egyik látható életnyilvánulása: a Kelet színeiben való fürdés. Tizenkét évvel ezelőtt egy francia festő, Besnard Albert kiállítás rendezett Párizsban indiai útja alatt festett képeiből. Besnard az akadémikus irányú modern francia festészet elismert, de kissé hideg nagysága. S mikor erről az útról hazatért, palettája az életörömmel ujjongó színeivel lett gazdagabb. Csupa vörös szín a negyven-ötven képen, csupa mágikus, varázslatos vörös szín, a hajnali rózsás Napkeltétől a maharadzsaik vérvörös bíborselyméig minden árnyalatban. Lírai és érzéki, virágot és emberhúst csillogtató tónusok. Úgy látszott, hogy másfél éves útja alatt a francia festő lelkében egy egészen különös változást élt át, mely a tűz, a vér, a rózsák és az izzó homokon visszavert napfény színskálájában fejeződött ki. Amit kicsiben az egyén cselekedett, megszomjúhózáván és a forrásból merítve, azt nagyban és egészben minden tikkadt időszakában megcselekedte az európai

1924-1925

51-36

28-73

TELEFON: KÖLCSONOSZTÁLY // JÓZSEF

TELEFON: IGAZGATÓSÁG // JÓZSEF

A
NORDISK FILMS CO
1924/25.

SZINHÁZI ÉVADBAN REPRESENTÁLÓ ANYAGÁT ISMERTETJÜK A KÖVETKEZŐ OLDALAKON. HAGYOMÁNYAIHOZ HÍVEN VÁLLALATUNK AZ ÚJ SZEZONBAN IS A KÜLFÖLDI FILMGYÁRTÁS VÁLOGATOTT TERMÉKEIT HOZZA FORGALOMBA. AMERIKAI, FRANCIA ÉS NÉMET STUDIÓK VILÁGHÍRŰ ALKOTÁSAI VÁLTAKOZNAK A NORDISK PROGRAMMJÁN, AMELYET RENDKÍVÜLI GAZDAGSÁGA ÉS NIVÓJA A MEGINDULÓ FILMÉVAD EGYIK LEGJELENTŐSEBB TÉNYEZŐJÉVÉ AVAT.

MAX LINDER MAX LINDER

14

DARAB

1 ÉS 2

FELVONÁSOS

MAX LINDER
VIGJÁTÉK

CLAIRE,
DIE GESCHICHTE
EINES MÄDCHENS

PUTTY LIA

HENNY PORTEN

DER FALL HAGEN

CÍMŰ

2

HATALMAS

MAXIM-FILM

FŐSZEREPÉBEN

kultúra. Mikor a tizenkilencedik század elején az anti-
kománia látszólag a legerősebb volt, ez a be nem vallott
vágy az ismeretlen Oriens felé már mindenfelé ott
lappangott a művészekben és a közönségben. A német
festők akkoriban mind Italiába jártak zarándokútra,
hogy elfakult palettájukat felfrissítsék. Raffaelnek és a
renaissance nagy egyéniségeinek hatása azonban csak
lelki életüket töltötte meg mély áhitattal e nazarénus-
piktoroknak, de ők maguk egyre inkább színvakokká
lettek. Valamivel hamarabb a francia festés is David-
nak és az ő iskolájának hatása alatt megfeneklett a
klasszikus formaszépségben és — színtelenségben.
Ennek az antikomániának egyebek közt az a végzetes
tévedése is megvolt, hogy azt hitték: a görögök és
rómaiak márványépítése, templomaik fehérek voltak.
Sejtelmük sem volt arról, hogy mennyire polychrom
volt az egész antik architektúra. Mikor azután az utánzás
szelleme végkép vizenyőssé tette az egész Pompéjít
és Herculaneumot, görög vestaszűzeket és római papokat
utánzó világot, egy brutális hadvezér elküldte Párizsba
a Kelet üzenetét. S egyszerre divatbajött Napoleon
hódításai nyomán az egyiptomi színpompa. A bronz-
veretek szfinkszei, sárkányai akkor lepték el a bútor-
rokat. Az indiai, perzsa kashmir-sálók, melyeket nehéz
aranyfontokért mértek, akkor borultak a bájos francia
nők meztelen vállaira. A lyoni selyemszövőgyárak egy
évszázadon el voltak látva tarkasávos mintákkal, a bur-
nuszok és turbánok ragyogóan szótt mustráiból. A tün-
döklő Kelet sóhaja volt ez. Ezen az élettől kicsattanó,
friss művészetén kívül alig is volt más hatása Napoleon
után az ő egyiptomi hadjáratának.

De ugyanúgy lehetne — visszafelé haladva a tör-
ténelemben — megállapodni minden stratégiai úton
és zarándokúton, mely Kelethez vezetett s a nyugati
civilizáció nagy színörömeit eredményezte. A római
birodalomnak nem az volt-e legnagyobb művészeti
gazdagodása, mikor császárai kiterjesztvén uralmukat
a Földközi-tengertől távolabb eső vidékekre, eljutottak
a »barbárok«-hoz, akiktől irtóztak, de akiknek a
színei mégis felivódtak az ő életművészetük rostjain.
És ugyanaz a jelenség, de még kristályosabb példán
abban a nagy vállalatban, mikor a középkor szelleme
indult el lenyűgözni a Keletet. A neve: kereszties had-
járat. A célja: Krisztus sírja — és a szaracénok leigázása.
Az eredménye: a színek csodája. A bűbajos mesék
pirossága. A selymek és fátyolok zuhataga. A különös
tarkaságú Hedvig-üvegek, menyasszonyi poharak,
damaszkuszi kardok, arab bársonyok. A trubadúrok
költészete és az európai asszonyok arcán a pirosító,
testén az ámbra-illat.

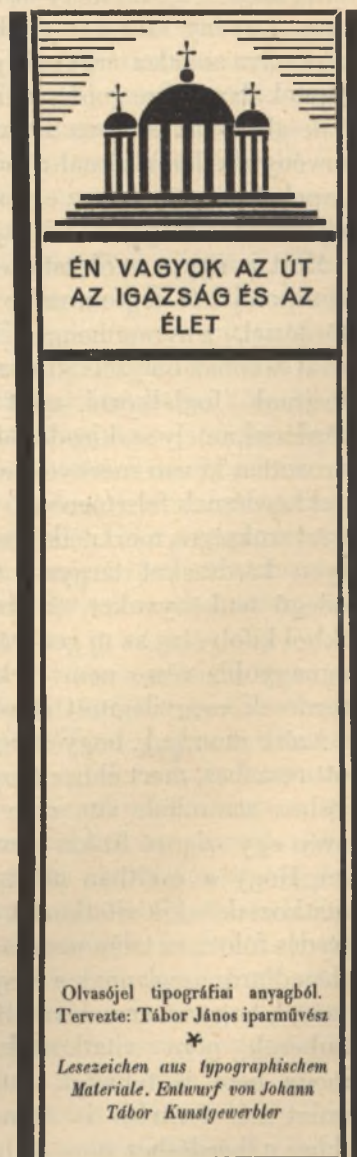
Azt szokták mondani, hogy e politikai tömegmoz-
galmak nagy belső feszítőerők eredményei. A mate-
rialista történetlátás ezt a gazdasági kiterjeszkedés
rablóvágyainak tekinti. Az idealista világszemlélet

romantikus hullámnak nézi, melyet a lelki elmélyülés
golf-árama hajt Kelet felé. Esztétikai szemszögből
nézve: a színek kútjához való vándorlásnak nevez-
hetjük. Természetes, hogy ez a szomjúság a tömegek
és karavánok lelke mélyén szunnyadva is öntudatlan.
Csak a nagy vezetőkben, a megérzőkben és tisztán-
látókban emelkedik fel a próféták ihletéig, akik a tör-
ténelem kommandóit megértik és követik.

Most újra ott vagyunk a századnak amaz üteménél,
melynél a lélegzet Kelet felé fordul. És minden sóhaj
India felé száll. A világgazdaság történetírói talán úgy
magyarázzák: az angol imperializmus gyarmati szálai
lazulnak. Műveltség-történetileg: az európai lelkiségnek
új metafizikai erőforrásokat szolgáltat Buddha és az ő
követőinek tanítása. Nevezük akár indiai szabadság-
harcnak ezt a mozgalmat, akár Tagore költészetének
vagy Gandhi bölcsességének ennek reflexét, a színező-
elemeket ez a nagy eszmeáramlat ezúttal sem nélküli.
Hogy hol, mely felületeken ütköznek ki, ma még nem
látszik elég világosan.

Látjuk a divat felszínén úszkálni mindabban a tarkaságban, melyet Tutankhamen-
színeknek nevez a kon-
fekciós-bölcsesség, de
amely egyre szélesebb
gyűrűkben szivárog.

Látjuk az orientális formák és a buddhista-
ábrázolások nagy nép-
szerűségében, mely el-
lepi a bútor, a textil,
a tapéta és a grafikus-
nyomtatvány síkjait.
De látjuk keresztül-
sugározni mélyről és
mérhetetlen távolság-
ból az expresszionista
festés víziós álmairól is,
melyben úgy bonta-
kozik ki, mint csoda-
tevő kútból egy szent-
nek a képe. Nem bizo-
nyos, hogy e művészet
transzcendentális ereje
hova vezet. Csak az a
bizonyos, hogy a mai
festészet és illusztrá-
ció színeit már-már
érleli egy távoli nap és
a világot újra elborítja
a színekben tomboló
romantika. *Nádai Pál*

A Z ÖNZETLEN EMBEREK fáradhatatlan munkálkodása a szakirodalmat a fejlettségnek arra a fokára emelte, hogy ma már határozottan az egyes szakkérdések kimerítéséről lehet beszélni. Ez megdönthetetlen ténynyé válik különösen akkor, ha ezeket a szakkérdéseket külön-külön bíráljuk, akár mint törvényeket, szabályokat, esetleg

mint individuális technikai megoldásokat. Annai tény, hogy a bizonyos törvényeken nyugvó szakkérdéseknek szakirodalmilag való kimerítése következik be elsősorban, ami természetes is, mert abban a pillanatban, amikor törvényekről beszélünk, azért tesszük, mert az a bizonyos törvény szorosan egybe van kapcsolva annak a tárgynak, például gépnek alapvi megoldásával, amely csak abban az esetben szűnik meg törvénynek lenni annál a bizonyos alapelvű gépnél, ha az egészet egy teljesen más alapelvre fektetjük.

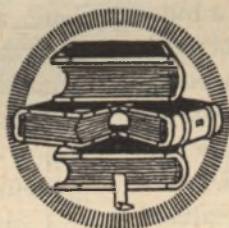
Most is egy a nyomtatástechnika szempontjából legfontosabb szakkérdéssel, a nyomóhenger borításával és annak helyzetváltoztatásával óhajtunk foglalkozni, mint olyan kérdéssel, amely szakirodalmilag határozottan ki van merítve, de amely szakkérdésnek felszínén való tartása azért szükséges, mert nélkülözzük az ilyen kérdéseket tárgyaló állandó jellegű tankönyveket és ebből az okból kifolyólag az új generációnak legnagyobb része nem férkőzik e kérdések megvilágított részéhez.

Azért mondjuk, hogy megvilágított részéhez, mert ehhez a szakkérdéshez semmiféle vita nem férhet, lévén egy szigorú fizikai törvényről szó. Hogy a multban mégis miért vitatkoztak és kik vitatkoztak e szakkérdés fölött, az talán nem is fontos. Elégedjünk meg annak a megállapításával, hogy az arra hivatott szakemberek nem vitatkoztak, mint ahogy nem is teheték ezt, mert amint már fentebb is mondtuk, ehhez a kérdéshez nem férhet vita.

Az erre hivatott szakemberek kötelességükhöz híven csak megvilágították ezt a kérdést azok előtt, akik előtt ez homályosnak tűnt fel. És erre van szükség jelenleg is.

A könyvnyomdai gépeket alapelvi megoldás szerint három főcsoportra osztjuk, úgymint: laposfelületről hengerrel (gyorssajtó), laposfelületről laposfelülettel (kézisajtó, tégelysajtó) és hengerről hengerrel (rotációs) nyomtató gépek csoportjára. Mindegyik más és más alapelven nyugszik, így természetesen más és más fizikai törvényekkel van egybekapcsolva.

A gyorsajtónál a szigorú fizikai törvény abban rejlik, hogy a nyomóalap menetsebességének és a nyomóhenger forgási sebességének pontosan egyformának kell lenni, amit úgy tudunk biztosítani, ha a gépgyár által meghatározott vagy kipróbált nyomóhenger borításvastagságától nem térünk el. Ugyanis a nyomóhenger kerületének forgási sebességét akkor változtatjuk meg, ha a nyomóhengerre a megengedettnél több vagy kevesebb borítást teszünk. Ha többet teszünk, akkor a nyomóhenger kerületét megnagyobbítottuk, minek következtében annak kerülete gyorsabb forgásra van kényszerítve, mivel a henger kerületének egy hosszabb utat kell megtenni ugyanannyi idő alatt, amennyi idő alatt azt a nyomóhenger közep-tengelye teszi meg. Így természetesen a nyomóhenger forgási sebessége és a nyomóalap menetsebessége között időbeli differencia áll be, minek következtében a nyomóhenger nem végez függőleges nyomást a nyomóalpra, illetve az azon elhelyezett formára, hanem súrlódva halad azon végig, aminek a betűk és klisék gyors kopása, a nyomóhenger-borításnak megrepedése és folytonos elcsúszása, piszkítás, ráncolás a következménye. Abban az esetben, ha a nyomóhengerre a meghatározott vastagságnál kevesebb borítást alkalmazunk, akkor éppen az ellenkező eset áll be, vagyis a nyomóhenger kerületének forgási sebessége lassúbb lesz, mint a nyomóalap menetsebessége. Az ebből származó bajok szintén súlyosak lehetnek.

**BETŰ
BIBLIA
BÖLCSESSÉG**

Olvásjel tipográfiai anyagból.

Tervezte: Tábor János
iparművész

✱

Lesetzeichen aus
typographischem Materiale.
Entwurf von Johann Tábor
Kunstgewerbler

A legtévesebb felfogás azonban ebben a kérdésben az, hogy a nyomóhenger helyzetének megváltoztatásával, vagyis lejjebb, illetve feljebb való emelésével kerületének forgási sebességét is megváltoztatjuk. Éppen az ellenkezője áll fenn. Azért vagyunk kénytelenek és azért muszáj a nyomáserősség nagyobb különbségeit a nyomóhenger helyzetváltoztatásával kiegyenlíteni, hogy a nyomóhenger kerületének forgási sebessége és a nyomóalap menetsebessége között időbeli differencia elő ne állhasson, hanem ennek a két fontos tényezőnek a pontos együttműködése biztosítva legyen.

Tévedés volna természetesen ezt a tételt úgy értelmezni, hogy a nyomóhengert minden legcsekélyebb nyomáserősség-különbözethél föl- vagy leeresszük. Nem. A gyakorlat az, hogy ha például egy nyomóhengernek a borítása nagyobb méretű gépen $1\frac{1}{2}$ mm vastagságra van meghatározva, amibe az egyengetés, olajos ív és egy nyomandó ív is bele van számítva, akkor a nyomóhengerre teszünk 1 mm vastag állandó borítást, a $\frac{1}{2}$ mm pedig marad változó felhúzatnak. Szabálynak azonban ez nem szabály, mert ez mindenkor attól függ, hogy milyen természetű formának az egyengetéséről van szó. Így tehát a helyzet az, hogy például a nyomóhengernek a leeresztésére csak abban az esetben kerül sor, ha egy olyan formát kapunk, amely bizonyos okoknál fogva nagyobb nyomáserősséget igényel, mint amelyet a $1\frac{1}{2}$ mm vastag borítással el tudunk érni. Vagy pedig: a nyomóhengert akkor emeljük fel, ha a rendes írásmagasságnál magasabb anyag, például stereotíplemez vastalpakkal kerül a gépbe s így az egyengetésre nem marad kellő mennyiségű ív. De szükségessé válik a nyomóhengernek a felemelése abban az esetben is, ha egy nagyobb gyorsajtón egy aránylag kis terjedelmű formát kell nyomtatnunk, miért is a $1\frac{1}{2}$ mm vastag borítás helyett csak 1 mm vastagot alkalmazhatunk, vagyis $\frac{1}{2}$ milliméterrel kevesebbet, mint a meghatározott magasság.

Laupál Antal, Kassa—Kosice

Praktikus munkabeosztás

Cikkünk címének elolvasásakor nem egy üzemvezető vagy nyomdatulajdonos olvasó fogja önmagával elhitetni, hogy üzemében van a legjobb és leg-racionálisabb munkabeosztás. Egy másik talán azon a véleményen lesz, hogy most valamely újabb Taylor-rendszer érdekében ütjük meg a nagydobot. Távolról sem! Csupán anyomatvány elkészítésének munkaménetét akarjuk megvilágítani a kézirat átvételétől a kész munka szállításáig, tekintettel minden körülményre, amely a síma, zökkenés nélkül való munkát lehetővé teszi. Természetesen nem hallgatva el azt sem, hogy miként — ne dolgozzunk. A kalkulációról most ne

beszéljünk. Ezt későbbi megbeszélésnek tartjuk fenn, hiszen sajnos, a nyomtatványt előzően több nyomdában kalkulálták már, mielőtt a legkedvezőbb ajánlatot adó nyomdai munkát megkapja. De hogy versenyképesek maradjunk, szigorú számításokat kell megejteni és éppen ez az, ami a leggondosabb és legpraktikusabb munkabeosztáson nyugszik.

Már a kézirat átvételénél minden félreértést ki kell küszöbölni és kétséges eseteket tisztázni, nehogy későbbi kérdezősködések a költségeket növeljék és a szállításhoz késedelmeskedések támadjanak. Nagyobb munkák átvételénél föltétlenül szükséges, hogy az üzemvezető vagy művezető jelen legyen, mert legjobban ő tudja biztosítani a munka határidőre való szállítását és a megrendelő kívánságainak figyelembevételét, valamint azt, hogy a munka technikailag kifogástalan legyen. Helytelen, ha a megrendelt munka szállítását olyan időre ígérik, amely rövidsége miatt már eleve nem tartható be és egy tisztviselő vagy főnök sem veszít a tekintélyéből, ha ebben a fontos kérdésben előbb megbeszélést folytat az üzem felelős vezetőivel. Minden megrendelés mellé kísérő- vagy megrendelőlapot állítanak ki, amely pontosan fölvilágosít a munka készítésére vonatkozó minden tudnivalóról. Ez egy táskából áll, amelybe a kéziratot teszik bele és amely az üzem minden osztályán keresztül megy, míg a munka elkészül. Naponta egyszer-kétszer ezek a táskák a mellékelt utasításokkal együtt a faktorhoz adandók be, hogy az a további intézkedéseket megtegye. Ha a megrendeléseket nem kapja meg rendszeresen és idejében, akkor egyik-másik szedőnek munkáját abba kell hagyni, itt is, ott is segíteni, korrektúrát csinálni és ezzel nem egy fél vagy egész óra vész kárba az üzlet részére. Minden munkát, bármily jelentéktelennek látszik is, bele kell iktatni a napi programba, és ennél viszont figyelembeveendő: a megígért szállítási terminus betartása, a munkának olyanformán való kiadása, hogy a gépek munkája formák várása miatt fennakadást ne szenvedjen.

Az első részét ennek a szedőterem végzi és annak vezetője a gyakorlatból bizonyára legjobban tudja, hogy minden egyes szedő milyen munkára alkalmas. Megállapított tény, hogy az egyik — különbeni tevékenységének teljes elismerésével — a táblázat-, a másik a kompressz-, a harmadik a merkantilis munkáknál válik ki, a negyedik a tördelésnél vagy az akcideneciánál árul el jártasságot és így tovább. Ezek tudatában osztja ki a művezető a kéziratot a szedőknek a szükséges tudnivalók közlésével. Nagy munkáknál, amelyeknél többen működnek közre, leghelyesebb írásban megadni a személyzetnek a betűnemre, térszókra, alakra, rubrikákra és a többire vonatkozó utasításokat, minden részletre kiterjedően, hogy kétségek és utólagos kérdezősködések elkerül-

tessenek. A munka mindenkori állásáról a a művezető szükség esetén azonnal és könnyen tájékozódhassék. Nagy üzemekben kívánatos, hogy a folyó munkák: katalógusok, folyóiratok és lapok beosztásai, hirdetéseinek nagysága, például $\frac{1}{1}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$ és így tovább a szedőteremben kifüggesztendő táblán legyen megtekinthető. Úgyszintén melyik betűfajból hány szekrény van és melyik regálisban. Az az ellenvetés, hogy hisz ezt amúgyis tudja a személyzet, nem állja meg a helyét, mert sokszor a másik osztályból alkalmaznak kiségitőt vagy munkanélkülit vesznek fel, akikől ezek ismerete nem kívánható meg.

A kisebb munkák elkészítési módja világosan kell hogy kitűnjék az írott utasításból. A szedőterem vezetőjének mérlegelnie kell, hogy valamely szedésnek többszörösen való kiszedetése előnyösebb-e, mint a magas példányszám nyomása, vagy készíttessen-e töm-öntvényeket, galvanókat. A klisék megszámozandók és pontosan elkönyvelendők, hogy mindenkor megállapítható legyen a tulajdonosuk, a rendeltetési céljuk.

A főgépmesternek is pontos tájékozottsággal kell bírnia a nyomásra kész vagy belátható időn belül elkészülő munkákról. Ezzel lehetővé válik a gépeknek célszerű kihasználása és esetleges színes nyomásnál elkerülhető a gép hiábavaló drága mosása. Ha nagy példányszámokat nyom, közben a következő munka kliséit egyengetheti. Kivágásokat és esetleges mechanikai egyengetéseket végezhet. A gép járása közben már a következő forma zárható és a nyomandó papiros is előkészítendő. Rendesen visszatérő munkáknál, folyóiratoknál, lapoknál az alkalmazandó festékek, példányszám és a többi ugyancsak a gépteremben kifüggesztett tábláról legyen meglátható, úgyszintén a munkáknál szükséges kötés-, fej- és keresztbeosztás nagysága is. A nyomásnál nem foglalkoztatott segédszemélyzet az egyengetés ideje alatt a kinyomott példányok összehordására és megszámlálására használható fel. A főgépmester gondoskodik idejekorán a papiros beszerzéséről, a szükséges festék előkészítéséről, és így adandó át a munka a nyomónak vagy gépmesternek, hogy a velük szemben támasztott követelményeknek mindketten megfelelhessenek. A nyomás még inkább tükörképe a nyomda teljesítő-képességének, mint a szedés.

Ha a szedőteremnek a gépteremmel való organikus összeműködése elengedhetetlen szükségesség, úgy fokozottan áll ez a könyvkötőosztállyal való összedolgozásra is. A vezetőnek arra kell ügyelnie, hogy a kinyomott példányok kellő időben körülvágassanak és nem egyenként. A nyomtatványok itt is megszámlálандók, hiszen elég gyakoriak a reklamációk a hibás megszámlálásból eredő differenciák miatt.

A sok aprómunka, amely a könyvkötészetre vár, különösen egyénileg kezelendő és nagy körültekintést és szakismeretet kíván meg az osztály vezetőjétől.

Az egyik segéderő gyakorlottabb és megbízhatóbb a hajtogatásban, a másik a perforálásban és számozásban, a harmadik a számlálásban és csomagolásban. Itt is főkövetelmény a jó munkabeosztás. Tanult férfimunkást ne bizzanak meg segédmunkával, mert ezt egyáltalán nem lehet felszámítani. A szedő- és gépteremben teljesített munka följegyzendő a már említett kis lapra. A táskában meg benne van a kézirat, szerzői korrek-túra és a kész támpéldány és így kerül a szállítandó munkával együtt az expedícióval és számlázással megbízott személyhez. Minden munkához szállításkor a számla is melléklendő, ez a legajánlatosabb és a szállítás pontos beosztása is fontos. A fentismertetett rövid útmutatások figyelembevételével az üzemi költségek nem egy fölösleges kiadással csökkenthetők.

Vajjon így van-e ez minden nyomdaüzemben?

Hans Mann, Dresden

Pusztai Ferenc 1850—1924

90-es évek egyik legkiválóbb szakembere és szakírója, úgyszólván teljesen elfelejtve, aug. 13-án örök álmra hűnyta le szemeit.

Hogy ki volt Pusztai Ferenc, arra a jelenlegi generáció nem igen emlékszik, mert idestova 20 esztendeje, hogy visszavonult a nyomdaipari pályától, melynek évtizedekig számottevő tényezője volt. 1884-ben került az akkoriban a Wilkens és Waidl nyomdából alakult Pallas rt. nyomdájának élére műszaki vezetőnek. Az ő vezetése alatt fejlődött a Pallas az elsők közé, az ő érdemeinek tudható be a Pallas jelenlegi épülete és berendezése, mely a külföldieket is annyira meglepte a milléniumi kiállítás idején.

Midőn vezetői állásába már beleélte magát, nem volt megalégedve, hogy minden téren a külföld után kell kullognunk, értve ezalatt leginkább a hiányos szakmabeli fejlesztést. Ő, mint már ismert magyar szakíró, sovén szempontból kifogásolta, hogy nincs magyar szakirodalom, mert az évenként megjelenő Évkönyv nagyon kevés teret nyújthatott a magyar szakirodalom kifejlődésének.

Hosszú tanakodás után megérlelődött benne az elhatározás, hogy Magyar Nyomdászati címen havi szakfolyóiratot indít. Merész elhatározás volt ez akkor még, mert a hosszú időközökben megjelent egy-egy szakirodalmi ténykedés rendszerint balul ütött ki és ez elvette kedvét mindazoknak, kik ilyesmivel meg

akartak próbálkozni. Ő azonban nem csüggedt, számot vetett az anyagiakkal is és 1888 március havában megjelent a Magyar nyomdászat első száma. Az akkor szereplő szakírógárda szívesen állt a szerkesztő-kiadó rendelkezésére és az első évfolyamok valóban változatos és tanulságos szakcikkek özönét közölték le, míg a technikai tudást az ötletes hirdetésszedések és minden számhoz csatolt mellékletek szolgáltatták.

Együttal a lap az akkor még Tár-saskör néven szerepelt Szakkör hivatalos lapja is volt.

Sajnos, alig két évre rá kitört a 90-es bérmozgalom, melyet Pusztai állásánál fogva nem támogathatott és ebből kifolyólag a Magyar Nyomdászat megszűnt hivatalos lap lenni és a Társaskör Grafikai Szemle címen új lapot adott ki. Ettől kezdve megszűnt az eddigi egyöntetű szakírógárda és amennyire örvendetes volt, hogy már két szaklappal is rendelkezünk, de tekintve az anyagiakat és az olvasók számát, mégis kár volt a szétválás úgy szellemi, mint technikai szempontból.

Pusztai azonban mindezekon túl-tette magát és anyagi áldozatok árán is fenntartotta lapját, új szakírógárdát nevelt magának és egész sereg mesterszedőt képeztetett ki a Pallasban, és szinte szállóige volt, hogy minden valamirevaló mesterszedő a Pallasban nyerte kiképez-tését. Már magában ez a tény is olyan, hogy örök emléket állított fel Pusztai úgy magának, mint a Pallasnak, hogy ezt megtette.

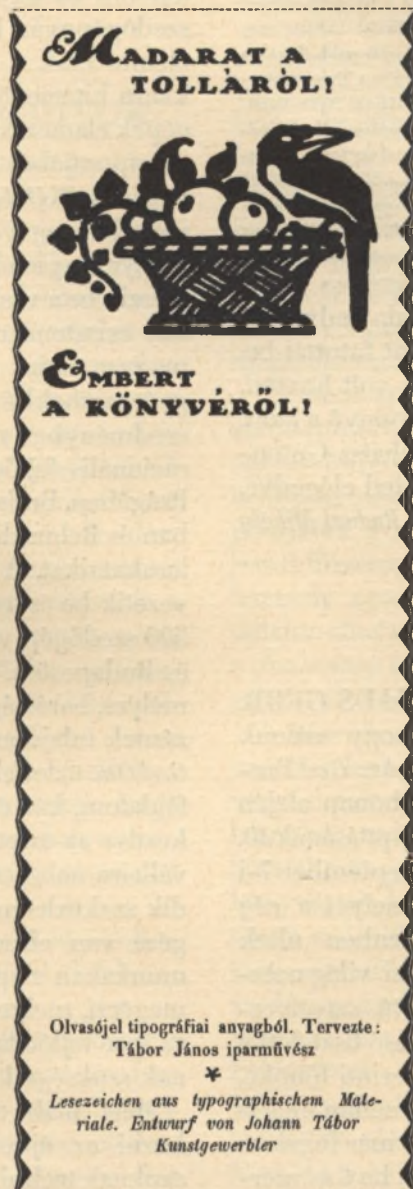
1904 augusztus 1-én hirtelen meg-vált állásától, melyet két évtizedig töltött be és erre az időre esik a Pal-las fénykora nem anyagi, hanem nyomdászati szempontból. Önérze-tes, igazán úr volt és miután a szakma összeütközésbe került a bankpoliti-kával, otthagyta helyét — a szakma legnagyobb kárára — és aránylag fiatalon, 54 éves korában megvált a nyomdászati pályától. Még két évig szerkesztette ugyan lapját és azután átadta egy csoportnak, megunván a kicsinyes és személyes dol-gokat, magánéletbe vonult. Ez időben rendezett anyagi viszonyok között élt, de jött a világháború és az ő anyagi romlását is ez idézte elő, úgy hogy az utóbbi években kénytelen volt agg kora dacára újrolag kenyér-kereset után nézni és először a Kalina cégnél, utóbb

a Stephaneumban, végül a Globusban nyert elhelye-zést, ahonnan a kórházba került, hol hosszas szenvedés után elhunyt. Élete és munkássága azt bizonyítja, hogy kevés oly nyomdász volt, mint ő és hervadhat-lan érdemeit a nyomdásztörténelem nem hagyhatja figyelmen kívül. Szerény volt, nem szerette a tömjé-nezést, minden igyekezete abban összpontosult, hogy *tanítson*. Utolsó nyilvános szereplése a Magyar Nyom-dászat 25 éves jubileumán volt 1912

január havában, midőn a nyomdász-társadalom színe-java ünnepelte őt, mely alkalomból az ő ismert egy-szerűségével elhárított magától min-den dicséretet és azt mondotta, hogy ő csak kötelességét teljesítette szak-májával szemben. A XXV. kötet első számában jelent meg hatyúdala, melyben leírta a Magyar Nyomdász-at 19 éves történetét, melyet ő szerkesztett. Ember volt ő is, hibá-val egyetemben, de ezek a hibák nagyrészt az akkori viszonyokban rejtettek. Akik még ismerték a Pal-las első elnökét, Kerkapoly Károlyt és első igazgatóját, dr. Geró Lajost, meg tudnák mondani, hogy mily elfogultak voltak ezek mindenkoron a munkásság kívánságával szemben. És hogy Pusztai ez ellen nem tehe-tett semmit, azt nem lehetett telje-sen az ő hibájául felróni. Ha ezek a sűrűn egymásután előforduló moz-galmak, 1890, 1894, 1895, 1898, nem fordulnak elő, akkor ő sem lett volna annyira elzárva a nyomdásztár-sadalomtól. Szerette ő a nyomdász-társadalmi életet, a kedélyes »Bür-gerabendeket«, de a legtöbbször kíméletlen támadásokkal szemben elvesztette bizalmát azokkal szem-ben is, kik ennek nem voltak oko-zói vagy előidézői. Azért szerették alárendeltjei, különösen azok, kik közelférkőzhettek gondolatmeneté-hez és lelkületéhez. E sorok írója nem

egyszer került ellentétbe vele, mint nyomdavezetővel, nem egyszer kellett levonni ebből a konzekvenciákat, de végül újra szent volt a béke. Hogy élettörténete és munkássága milyen volt, arról szóljanak az alanti sorok, melyeket a Nyomdászati Enciklopédia részére annak idején személyesen állított össze.

»Pusztai Ferenc, könyvnyomató és a magyar nyomdászati szakirodalom megre-mentője, szül. Aradon 1830 okt. 7-én. A gimnázium hat osztályának elvég-zése után a szülővárosabeli Goldscheider-nyomdában a könyvnyomtatást tanulta. 1869-ben Pestre jött, honnan az 1870-iki árszabálymozgalom után Szegedre

utazott. 1872-ben ismét Pesten, a Bucsanszky-, majd a Heckenast-, később Franklin-nyomdában dolgozott. 1873 őszén az államnyomdába került, hol szedő, később korrektor, majd segéd-művezető volt 1884-ig, mikor az újonnan alakult Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság meghívta nyomdavezetőjének. Élénk része volt a nyomdászok egyleti és társadalmi mozgalmában. 1872-ben az önképző egyesület gazdája volt, 1875-ban a könyvnyomtatás négy százados jubileumi ünnepélyének jegyzője, a később egyesült nyomdászegyesületeknek hosszú éveken át választmányi tagja. Az 1880-as évek elején feladatát tűzte az addig mindenben német nyomdászoknak és a Typographia című nyomdászújságnak megmagyarosítását. E végből kicsiny, de lelkes társasággal megalapította a Nyomdászok Közölnyét, megteremtve ezzel a magyar nyomdászati szakirodalmat. 1884-ben Ács Mihály vette át a lap szerkesztését. Pustvai azonban 1888-ban új, havonként megjelenő folyóiratot indított meg Magyar Nyomdászati címen. Az e lapokba írt cikkein kívül, kiváló szakbeli értékű dolgozatai jelentek meg a Magyar Nyomdászok Évkönyvében és a Typographiában. Összeállította még a Könyvnyomdászati mesterszótárt (Magyar Nyomdászati) és az Akcidens-munkák gyűjteményét. Szerkesztette a Nyomdászati Enciklopédiát, mely ezideig a legpraktikusabb kézikönyv a grafikai szakma terén. Munkatársa volt a Pallas Nagy Lexikonának is. A »Könyvnyomdászok Szakkörének tiszteletbeli és az »Otthon« írók és hírlapírók köre, a »Magyar Iparművészeti Társulat«, valamint a »Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete« rendes tagja volt. 1896-ban a milléniumi kiállításon a közreműködői és 1900-ban a párisi kiállításon a közreműködők arany érmével tüntették ki.

Most pedig e helyütt búcsúzom tőled, kedves jó tanítómesterünk. Tüneményes szép pályát futottál be, de a sors élted végén nagyon is mostoha volt hozzád. Hosszú szenvedésed után legyen neked könnyű a hant, és mint nyomdász nyugodt lélekkel állhatsz Gutenberg apánk elé, ki nagyon meg lehet veled elégedve. Emlékedet híven megőrizzük. *Radnai Mihály*

Geel Ottó mérnök

GUTENBERGHAUS GEBR. GEEL, vagy ahogy nálunk ismerik: *Gutenbergház Geel Testvérek* cég a múlt hónap elején ünnepelte meg alapításának 40. évfordulóját. A szeptember 7-i jubileumon, — melyet a cég székhelyén, Wienben ültek meg, — a szakmai világ notabilitásai egyöntetű szívéllyel és igaz benső tisztelettel

járultak gratulációjukkal a cég ezidőszerinti főnöke, *Geel Ottó* mérnök elé, aki ezt ez ovációt méltán meg is érdemelte. A Gutenberghaus cégnév ma már fogalom a szakmai körökben és ez érdemül tudandó be *Geel* mérnöknek, akinek szikár, magas alakját, egyszerű, közvetlen egyéniségét, konciliáns üzletbeli érintkezését, komoly s emellett szolid tárgyalási modorát a magyar nyomdászok is igen jól ismerik.

A Gutenberghaus Gebr. Geel céget 1884-ben alapították a Geel fivérek: Rudolf és Ottó. A kezdetben csak szűk körre szorító grafikai szaküzletnek akkoriban legfőbb üzletága volt a párizsi Lorilleux Ch. & Cie festékgyár festékeinek a közvetítése, de nemsokára a tégelyes és gyorssajtók javítására is berendezkedett.

Ez a javítóműhely egészen primitív berendezésű volt. De a szívós akarakterővel, szervezőképességgel, no meg példás becsületességgel dolgozó cégtulajdonosok nemsokára nagyra fejlesztették grafikai szaküzletüket és a volt monarchia legjobb nyomdáit hódították meg a maguk számára. A 90-es évek végén a cég saját, hatalmas palotájába tette át irodáit és üzlethelyiségeit s ezzel azután rohamlépésben indult meg a fokozatos fejlődés és terjeszkedés. 1900-ban a Mergenthaler szedőgépgyár bizza rá Geelékre a vezérképviselőt, eleinte csak a volt monarchia, később az egész Balkánra kiterjedő terjesztési joggal. A Linotype szedőgépek eladása képezi ezután a monarchia nyomdaipara szempontjából a legfontosabb üzletágát a Gutenberghausnak. Kétségtelen, hogy Geelék működése révén ismerik meg a Linotype-gépet úgy az osztrák, mint a magyar nyomdatulajdonosok és az ő közvetítésükkel szerzik be a vaskollégákat, amelyekből a munkásság oly sok egzisztenciát féltett, de amelyek valójában úgy a magyar, mint az osztrák nagy nyomdákat nagystílusú gyárüzemekké való fejlődés útjára terelték s így vég-eredményben nagy mértékkel járultak hozzá iparunk racionális fejlődéséhez. A Geel testvérek most már Prágában, Budapesten, majd pedig Bukarestben, Sofiában és Belgrádban is megszervezik képviselőiket és lerakataikat. A Linotype-ot aránylag rövid idő alatt vezetik be és terjesztik el működési területükön; közel 500 szedőgép van üzemben csak Wienben, Prágában és Budapesten. Ezt az eredményt főként annak a személyes, barátságos és becsületes kereskedelmi érintkezésnek tulajdoníthatjuk, amit *Geel Rudolf*, főként pedig *Geel Ottó* üzletfeleikkel szemben tanúsítottak. Az előbbi, fájdalom, két évvel ezelőtt váratlanul elhunyt s ettől kezdve az üzletvitel gondja egyedül *Geel Ottó* mérnök vállaira nehezedik, aki azóta szakadatlanul munkálkodik szaküzletének további fejlesztésén. Nagy segítségére van ebben a mai körülmények között nehéz munkában alapos szakismerete, amellyel bámulatosan megérzi, melyek azok a technikai újítások, amelyekből az ipar fejlődése várható s így terjesztésükre iparunknak szüksége lehet.

Mert hiába: a mi nyomdászainknak helybe kell hozni az újdonságokat, meg kell velük ismertetni azoknak technikai előnyeit. A Gutenberghaus ily szemponttól vezéreltetve került kapcsolatba az Augsburg-nürnbergi gépgyárral, mely kitűnő rotációs és gyorsajtó nyomógépeket gyárt, az »Asbern« gépgyárral, amely újabban a már ismert hengermelegítőjével adott hasznos segédeszközt a nyomóiparnak, s végül a svájci Winkler, Fallert & Co. A-G. gépgyárral, amelynek kivált a tömöntés terén vannak gyakorlatias újításokkal bíró gyártmányai. Ezekkel a nagyobb jelentőségű képviselőekkel a Gutenberghaus délkeleti Európának legnagyobb és legjelentékenyebb szak-

üzletévé vált, ami leginkább *Geel Ottó* mérnök műve, akit cégének jubileuma alkalmából a magunk részéről ehelyütt is a legszívélyesebben üdvözlünk, abban a reményben, hogy ernyedetlen munkálkodásával ezentúl is segítségére lesz mindazoknak, akik a magyar nyomdaipar modern fejlődésének útját egyengetik akár oly módon, hogy üzemüket fejlesztik s modern technikai újításokkal szerelik fel, akár úgy, hogy ezeket szélesebb körben megismertetni akarják.

Többsz nyelvű nyomtatványok

SOKSZOR mutattunk be olyan szedésmintákat, melyeknek szövege többsz nyelvű volt. Ilyen nyomtatványokévekkal ezelőtt meglehetősen ritkán fordultak elő, mostanában viszont nagyon sűrűn akad olyan sajtótermék a kezünkbe, amelyiken kibocsátója két, sőt három nyelven is szól a címzetthez. Ezek a 2—3 nyelvű nyomtatványok főként

a volt magyar területek kereskedelmi életében mindennaposak. Ez a jelenség azzal magyarázható, hogy a román, jugoszláv és csehszlovák államok a hozzájuk csatolt magyar területeken a román, szerb vagy horvát, illetve szlovák nyelvet tették meg hivatalos nyelvvé s így a kereskedelmi nyomtatványok túlnyomó részén ezeket kell használniuk az ottani kereskedőknek, iparosoknak, gyárosoknak stb. Különböző körülmények azonban szükségessé tették, hogy a hivatalos nyelv mellett magyarul és sok helyen németül is lenyomtassák a címmel vagy olvasóval közlendő szöveget.

Ilyen 2—3 nyelvű nyomtatványok szedéstechnikai megoldása új feladatok elé állította az ottani akcidenszedő kollégáinkat.

A feladat sokszor könnyű, mert pompás szimmetrikus csoportosításra ad alkalmat, a legtöbbször azonban nehéz, mert a különböző terjedelmű szövegek bizony »nem mennek ki« úgy, hogy a megoldás szimmetrikus legyen. Ilyen esetben persze aszimmetrikus megoldást kell választani s ez — tapasztalat szerint — ritkán sikerül.

Egész sereg nyomtatványt kaptunk egy temesvári nyomdából, melyeknek szedésbeli kivitele szembe-szökően igazolja ama megfigyelésünket, hogy a 2—3 nyelvű nyomtatványok súlyos probléma elé állították szedőinket. Nem akarunk ehelyütt súlyos kritikát gyakorolni e nyomtatványok felett, de nem rejthetjük véka alá ama véleményünket, hogy ötletesebben és ízlésesebben kell ma az akcidenciákat előállítani.

Szabályokat, vezérelveket nem állapíthatunk meg, mert a jó, csiszolt ízlés, fejlett technikai készség önmagától szabja meg, mit szabad, hogyan kell 2—3 nyelvű sajtóterméket megtervezni és kiszedni.

Ellenben szedéspéldákat mutatunk be ezúttal is. A 14 példa közül akad nehezebb, található könnyebb technikájú is, azonban mindegyik olyan, hogy követhető példaként szolgálhat a Romániába szakadt kollégáinknak.

Az első hat példából álló, *Kun Mihály* által tervezett csoportban gondolkodásra készítő szedésmegoldásokat láthatunk. Egyik sem mindennapi. Egész szokatlan a díszítőanyag feldolgozása a *Helikon* és *Leyritz* levélfejeknél meg a *Moravetz* és *Uzinele* cégjegyeknél; ellenben szinte köznapi, de mégis hatásos az ötödik és hatodik példa dekorációja. Ezzel párhuzamosan állapítható meg, hogy a szöveg a dekorációhoz alkalmazkodva az említett első négy példánál foltban, elrendezésben rendkívüli, az utóbbi két példánál pedig már megszokottabb csapást mutat.

Példáink második és harmadik csoportjában között szedésminták az előbbi csoportba osztottaknál sokkal egyszerűbbek s a gyakorlatban minden különösebb nehézség nélkül felhasználhatók. A hatásfokozás szempontjából a *Tábor*-féle példánál a szalagdíszítés jutott főszerephez, mint olyan dekoráló mód, amelyet bármely nyomdában tudnak utánózni. Az utolsó két oldalon elhelyezett részvény- és étlapmintáknál viszont a diszkrétén hajlított sorok adnak újszerű ízt a szedésmegoldásoknak.

A részvényre vonatkozólag egy igen fontos megjegyzést kell a kollégák figyelmébe ajánlani. A részvény értékpapír, amelynek esetleges hamisítását a lehetőség szerint meg kell nehezítenünk. Áll ez a feltétel a litografált részvényekre is, de még inkább a könyvnyomdai úton előállítottakra. A szedésünk mintájául szolgáló részvény ennek a feltételnek nem felel meg, mert túlságosan egyszerű munka. Az igaz, hogy szedőanyaggal nagyon nehéz hamisíthatatlan részvényeket produkálni, de azt megnehezíteni lehetséges. Példánknál — noha ez is egyszerű anyagból szedetett, — a tónusnyomással igyekeztünk ezt a célt valamennyire elérni. Első forma volt a pirossal nyomott forma, a második a tónuslemez, amelyből a keretek közti helyet kivágtuk, így kaptuk meg az eredményt: a keretben körülfutó szövegsorok élénk színűek, míg a középső rész cégnomása a tónus színével való átnyomás miatt egész más színben tűnik elő.

Ezekből a példák közül sokat tanulhatnak románkollégáink, főként azonban ismét meg kell barátkozniuk azzal a régen általuk is oly szigorúan követett szabállyal, hogy egy-egy akcidencián nem szabad a különbözőbb fajtájú betűket össze-visszakeverni. A legőszintébb jóakarattal írjuk ezt, mert kétségtelen,

hogy a szóban forgó nyomtatványok kellemetlen hatásukat ennek a stílustalan betűfajkeverésnek tulajdoníthatjuk és ez a rossz benyomás akkor sem enyhül, ha egyik-másik példának a szedéskompozíciója egyébként elég jó.

Példáink nagyon sok motívumjellegű részletet tartalmaznak s módot nyújtanak arra is, hogy az egyik minta bizonyos részleteit egy másik példa részletei-

vel boronáljuk össze. Ilyképpen fejleszthetjük egyébként gyakorlati készségünket, ami azért is fontos, mert hiszen tudjuk jól, hogy a törekvő akcidensszedő nem kedveli a szolgálai másolást: valamely mintának pontos utánaszedését, viszont azonban egyes szedésrészleteknek ötletes összekomponálása a legtöbbször sikerrel jár, sőt igen gyakran egészen eredeti megoldásokra vezet.

Wanko Vilmos

Az Elzevir könyvnyomtató-család

Helsevier-nek nevezett Hans van Leuven vándorkönyvnyomtató fia: Elzevir Lajos nyomda- és könyvkiadóvállalatot alapított Hollandiában, mely 1583-tól 1712-ig általában jó, szakszerű vezetés alatt állott. Elzevir Lajos, aki 1540 körül a flandriai Louvainbenszületett, 1565-ben még Plantin Kristóf antwerpeni könyvnyomtató műhelyében

dolgozott. Az antwerpeni anyakönyv tanúsága szerint felesége, Duverdyn Mária két fiúgyermekkel ajándékozta meg.

A leydeni levéltárban egy 1583 szeptember 15-én kelt adóslevelet őriznek, melyszerint: »Loys Delsevier könyvárus tartozik Christopher Plantin könyvkiadónak 1270 forinttal könyvekért, mely összeg 25 forintos havi részletben törlesztendő«.

Elzevir Lajos szoros összeköttetésben állott a leydeni egyetemmel. Leszármazottai közül többen oklevelet is nyertek e főiskolán. Könyvnyomtató rokonai voltak Franciaországban és Németországban is. Könyvesboltjával kapcsolatban könyvkötőműhelye is volt. A 19-ik századig az volt a szokás, hogy könyvnyomtató kiadók könyvkereskedőknek ívekben adták el kiadványaikat. Ezeket az íveket a vevők fűzték és kötötték egyszerű és olcsó, vagy drágább és művészi kidolgozású fedélanyagba azok számára, akik nagyobb fényűzést engedhettek meg maguknak.

Elzevir Lajosnak kilenc gyermeke közül hét fiú volt. Négy fiú könyvkereskedő, egy pedig könyvnyomtató és kiadó lett. Mátyás és Bonaventura atyjuknak segítettek Leydenben, később egészen átvették a vállalatot. Lajos és Gilles Hágában, Josse pedig Utrechtben nyitott műhelyt. E fiúk, kik idők folyamán Amsterdamban is alapítottak nyomda- és könyvkiadóvállalatot, a céhtörvények értelmében atyjuknál inaskodtak és szabályszerűen szabadultak fel. Ők és leszármazottaik harmónikus családközi társasviszonyt tartottak fenn, amely fontos tényezője volt sikereiknek és hírnevüknek.

Az Elzevirek 1617-ben kezdték meg működésüket. Hírnevüket annak köszönhették, hogy a könyvnyomtatást szinte igazi művészi tökéletességűre emelték. Vagyoni gyarapodásuk alapján az volt, hogy kiadványaikat saját műhelyükben állították elő. Ízléses és olcsó kiadványokat készítettek különleges Elzevir-stílusú betűkkel, melyeket ma is magasan értékel a hozzáértő könyvkedvelő. Az Elzevir-könyveknek napjainkban is nagyobb a műbecsük, mint az Alde-ok vagy Estiennek reánk maradt kiadványainak.

Izsák, Mátyás fia [Lajos (I.) unokája] a család első könyvnyomtatója volt; pályafutását 1617-ben mint mesternyomdász kezdte Leydenben. Nagyatyja és nagybátyjai részére készített nyomtatványokat; később a leydeni egyetemnek is kinevezett könyvnyomtatója lett. Ennek az egyetemnek a könyvtárában egy, az Elzevirek műhelyéből kikerült 2738 tudományos értekezésből álló gyűjteményt őriznek, mely gyűjtemény közül a legrégebb az 1654. évből való. Izsák 1620-ban kezdett tudományos munkákat nyomtatni és ez időtől kezdve 1712-ig az Elzevir-sajtók leginkább az egyetem számára dolgoztak. Az egyetem kinevezett könyvnyomtatója a nyomda hozamán kívül (egy korabeli évi jelentés tanúsága szerint) meghatározott évi díjazásban is részesült. Izsák nyomdája 1621-ben az egyetem területére költözött és 1712-ben bekövetkezett megszűnéséig itt is maradt. Könyvesboltjuk a leydeni egyetem közvetlen közelében felépített kis házban volt.

Mátyás, a legidősebb fivér (1564—1640) 1622-ben részesedését 11.217 forintért eladta fiának, Ábrahámnak, aki aztán három évvel később, 1625-ben Bonaventurával együtt 11.000 forintért megvette Izsák nyomdáját. Bonaventura és Ábrahám közel 30 évi társulása (mindketten 1652-ben haltak meg) halhatatlanná tette az Elzevir nevet. Külön könyvformátumokat teremtettek, melyet az utrechti és amsterdami Elzevirnyomdák is átvettek. Ezeknek a kitűnő papirosra nyomtatott kis Elzevir-köteteknek művészi rajzú betűtípusa az úgynevezett »óstitulusú Caslon«-hoz volt hasonlatos. A kitűnően olvasható szöveget rendszerint néhány iniciálé, egy-egy alkalmi fejléc és sűrűbben

EISENHOF

VASUDVAR

FONDAT 1857 ALAPITVA
CURTEA DE FIER
LEVRITZ
TIMIȘOARA
STR. EUGEN DE SAVOY 12

ELSŐ BÁNÁTI ÉPÜLET. ÉS MŰLA-
KATOSTELEP. GÉP-, IRÓGÉP-, VAR-
RÓGÉP-, MOTOR- ÉS KERÉKPÁR-
JAVÍTÓMŰHELY * SÜRGÖNYCÍM:
LEYRITZ VASUDVAR
Conto Corent: Banca Economica S. p. A.

VÍZVEZETÉK-, FÜRDŐ-, GŐZFŰTÉS-,
KLOZETBERENDEZÉSI VÁLLALAT.
VILLAMOS. SÜRGÖNY, TELEFÓN.
VILLÁMHÁRÍTÓ. ÉPÍTŐ, MŰSZAKI
INTÉZET * TELEFÓN-SZÁM: 218
Folyószámla: Közgazdasági Bank R-T

BRÜDER MORAVETZ
LIB -
RARIE, MA-
RELE MAGA-
ZINDEMUZICA
EDITORIE, PAPE-
TARIE, RECHI-
SITE DE SCRIS, TI-
POGRAFIE, LITO-
GRAFIE, LEGATORIE
KÖNYVKERESKEDÉS,
KÖNYVKIADÓHIVA-
TAL, ZENEMŰKERESKE-
DÉS, ZENEMŰKIADÓ-
HIVATAL, KÖNYV-
NAGYRAKTÁR ÉS
PAPÍRÁRUHÁZ. ☒
KÖNYVNYOMDA,
LITOGRAFIA,
KÖNYVKÖ-
TŐDE

BUCHHANDLUNG, MU-
SIKALIENHANDLUNG,
VERLAG, GROSSOR-
TIMENT, PAPIER-
WARENHAUS,
STEIN- U. BUCH-
DRUCKEREI,
BUCHBIN-
DEREI

(CETATE ST.)
TELEFON NR. 3-50
PRINC CAROL
JOSEFSTADT
TELEFON 5-06

* M * G *

Schriftguss A-G. betű-
öntőde, Dresden, betű- és
dizsítőanyag

Schriften und Ornament-
material der Schriftgies-
serei Schriftguss A-G.,
Dresden

Tervezte - Entwurf
KUN MIHÁLY

G R A F I K A

FABRICĂ DE PLICURI ȘI DE MĂRFURI DE HÂRTII PAPETĂRIE EN GROS
BORITÉK ÉS PAPIRÁRUGYÁR PAPIRNAGYKERESKEDÉS
KVERT- UND PAPIERWARENFABRIK PAPIERGROSSHANDLUNG
DEPOZIT DE ARTICOLE GRAFICE • GRAFIKAI ÁRURAKTÁR • LAGER FÜR GRAPH. WAREN
TIMIȘOARA II, BUL. REGINA MARIA (LIGET ÚT) No. 9 TEMESVÁR

INTERURBAN TELEFON 10-11

T I M I Ș O A R A

* M * G *

Az Első Magyar Betűöntőde Rt. Budapest Ams antikva betűje és a Schriftguss A-G. Dresden betűöntőde díszjei

Ams Antiqua der Ersten Ungarischen Schriftgießerei A-G. Budapest.
Schmuck der Schriftgießerei Schriftguss A-G. Dresden.

Tervezte - Entwurf
KUN MIHÁLY

AURORA
TESĂTORIĂ MECANICĂ
ȘI FABRICĂ DE AȚĂ
MECHANISCHE WEBEREI UND
ZWIRNFABRIK • MECHANIKAI
SZÖVŐDE ÉS CÉRNAGYÁR
ARAD
TELEGRAM: AURORA ARAD • TELEFON: No. 760

COMPACTORIE.
INSTITUT DE LI-
NIATURA, FABRICĂ
DE CĂRȚII COMERCIALĂ
FABRICĂ DE CARTONAGE

LITOGRAFIA

KÖNYV- ÉS DÍSZKÖTÉS-
ZET. VONALOZÓINTÉZET, ÜZLETI
KÖNYVEK GYÁRA, DOBOZGYÁR

TIPOGRAFIA

HELICON

SOC. BĂNĂȚEANĂ PE ACȚIUNI PENTRU TIPOGRAFIE
BÁNÁTI NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

TELEFON NO 10, 15-82
DIRECTION 23-10
INTERURBAN 23-10

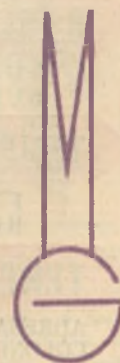
TIMIȘOARA

TELEFON INTERURBAN: 23-80

FABRICA STR. SAMUIL MICU 65
TIMISOARA

ADR. TELEGRAFICĂ:
TELEGR.-ADR.:
SÜRGÖNYCIM:
SEFACTOR
CONTO CORENT:
BANCA TIMISOAREI
ȘI SOCIETATE
COMERCIALĂ PE
ACȚIUNI, TIMISOARA

UZINELE ROMÂNE TEXTILE SA
RUMÄNISCHE TEXTILWERKE AG
ROMÁN TEXTILMŰVEK RÉSZV.-TÁRS.
GARA-BAHNSTATION; TIMISOARA FABRICA

Schriftguss A-G., betü-
öntöde Dresden, betü- és
dizsítőanyag

Schriften und Ornament-
material der Schriftguss-
serei Schriftguss A-G.,
Dresden

Tervezte - Entwurf
KUN MIHÁLY

ELSŐ TEMESVÁRI SZALÁMI-ÉS
HUSÁRUGYÁR RÉSZV.-TÁRS.

ERSTE TEMESVARER SALAMI-
U. FLEISCHWARENFABRIKA-G.

ALAPÍTVÁ 1906 FONDAT 1906 GEGRÜNDET

BANCA TIMIȘOAREI ȘI SOC. COMERCIALĂ PE ACȚIUNI

SUCURSALE: CETATE PIATA LIBERTĂȚII 3-A * IOSEFIN
BULVARD BERTHELOT 11 * FABRICĂ PIATA TRAIAN * ORȘOVA

TEMESVÁRI BANK ÉS KERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

FIÓKOK: BELVÁROS, LIBERTÁTI TÉR 3-A * JÓZSEFVÁROS,
BERTHELOT ÚT 11 * GYÁRVÁROS, TRAIAN TÉR * ORȘOVA

TEMESVARER BANK UND HANDELS-AKTIENGESELLSCHAFT

ADRESA TELEGRAFICĂ:
COLONIALE, TIMIȘOARA

SÜRGÖNYCÍM:
COLONIALE,
TIMIȘOARA

TELEGRAMMADRESSE:
COLONIALE, TIMIȘOARA

CAPITAL ȘI RESERVE

M
53
MILLIÓ LEI

ALAPTŐKE
TARTALÉKOK

M
53
MILLIÓ LEI

KAPITAL U. RESERVEN

DURA

INTREPRINDERE ELECTROTEHNICĂ ȘI TEHNICĂ — FABRICA DE ELEMENTE GALVANICE * ELEKTROTEHNIKAI ÉS MŰSZAKI VÁLLALAT — GALVÁNELEMEK GYÁRA

Adrese Telegrafică: Dura, Timișoara

Conto — Folyószámla: Banca Timișoarei și Societate Comercială pe Acțiuni * Temesvári Bank és Kereskedelmi Részvénytársaság

Sürgőny cím: Dura, Timișoara

TELEFON: 54

Dos. No .....
(A se repeta în răspuns.)
(Kérjük hivatkozni.)

LABOR IMPROBUS

* OMNIA
* VINCIT

Az Első Magyar Betűöntőde Rt. Budapest, Amsz antikvája és kurzívja.

Amsz Antiqua und Kursiv der Ersten Ung. Schriftgiesserei A-G. Budapest.

Tervezte - Entwurf
TÁBOR JÁNOS

TELEGR.

FACHEMIA

„MARGINA“
SOC. AN. PENTRU DESTILAREA LEMNELOR
HOLZDESTILLATIONS-AKT.-GES.
FALEPÁROLÓ RÉSZV.-TÁRS.

BIROUL CENTRAL — ZENTRAL-BUREAU
TIMIȘOARA PALATUL BANAT

FABRICA MARGINA JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN FABRIK

TELEFON 12-18

TELEFON COSOVA 2

BANCA ECONOMICĂ SOCIETATE PE ACTIUNI KÖZGAZDASÁGI BANK RT. BANCA ECONOMICĂ SOCIETATE PE ACTIUNI

BANCA ECONOMICĂ SOCIETATE PE ACTIUNI KÖZGAZDASÁGI BANK

NR. ACTIEI

RÉSZV.-SZÁM

KÖZGAZDASÁGI BANK RÉSZEVTÁRSASÁG

EGYSZÁZ DARAB
RÉSZVÉNY
ECYENKÉNT TELJESEN BEFIZETETT
SZÁZLEIRŐL,

UNA SUTĂ BUCĂRII
ACTIUNE
DESPRE PLĂTIREA DE CĂTE
UNA SUTĂ LEI

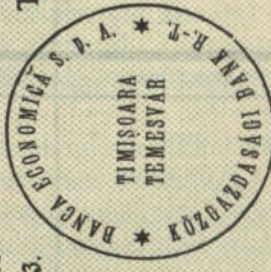
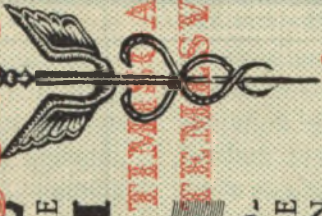
MEBLYNEK ALAPJÁN

TIMIȘOARA
TIMIȘVÁR

PE DEPLIN VÁRSÁTI

VAGY JOGUTÓDA RÉSZÉRE MIND-
AZON JOGOK BIZTOSÍTATNAK,
MELYEK ÖT MINT A TÁRSASÁG
RÉSZVÉNYESET, AZ ALAPSZABÁ-
LYOK ÉRTELMEBEN MEGILLETIK.
TEMESVÁR, 1923 MÁJUS HÓ

SAU SE AUSIGURĂ SUCCESO-
RULUI SĂU DE DREPT TOATE
ACELE DREPTURI, CARUI REVIN
LUI CA ACTIONARULUI SOCIETĂ-
ȚĂII. ÎN SENZUL STATUTELOR
TIMIȘOARA, ÎN LUNA MAIU 1923.

DIRECTOR — IGAZGATÓ

CASIER — PÉNZTÁRNOK

BANCA ECONOMICĂ SOCIETATE PE ACTIUNI KÖZGAZDASÁGI BANK RÉSZZV.-TÁRS.

KÖZGAZDASÁGI BANK RÉSZZV.-TÁRS. BANCA ECONOMICĂ SOCIETATE PE ACTIUNI KÖZGAZDASÁGI BANK RÉSZZV.-TÁRS.

RESTAURANTUL METROPOL ÉTTEREM

PROPRIETAR
CAROL SOMOGYI KÁROLY
TULAJDONOS

LISTĂ DE BUCATĂ DE AMIAZĂ

Mittag-Karte

Déli étlap

Mâncări Maximale	Maximierete Speisen	Maximális ételek	Lei	B
Mâncări nemaximate	Nichtmaximierte Speisen	Nem maximális ételek	Lei	B

TIMIȘOARA-IOSEFIN (TEMESVÁR-JÓZSEFVÁROS)

alkalmazott apró vignetták díszítették. A könyvekben illusztrációk ritkán voltak, de mindig pompás rézmetszetű címlapokkal ékeskedtek.

Az Elzevirek és kortársaik a fametszés művészetét nem igen kultiválták; könyveiket rendszerint rézmetszetekkel illusztrálták, úgy, hogy utólag nyomták a képeket a szöveg közé.

Az Elzevirek a párizsi és lyoni nyomdászok módszerét követték és termékeik akkor voltak a legjobbak, mikor betűik is francia minták után készültek. Ezeket Franciaországból hozott matricákról Hollandiában öntötték, vagy a francia betűminták után maguk készítették a matricákat is. Az Elzevirek maguköntötte betűinek eredete régóta vita tárgyát képezi. Hollandi szakírók szerint az Elzevir-típusok mintáit van Dyck Kírstóf metszette. A Plantin-Moretus-család levéltárában egy 1681-ben készített $14\frac{1}{2} \times 9\frac{1}{2}$ hüvelykes formátumú könyvet találtak. Ezt a könyvformát Amsterdamban kezdték készíteni s belőle csak az egyetlen példány maradt meg, melyben van Dyck Kírstóf úgy van megemlítve, mint a benne alkalmazott ötvenféle betűtípus közül huszonhétnek a metszője. E példánnyal együtt egy levél is előkerült, melyet Elzevir Dániel özvegye Amsterdamból intézett Moretus Baltazár özvegyéhez, melyben az Elzevirek amsterdami betűöntődjét kínálja megvételre. Az özvegy azt írja, hogy van Dyck korának mesterbetűmetszője. A fentemlített könyvpéldány azonban ezt nem igen látszik igazolni. A kisebbmértű betűk jók, de egyenlőtlenül vannak metszve; a nagyobbmértűek azonban selejtesebbek, de semmivel sem rosszabbak, mint a tizenhetedik század vége felé Európa más helyén készültek, miután e korszakban már hanyatlóban volt a betűmetszés művészete. Ez is bizonyítja azt a kezdődő gondatlanságot, ami aztán lesüllyesztette a könyvnyomtatás művészetét abban az időben, midőn az Elzevirek annyi buzgalom és ügyszeretet után befejezték működésüket. Az Elzevirek voltak azok, akik az i I betűt legelőször következetesen magánhangzónak, a j J betűt pedig mindig mássalhangzónak használták. Ők gazdagították abécénket a nagy J betűvel. Azelőtt az i és j betűket vegyesen: hol magánhangzónak, hol mássalhangzónak használták és a nagy I betűt használták a nagy J

helyett is. Ugyanezt tették az u és v betűkkel is, melyeket előttük szintén váltakozva alkalmaztak s megteremtették a nagy U betűt, melyet addig nagy V-vel helyettesítettek. (Az

Az Elzevirek
címere

első nagy U a kis u-nak volt nagyobbított alakja. Ezek igen értékes reformok voltak.

Bonaventura és unokaöccse: Ábrahámnak 1652-ben bekövetkezett halála után az apai vállalatot Bonaventura fia, Dániel és Ábrahám fia: Jean vette át. Dániel és atyja: Bonaventura és unokaöccse: Ábrahám vezérszellemei voltak a sok tagból álló Elzevir-családnak. Midőn Dániel 1681-ben meghalt, jómódú örökösei nem érezvén hajlandóságot az üzem folytatására, az amsterdami nyomdát felszereléssel együtt 1682-ben 25.400 frankért eladták. Az 1617 körül alapított utrechti könyvnyomda Elzevir Péter halála után 1675-ben szűnt meg. A leydeni vállalatot Elzevir János (Dániel előbbi társa) egészen 1661-ben bekövetkezett haláláig vezette, tőle özvegye vette át, aki élete végéig, 1681-ig állt az üzem élén. Az özvegyet Ábrahám (II.) követte; ennek halálával a leydeni ház beszüntette üzemét és a jól felszerelt nyomdát 1713-ban potom 2000 forintnyi összegért eladta. Ezzel végződött az Elzevirek könyvnyomtató tevékenysége.

Az Elzevir-család nem mindegyik tagja volt könyvnyomtató és kiadó. Néhányan közülük tanárok voltak, mások meg tiszttek Hollandia hadseregében. A család általában kiemelkedő szerepet játszott a hollandi társadalomban.

Az Elzevirek maradandó betűkkel vészték be nevüket századuk művelődésének történetébe. Nyomtattak és kiadtak 2115 könyvet; ezenkívül igen sokat impresszum és a szerző megnevezése nélkül adtak ki. Akkoriban ugyanis teljes sajtószabadság csupán Hollandiában volt és ezért a hollandi könyvnyomtatók gyakran olyan könyvek megrendeléséhez jutottak, amelyek haladó irányzatuk miatt szerzőik hazájában nem jelenhettek meg. Az Elzevireknek sok hasznot hajtottak az ilyen könyvek, melyek impresszum nélkül jelentek meg és forogtak — több-kevesebb titkolódzással — közkézen. Az Elzevirek illusztrált kiadványaikat nagy műgonddal készítették. Legnagyobb kiadványuk az Ezerhatszázhatvanháromban Amsterdamban készült (latin, görög és héber nyelvű szöveggel) *Corpus Juris Civilis*. A könyv 1602 oldal terjedelmű. Pompásan van szedve és tökéletesen nyomva. Olyan magasabb rendű nyomdai termék, mely beszédesen tanúsítja, hogy a fából készült kézisajtóval a régi, klasszikus könyvnyomtatók olyan eredményeket tudtak elérni, amelyek ma is méltán keltik fel a szakemberek bámulatát.

László Dezső

SÜLYOS IDŐKET élünk, hihetetlen nehézségekkel kell megküzdenuünk. Áldozatkészsgünket és képességünket teljes egészében áldozzuk a Magyar Grafika fejlesztéséért s ezzel a magyar nyomdaipari továbbképzésnek ügyét legjobb tudásunkkal szolgáljuk. De ténykedésünket, sajnos, csak a legkevésbé érdekelt külföld méltányolja, a magyar szakmai világ részéről nem részesülünk abban a támogatásban sem, amelyet minden bizonnyal jogosan elvárhatnánk. Hihetetlen nagy és bántó az a közöny és nemtörődömség, amit különösen a munkaadók tanusítanak lapunkkal, az ezidőszereint ismét egyedüli magyar szaklappal szemben. De az utóbbi időben a munkásság részéről sem tapasztaljuk azt a lelkesedést, amely valamikor legszebb jellemvonásként nyilatkozott meg mindennemű szakirodalmi ténykedéssel szemben. Jól tudjuk, hogy úgy a munkaadóknak, mint a munkásoknak a mai szomorú viszonyok közepette igen súlyos gondjaik vannak, mindennek dacára mégis úgy véljük, hogy mint hazánk egyedüli szaklapja, amely tanít, irányít és nagy ambícióval szövögeti a magyar nyomdaipart s a művelt kultúrállamok grafikai iparait egymáshoz fűző szálakat, lelkesebb és áldozatkészségesebb támogatást érdemel. Különösen nagy a panaszunk a lap árának most már tűrhetetlenül késedelmes kiegyenlítése miatt, amit főként azért nehezményezhetünk, mert kétségtelenül bizonyos, hogy munkaadók és munkások egyaránt ismerik egy olyan elismerten nívós szakfolyóirat, mint a Magyar Grafika előállítási költségeinek horribilis nagyságát. Aki tisztában van ezeknek a költségeknek nagyságával, az könnyen megállapíthatja, hogy a munkaadók részére megállapított ár éppen csak hogy eléri, a munkások részére megállapított ár pedig alig 50%-a az önköltségi árnak. Lapunk nívóját meg akarjuk és meg is tudjuk óvni a lecsúszástól, de ehhez kérjük olvasóinknak az eddiginél lelkesebb, áldozatkészebb és megértőbb támogatását, főként a rendelt, elküldött és elfogadott lapok árának igen pontos beszolgáltatását.

Az újraéledő magyar szakoktatás

MAGYAR GRAFIKA, valamint a Grafikus Művészetek Egyesülete közreműködésével huszét ünnepein rendezett debreceni grafikai kiállításon velettem fel a most születelő Szakkör feltámadásának eszméjét. A derék debreceni kollégák nagy lelkesedéssel karolták fel a gondolatot s előterjesztésben kérték a Segélyző-Egyesület választmányát, hogy a szakoktatás érdekében legyen meg a szükséges lépéseket. A választmány foglalkozott a kérdéssel és egy ankkelt hívott egybe augusztus 26-ára, amely egyhangúlag kívánatosnak ítélte a szakoktatás kultiválásának szükséges s kellő lelkesedéssel üdvözölte a választmány kezdeményezését, egyben pedig egy ötös bizottságot küldött ki a tervezett szakkulturális intézmények tervezetének kidolgozására. E bizottság tagjai Bauer Henrik, Müller Sándor, Novák László, Spitz Adolf és Wanko Vilmos voltak, akik készeri tárgyalás után kidolgozták a tervezetet és azt még szeptember elején a fentebb említett ankkel résztvevőiből álló nagybizottság elé terjesztették. A bizottság beható tárgyalás után elfogadta a tervet, amely ezután végös szankcionálás céljából a választmány elé került.

E tervzet szerint a kiküldött bizottság a következő szakkulturális intézmények létesítését tartja lehetségesnek:

I. egyenlő óraszámú ciklusokra osztott párhuzamos és részben folytatódagos szaktanfolyamok a képzés körébe tartozó összes tudnivalók (sorszedeés, hirdetés-, táblázat-, merkautilis- és mesterszedés, könyvművészet) gyakorlati tanítására, még pedig mind Budapesten, mind pedig a vidék nagyobb nyomdászlétszámú városaiban;

II. ugyancsak párhuzamos tanfolyamok a gépmezteri munka nyomdán kívül gyakorlatilag végezhető részeinek (egyengetés, alakzat meghatározása és kilövés, színharmóniai gyakorlatok és festékkeresés) tanítására Budapesten és esetleg a vidék nagyobb városaiban is;

III. szakkiállítások rendezése főként az elébb említett két szaktanfolyami csoport munkáiból, még pedig mind Budapesten, mind vidéken;

IV. önálló előadások és előadássorozatok — lehetőleg üzemeológatással és gyakorlati bemutatással egybekövte, tehát szemléltetben — egyelőre a következő tárgyakról: Linotype szedőgép szerkezete és működésének módja, Monotype szerkezete, a gyorsrajt szerkezete, a létegyes sajtók szerkezete, a rotációs gépek szerkezete, stereotípiái eljárások, az offsel-munka, a Mertens-féle mélynyomatás, a fotográfálás, a galvanoplasztika, a kemigráfia, a könyvkötés, erőgépek, villamosági berendezés a nyomdában, a papiros, nyomdásfésék, nyomdai kalkuláció, könyvnyomdai diszpondálás és sajtótörvények, a betű fejlődése, a könyvnyomatás története, grafikai sokszorosító művészetek, magyar nyelv és helyesírás, idegen nyelvek szedeletechnikája, a sznek világa, betűöntés és rézténa-gyártás, lörtnelmi stílusok és még számos más tárgyról;

V. egy szakoktatás szolgálatában álló, a szaktanfolyamok állásáról tájékoztató és a szakelbáddsal kivo-natosan közlő szakközlönynek a megjelenetését.

A tanfolyamok hahetes ciklusokra lesznek osztva heti 3 órai tanítással, tehát ciklusonként 18 tanórával. Egy-egy ciklus befejeztével a tanfolyamok egyrésze esetleg folytatódagosnak nyitvándítatik s a haladók részére tartatik fenn. Egy-egy tanfolyam

élen egy szaktudásról ismert mesterszedő vagy művészember áll, míg az általános irányítás, az egyes tanfolyamok egységes lantervben való levezetéséről a tanfolyamvezető gondoskodik. A tanfolyamokra ciklusonként véletnek fel a hallgatók és azok száma egy-egy tanfolyamon — az eredményes tanítás biztosítása céljából — nyolcnál több nem lehet. Ugyanezen okból szigorúan kezelik az elmaradásokat, amennyiben egy indokolatlan mulasztás is feljogosítja az előadót arra, hogy a mulasztól a további előadásokról kizárja. A tanfolyam természetesen ingyenes és az egyesület ceruzán, törlőgumin és vázlatpapíron kívül mindenféle egyéb rajzszükséglettel ingyen látja el a hallgatókat. Minden egyes tanfolyami ciklus végeztével a hallgatóság munkái nyilvánosan kiállítandók. A későbbi ciklusok kiállítási anyagába — a folytatódagos fejlődés szemléltetése céljából — a korábbi ciklusok jellemzőbb munkái is felvehetők. Amennyiben a helyi viszonyok megengedik, ity alkalmakkor külön csoportban egyéb nyomtatványgyűjtemények s más grafikai munkák is kiállításra kerülhetnek. A szakoktatási propaganda szempontjából a tanfolyamok anyagának egy-egy része időnként valamely vidéki városba is elküldhető, tartozik azonban az illel város nyomdásztestülete azt a kiállítás és kellő tanulmányozás megtörténte után azonnal visszaküldeni.

Önálló előadások és előadási sorozatok rendezéséről és beosztásáról a Szakoktatási Tanács gondoskodik, még pedig oly mértékben, hogy a fentebb felsorolt árgyakból — a nyári hónapokat leszámítva — hetenkint legalább egy szemléltetelő előadás tartassék. A Szakoktatási Tanács tagjai: az anyaegyesületi választmány oktatásiügyi bizottságán és a szaklapok szerkesztőin kívül a grafikai iparok és sokszorosító művészetek különböző terén működő mindazok a szakférjak, akiket az oktatásiügyi bizottság e tisztség elfogadására felkér s aiktól a szakfejlesztés terén való múltjuknál és jelenlegi állásuknál fogva feltételezhető, hogy szakkulturánk ügyének hasznos szolgálatakat fognak tenni. A Szakoktatási Tanács a maga köréből választja elnöket és alelnöket, akik a Tanácsot minden irányban képviselik. A jegyzői lennivalókat a szaktanfolyamok vezetője látja el, ki a Tanácsnak szintén hivatalból tagja. A Tanács havonkint egyszer ülést tart, amelyen megállapítja a következő hónapban tartandó előadások, illelőleg előadási sorozatok helyét és idejét, lépéseket tesz a tanulmányi látogatások s. b. előkészítését illelőleg, s megszabja a gyakorlati és szemléltetelő bemutatásokon résztvehető hallgatóság számát. Ügykörébe tartozik ezenfelül a tanoncszakoktatás az 1922: XII. t.-cikk 113. §-a útján gyakorlati alapokra fektetésének és egy minden igényeknek megfelelő modern szakiskola létesítésének előkészítése. A Szakoktatási Tanács által rendezett előadások mindig oly napon tartandók, amelyen a szedei és gépmezteri tanfolyamokon nincs előadás. Az üzemelekben való előadásokon és gyakorlati bemutatáson a hallgatóság száma a szükséghez képest korlátozható. E végből ityen alkalmakkor belépőjegyek bocsátandók ki.

A Szakközlönyre nézve a bizottság részletelesebb tervet nem dolgozott ki, miután e terve megvalósításánál túlnagy szerepe van az anyagi kérdéseknek.

A Segélyző-Egyesület választmányja ezt az alaptervezetet a maga egészében elfogadta, s most már annak gyors megvalósítására kerül a sor. Az oktatásiügyi bizottság október 3-iki ülésében Novák László személyében megválasztotta a tanfolyamvezetőt, kijelölte a gyakorlati munkát vezető szakoktatókat, s a Szakoktatási Tanácsba meghívta a szakkulturális munká-

ban eddig is jelentős tevékenységet kifejtett szakférfiak egész sora. A gyakorlati tanfolyamok első ciklusára a beiratkozás idején október 13-án állapította meg, a tanfolyamok pedig október 14-ikén kezdődnek.

A szedők részére rendezendő tanfolyamok első ciklusát — az eddigi megállapítások szerint — öt csoportban kezdjük meg. Ebből három csoport — Kun Mihály, Tábor János és Wanko Vilmos vezetésével — a Könyvművészet címen indul meg, míg a negyedik és ötödik csoport tipográfiai vázlatkészítéssel foglalkozni Müller Sándor és Spitz Adolf irányítása mellett. A gépmesteri tanfolyam lanterve lapunk zártakor még nem állapított meg, de kelte időben itt is program-szerűen indul meg a tanítás.

*

A főntebb közölt alaptervezet alkalmazmak látszik arra, hogy a magyar szakoktatást, főként a továbbképzést újabb életre hívja. Itt nem eshet latba komolyan semmiféle ellenvélemény, mert valahogy mégis csak meg kell indítani a szakoktatás kátyuba került kocsját s

e pillanatban ez a fontos és nem az, hogy ezt milyen eszközökkel ériük el. Hiszem és remélem, hogy a terműdvőnők fog bizonyítani és megvalósítása csakis haszonnal jár a magyar szakmai képzésszemponjtóljából. Különösen nagy jelentőséget tulajdonítottok a Szakoktatási Tanácsnak, amely — ha jól megszervezzük — igazán olyan semleges testülettel nöheti ki magát, amely a szakoktatás terén csodákat is művelhet. Persze csak akkor, ha minden egyes tagja igaz bensőséggel veszi ki részét a munkából és a magyar szakoktatás felelősségének és előbbrevitelének ügyét elébe helyezi minden más egyénit vagy testületi érdeknek.

A magyar szakoktatás terén sok a tennivaló, mert sokat mulasztottunk, sokat elhanyagoltunk és sokat elszalasztottunk. Mindezt most kell pótolni, helyrehozni ernyedellen szorgalommal, acélos akarakterövel és soha nem lankadó ambícióval.

Tehát fel a munkára! Dolgozzunk és dolgozzon mindenki, akinek képességeitől a magyar nyomdaipar eredményeket remélhet.

A nyomdaipar fejlődése Jugoszláviában

JELENLÉG Jugoszláviához tartozó volt magyar és horvát-szlavón területeken a nyomdaipar az osztrák-magyar monarchia összeomlása előtt meglehetősen alacsony fokon állott. Ennek főoka abban rejlett, hogy ez az iparág szinte központostva volt Bécsben és Budapesten, ahol a rendelések — az erős verseny következtében — igen előnyös feltételek mellett nyertek kielégítést.

Az összeomlás után az egyesült Szerb-Horvát-Szlavón Királyság területén a nyomdaipar rohamos fejlődésnek indult és újszólván napról napra szaporodott a nyomdák száma. Különösen szól ez a régi szerb királyság területére, ahol az egyesülés előtt mindössze 20-25 nyomda működött, míg ma mintegy 400 a nyomdák száma. Az egyesülés kezdetén, 1918-ban, Zagrebet kivéve, nem volt sehoh Jugoszláviában szedőgép. Különben ma is Zagreb-ben van a legfejlettebb nyomdaipar. A gombamódra szaporodó hírlapokat addig mind kézzel szedték. Így pl. Beogradban mintegy száz újságszedő dolgozott. Később azután megindult a szedőgépek iránti kereslet és ennek nyomán a behozatal Jugoszláviába, aminek árusítványaként a szedőmunkások helyzetében is változás állott be. Azok a nyomdák, amelyek 3-4 lapot állítottak elő, a szedőgépek felállítására után 15-20 szedőt elbocsátottak. Ily körülmények folytán jelenleg mintegy 400 szedő van munka nélkül. Kezdetben a nyomdaipar terén nem mutatkozott verseny. A nyomdák teljes üzemmelle dolgoztak, mert rengeteg rendelésük volt. Az árak eltérők voltak, a modern berendezésű és jó hírnévnek örvendő nyomdák igen magas árakat szabtak. De ez a konjunkturális állapot nem tartott sokáig. 2-3 év elműltával, miután úgy az állam, mint a magánosok beszerették nyomtatványszükségletüket, mind kevesebb lett a munka és megindult a nyomdák között a verseny. Ez a verseny hozta magával azt is, hogy sok nyomda eladásra került, sok cég fuzionált vagy herbéradta felszerelését. Vevő azonban ily kritikus időben kevés akadt és több nyomda teljesen tönkrement, úgy, hogy ezek felszerelésüket újszólván darabonként árusították ki. Több nyomda pedig árverésen

cserélt gazdát. Ez főleg oly nyomdatulajdonosokkal történt meg, akik a konjunktúra idején, minden szakismeret nélkül alapították üzemetüket és később, a kedvezőtlen viszonyok hatása alatt kénytelenek voltak beszüntetni az üzemet. A nyomdák meglehetősen nagy száma mellett is a munkanélküliség mindamellelt növekedik, mert a nyomdák jó részében a munkaadók dolgoznak néhány szakképzetlen munkással. A nagy munkátlanység ellenére is a munkás-ság erősen tartja magát és igyekszik a súlyos helyzetet töle telhetőleg enyhíteni. Ezzel ellentétben a munkaadók sora megingott, mivel az úgynvezett »kis« nyomdák tulajdonosai szerint a »nagyok« az ő érdekeik ellen dolgoznak olykép, hogy elfogadják a munkásszervezetek kívánságait, amelyek azonban a kisebbekre nézve teljesíthetetlenek. A munkaadók felmondták az árszabályt, a »kicsinyek« pedig erős agitációt folytatnak abban az irányban, hogy a »nagyokkal« minden együttműködést meg kell szüntetni, mert a tarifa csakis a nagyok érdekeit tartja szem előtt. Nekik nem kell a tarifa, nem kell árszabály, ők csakis az ipartörvényt ismerik el mérvadóknak. A nyomdavállalatok szövetsége felhívást intézett a nyomdászövetséghez oly értelemben, hogy azokból a nyomdák közül, amelyek a vállalatok szövetségéből kiléptek, a szervezett munkásokot vonja ki. Ennek a nyomdászövetség eleget is tett, mivel ez a munkások érdeke is. Mikép fog ez a dolog tovább fejlődni, nem tudható, de úgy látszik, hogy a »kicsinyek« minden harcokészégük ellenére is mielőbb kapitulálni fognak. Meg kell említenünk még, hogy a kis nyomdavállalatok lapot is indítottak agitációjuk elősegítésére, de ez már csak pusztába hangzó kiáltás maradt.

*

A nyomdaipari munkásság helyzete Jugoszláviában nem áll azon a nívón, amely a háború előtti magyar viszonyoknak megfelelően, fizetésük átlagban a békebeli keresetnek 50-60 százalékát teszi. A fentebb említett konjunkturális viszonyok a munkásoknak semmi anyagi előnyt nem juttattak, a főnökök egy része rövid idő alatt igen meggazdagodott, dacára annak, hogy Jugoszláviából nagy mennyiségű nyomtatványmegrendelések történtek Bécsben az utóbbi 3-4 év alatt s törtennek még ma is. Maga az állam is Amerikában szerzi be helyegszükségletét, ami szintén

és a nyomdai munkásság kereseti lehetőségeit gátolja s így a jelenlegi rossz gazdasági viszonyok és a nyomasztó pénzkrízis következtében a munkanélküliség száma állandóan emelkedik. A nyomdai munkások és munkaadók között kötött országos árszabály ebben az évben a főnökök felmondása következtében lejár. A jelenleg érvényben levő árszabály a változott viszonyok következtében sok tekintetben revizióra szorul. Mint újítást meg kell említenünk, Jugoszláviában az államnak több nyomdája van; a vasútigazgatóságoknak, megyéknek, a főbb hivatalok némelyikének szintén saját nyomdája van. Ezek a hivatalos üzemek úgy az államra, mint a munkásságra nézve igen hasznos intézményekké váltak. Közülük legelsősorban ki kell emelnünk a subotici vasútigazgatósági nyomdát, amely az igazgatóság palotájának földszinti helyiségeiben van elhelyezve s nemcsak nyomdával, hanem könyvkötésszettel, litográfissal és külön jegynyomó osztállyal is rendelkezik. Ez a nyomda egy kis subotici nyomdából alakult néhány év alatt *Dedakin Miklós* vezetése alatt az ország egyik legteljesítőképesebb nyomdatüzemévé. Ehhez hasonló kisebb nyomdák vannak még Beogradban, Sarajevóban, Splitben, Cetinijében és más városokban. Jugoszláviai nyomdaipari körökben már régóta panasz tárgyát képezi a cirill-betűk nagy hiánya és az, hogy ezekből a betűkből a betűöntődéknek nincs választékos anyaguk. Jugoszláviának modernül és a mai viszonyoknak megfelelően berendezett betűöntődéje egyáltalán nincsen, a nyomdák betű- és anyagszükségletüket külföldön szerzik be, ami nagyban megrágtja a nyomtatványárakat. Jugoszlávia legjelentősebb papírgyára: a Horvát papírtipar rt. Zagreb-ben, nyomdaipari szaktulajtelei pedig: Dragan Tomljenovic, Emanuel Kraus & Co. és a »Chromos« D. D., mindhárom Zagreb-ben.

Nehéz megállapítani a jugoszláviai nyomdák számát, mert egyrészt nem állnak megbízható adatok rendelkezésre, másrészt pedig úgyszólván napról napra is vannak számbeli változások, folyton keletkeznek újak, régiek pedig megszűnnek. Fel fogjuk sorolni Horvát- és Szlavónországot, valamint Szlovénia nagyobb vállalatait, mint Szerbiát és a többi területekről nincsenek adataink. Beogradban az Állami nyomda, igen modernül felszerelve, azután a »Politika« című napilap nyomdája szedőgépekkel és rotációsával. A »Vreme« című napilap nyomdája, amelynek igazgatója Ujvári. Jelenleg is több szedőgép és rotációs működik, több meg van rendelve, melyeknek érkezését már a közel jövőben várják. Saját, győnyörű, nagy nyomdapalotája van.

Beograd nagy haladást tett a nyomdaiparban, a régi szerbiai éra alatt alig volt néhány nyomdája. Ezeket kívül van még 25-30 nyomdája Beogradban, amelyek kisebbek és nagyobbak.

Zagreb-ben: a »Hrvatski Stamparski Zavod d. d.« (Horvát Nyomdai Intézet rt.), amelynek Osijekben van fiókja. Van cinkográfiaja, vonalozó intézete, dobozgyára és könyvkötészete. Kiadványai: a »Moderna Knjiznica«, »Jugoslavenska Njiva«, »Pucko-prosvetna biblioteka« és középiskolai tankönyvek. »Tipografija« grafičko nakladni Zavod d. d. Nagy, modern nyomda, 15 szedő- és 2 rotációs géppel. Van szintén cinkográfiaja, litográfiai és könyvkötőműhelye, valamint kartonásza. Mintegy 200 munkást foglalkoztat.

A »Narodne Novine« vagy »Zemaljska Stamparija« nyomda a legregibb zagrebi nyomdavállalat, mely mintegy 80 éve áll fenn. Ez a nyomda is be van rendezve szedőgépekkel, foglalkozik cinkográfissal, litográfissal és azonfelül van felszerelése speciális munkákhoz, mint bélyegek készítéséhez, stb. Mintegy 60 munkást foglalkoztat. »Jugoslovensko Novi-

Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság

STEMPEL D. BETŰÖNTŐDE RÉSZVÉNYTÁRSASÁG, FRANKFURT AM MAIN

Bankszámla Budapest: Magyar Országos Központi Takarékpénztár Rt. és Magyar
Általános Hitelbank Rt. / Bratislava: Pozsonyi Általános Bank Rt.
Postatakarékpénztári csekk- és clearing-számla 23134
Interurban telefon 23-70 ÉS 71-18
Sürgőnycím: „Betű” Budapest

LEGMODERNEBB BETŰSOROZATOK
BÁRMELY NYELVRE, DISZTÉMENSOROZATOK, RÉZ-
VONALAK ÉS KIZÁRÓANYAGOK RAKTÁRRÓL AZONNAL SZÁLLITHATÓK
ELSŐRENDŰ FEMÖTVOZET, PRECIZ MUNKA ÉS
GONDOS ÖSSZEÁLLÍTÁS

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE RT

BUDAPEST, VI, DESSEWFFY-UTCA 32. SZÁM
TELEFON 23-70 ÉS 71-18

ERSTE UNGARISCHE SCHRIFTGIESSEREI AG MESSINGLINIENFABRIK / GALVANOPLASTISCHE ANSTALT

POSTSPARKASSA: SCHECK- UND CLEARING-KONTO No 23134
BANKKONTO BUDAPEST: UNGARISCHE LANDES-ZENTRAL-SPARKASSE AKT.-GES. UND UNGARISCHE
ALLGEMEINE KREDITBANK AKT.-GES. / BRATISLAVA: PRESSBURGER ALLGEMEINE BANK AKT.-GES.
TELEGRAMM-ADRESSE: "BETŰ" BUDAPEST / INTERURBAN TELEPHON 23-70 UND 71-18
BRIEFADRESSE: BUDAPEST 641, POSTFACH No 30

SCHRIFTGIESSEREI D. STEMPEL AKTIENGESELLSCHAFT, FRANKFURT A/M

szionizmusnak az a fajta, mely könnyen talál utat a közönség szívéhez. Megvesztegetően tetszelős. Erdős Lajos, a harmadik kiállító, Nagybányán dolgozott és teli van nagybányai tradícióval. Látszik ez az előnyös iskolázottság úgy tájain, mint aktjain. Előbbiek között egyenlő mértékben érzett, dekoratív foltoz nagyobb darabja már bizonyos leszűrdöttségről tesz tanúságot. Más munkáin viszont még megérezni a kezdőt. Az ilyen tehetséges, hivatott fiatal festők jobban tennék, ha alaposabban választanák meg kiállítandó anyagukat. Dinnyés Ferenc tipikus epigon, még pedig nem is a legjobb fajtából. Vastagon felkent színeivel az impresszionizmus vibráló hatásaira törekszik; napot, levegőt, mozgást akar adni. Azonban egyrészt lendülete, mellyel esetét kezeli, nem őszinte, nem jön belülről, másrészt az árnyalatok finomságával — pedig ez az impresszionizmus lelke, — vakon áll szemben. Sokkal közvetlenebb, modorosságmentes két sötét tónusú csendes képe, ahol nem akar »ragyogni«, nem akar »temperamentumos« lenni. Ez a szomorú, halk, tompított hang felel meg legjobban regiszterének. *B. Vuszókó Ödön* a katalógus előszavában neívan hangoztatja, hogy ő semmi egyébbe nem törődve »érzéseket« akar visszaadni és csak azokhoz kíván szólni, akik érezni tudnak. Témái nem érdektelenek: tömeg (tánc, tűz, sztrájk), kocsmá, szenvedő nyomor, szenvedő munka. Sejteti, mily becsületes őszinteséggel adja magát oda szociális ízü feladatainak. Csak az a kár, hogy érző-sajgó lelke élményeit nem tudja közvetíteni, mert technikai felkészültsége abszolúte hiányos. Esetkezelését a jellegtelen akadémiai festőiségtől kölcsönzi, elrajzolásai semmi szükségzerűséget sem árulnak el, színei jelentéktelenek, tónusa széteső. Fájdalmasan példázza ez az eset is, mily fontos a technika annak, aki művész akar lenni. Dadogó nem lehet szónok. Példa rá Demosthenes, hogy a kifejezés összes fogyatékoságait — igaz, hogy kegyetlen munka árán, — ki lehet és ki kell küszöbölni.

*
A »Mentor« könyvkereskedés kabinetjében Fránkl György mutatja be grafikáit. Festői-színes oldalról látja a világot, és tájainban mozgó emberei is a növényzet, a terep részeinek tűnnek. Am e kolorista szemlélet mellett főcélja a rendezés: a ceruza, a tuss vonása a dinamikai, az erőviszonyokat tisztázza. Fránkl inkább intelligens és ízléses, mint par excellence érző művésznek látszik.
Dr. Rabinovszky Mária

Új betűk és díszek

AZ ELSŐ MAGYAR BETŰ-ÖNTŐDE RT. cég betűmintakönyvből további két mintát közlünk. Az egyik a világos *Bravour kurziv*, melynek nyolc fokozatát mutatjuk be a már korábban közölt világos *Bravour* kiegészítéseként. E betű kiváló akcidensbetű, amint azt egyébként az e számhoz csatolt egyik mellékletből is láthatjuk. E betű használata összhatásban rendkívül finom és szolid ízlésű nyomtatványt eredményez. A második mintaszedésben az antikva verzelisokat mutatjuk be ugyancsak nyolc fokozatban. Ez az antikva is akcidensbetű a legjavából. Széles vágása teljesen nyílt képet, jól olvasható betűt ad, de erőteljes vonásai hatásossá is avatják. Ez a garnitúra a betűtest közepére lévén öntve, azzal a praktikus hasznossággal is bír, hogy

Didot antiqua

Petit

Schon einige Male hat man versucht, Kant gemeinverständlich darzustellen, aber noch nie mit solichem Glück wie Kronenberg. Kein Wort des Lobes ist zu viel für die Art, wie der Verfasser die schwierigsten AUS DEM LEBEN DES PHILOSOPHEN KANT

Borgis

Alle Regeln und nützlichen Winke, die man sonst nur auf der Akademie gelehrt bekommt, sind hier leicht und bequem JAHRBUCH DER HANDELSCHULE

Corpus

Die Gegenwart ist reich an Druckwerken aller Art. Deutschland hat in seinen letzten Jahren gewaltige REKLAME FÜR DIE INDUSTRIE

Cicero

Es wird einem so leicht und frei und doch wieder so weh um das AUGENBLICKE DES LEBENS

Mittel

Nordische Sagen und Lieder KUNST UND HANDWERK

Tertia

Gedichte von Carl Bösch EIN SOMMERABEND

Text

Illustrierte Zeitung AUS DER JUGEND

Doppelmittel

Familienblatt UNIVERSUM

3 cicero

Rheinland DRESDEN

4 cicero

Heiland GIEBEL

Klinkhardt'sche Schriftgießerei, Leipzig

a magyar nyelvben oly sűrűn előforduló ékezetes betűkről nem töredeznék le az akcentusok. A 262. és 263. oldalak közé fűzött mellékletben öntődénknék még egy további betűfajtáját is bemutatjuk: a reformgroteszket, melyből a középső cégjegyet szedtük. E példa fősora a betűfajta félkövérjéből, a többi szöveg pedig a világosból szedett.

A DIDOT ANTIKVA ÚJABB FOKOZATAI.

Lapunk ezévi január-februári számában már jeleztek volt, hogy a *Didot antiqua* borgisz, két-mittel, 3 és 4 ciceros fokozatai munkában vannak és rövidesen piacra kerülnek. A *Klinkhardt'sche Schriftgiesserei* lipseai betűöntőde most azután közölte, hogy e *Didot antiqua* hiányzó fokozatainak matricái rendelkezésére állanak s egyben mintasorokat is küldött az összes fokozatokból. Amint az ezen oldalba tördelt mintasorokból látható: a *Didot antiqua* az új borgisz, kétmittel, 3 és 4 ciceros fokozatokkal teljes garnitúrává vált. Különösen nagy hiányt pótol a borgisz, amely elsőrangú kenyérbetű; pompásan helyezkedik el a nonpareil-szerű petit és az ehhez képest nagy betűképp garmond fokozatok között. Jól olvasható, nyíltképp betű és emellett kiadós is, tehát gyakorlatias. A textnél nagyobb fokozatokat eddig szerfelett nélkülöztünk, mert hiszen az akcidenszedésben az eddig legnagyobb text fokozatú betű sokszortóltságosan megnehezítette munkánkat. Most már rendelkezésünkre fognak állani a nagy grádusok is s így a *Didot antiqua* kihasználási lehetősége nagy mértékben bővült.

A művészet köréből

AMERIKA ÍZLÉSE. A multkor az amerikai nyomtató-ízlésről volt szó a Magyar Grafikában, de most hadd beszéljünk egy keveset általában Amerika ízléséről. Az az enyhé konzervatívizmus, a régi jó példákhoz való merev ragaszkodás, mely grafikájuknak uralkodó vonása, szintűgy rajja van iparművészetük egyéb termékein. Az amerikai tervezők, akik nagyjából a párizsi École des beaux Arts tanítványai vagy követői, főleg a történelmi stílushagyományokat őrzik, vagy azokat modern szellemben dolgozzák át, de nem mindig szerencsésen. Innen van, hogy a jómódú polgárság és a felsőbb tízezer lakásberendezése, szalónja, a nagy áruházak stílusa, a hajók és a mulatók belső architektúrája mind a barokk vagy az empirenek főrangú, cikornyás, gyakran túlterhelt ízlésében készül. Egyfelől a történelileg bevált stílusópiákat szeretik Amerikában, másfelől azt, ami könnyen és gyorsan, főként pedig olcsón állítható elő. Erésben tehát bizonyos sablonok uralkodnak s ezektől hajszálnyira sem szabad eltérni. A női ruházatban, a férfitársaságban ez épűgy megvan, mint az irodabútorban vagy akár az asztalterítőben, mely ott csaknem mindig ugyanazt a formát, papirosanyagot és belenyomott díszítményt tünteti fel. Valamikor Amerikában is voltak törekvések bizonyos nemzeti, ősrégi, ú. n. »Colonial«-stílus kifejlesztésére, de ez a mozgalom ma már teljesen elaludt. Grafikai ízlésük, mely az angolok Morris-féle elveiből sokat átvett, hozzáigazítva a mai nyomtatótechnika eszközeihez, egyáltalában a legelőnyösebb oldaláról mutatja be ízlésüket. Ebben talán csak a felhőkár-

colók építészete málja felül, mely minden sivársága és sok következetlensége ellenére is egy igen egységes fejlődésnek a kiindulópontja lehet az ipus-triális építészeten. N. P.

A KÉZMŰVESSÉG DICSEÉRETE. Anyian zengték szépségedet, oh kattogó gép, füstölő gyárkémény, robogó technika, hatalmasan hömpölygő ipus-tria! Annyi ódát írtak erődről, annyi hősköteményt zengett harcaidról Walt Whitman, annyi bámulód és annyi héroszod van. S oly kevés — egyre kevesebb — a te udvarlód, oh hanyatló kézművesség. Talán már csak ketten vagyunk: én és Tessenov Henrik, a híres német építész. Csak mi ketten látjuk, hogy a kisvárosi, a falusi ház udvarán danoló kézműves, a csöndes műhelyben kalapáló iparus életritmusában mennyi fenség, lelkében mennyi tisztaság van. Csak mi ketten nem felejtettük el, hogy ami a mának izlésében szép és megnyugtató, derűs, azt mind ily szelíd elmék gondolták ki először számunkra. Kézművesek. Nézem a valóságból rég eltűnt parasztkerteket, falusi kúriákat, régi polgári hirdokokat s megérem rajtuk ennek a meghitt mesterszeretnek szívhangjait. Nézem a régi kalendáriumok címeit, a régi könyvek nyomtatását, a régi orvosságos üveg, vagy patikátégely betűit, a régi fejfák feliratait és egy kicsiny, de ájtatos művészi akarat életriválulását látom mindben. Vajjon hol volna mai tipográfánk, ha nem lettek volna a középkorban szelíd másoló-barátok, hol volna a mai ötvösség, üvegfestés, zománcozás, ha nem lettek volna Theophilus Presbiterék, akik egynehány évszázad kézműveseinek mesterségbeli titkait írták össze receptbe az utókor mesteremberei számára. Vajjon milyen gigászi városok számemeltes toronyműhelyeiben zakatolnánk ma már a repülőgépről leszállva, ha a világ mindjárt gőzgépekkel, turbinákkal és a technikai kultúra egyéb édes gyermekeivel kezdődött volna és már tízezer évvel ezelőtt meghalt volna a természet, a virág, a nyugalom, az arc pirossága és a jókedv, amelyek nélkül nincs művészet és nincs boldogság.

SZÍNES RÉZMETSZETEK. A régi grafikai műlapok gyűjtőinek kedvencei a színes rézmetszetek. Azok a műlapok, melyeket nem utólag, kézzel színeztek, hanem amelyek a rézlapról színesen hűznek le. S nem esoda, ha a gyűjtők ilyenekért igen súlyos összegeket fizetnek, mert ezeknek nemcsak ritkaságértük, de művészi becsük is igen nagy. A tizenyolcadik században egy némethől lett francia rézmetsző, Le Blon Kristóf találta fel azt a hosszadalmas és nagyon fárasztó eljárást, mellyel rézlemezek segítségével színes műlapokat lehet előállítani. Ez az eljárás már csak azért is kockázatos, mert a metszet sikere úgyszólván teljesen annak a szakértelmétől függ, aki a rézlapot színezi és lehúzza. A tizenyolcadik századbeli rokokó divatos hölgyei, főúri mulatságai, táncoló párjai mind elvonulnak előttünk ezeken a színes lapokon, melyeknek egy halhatatlan francia, Debucourt valósággal erkölestörténeti értéket adott. Igazi magaslátára, utolérhetetlen tükélyre mégis az angol mesterek emelték ezt a technikát, akik hihe-

telen keccsességet, a színeknek, a mozgásoknak csodás légségűt tudták e réven lapjaikon megszólaltatni. Reynolds és Gainsborough vonalainak és pontjainak puha odakentsége, a szép szőkefűrtös fejek, a kék és sárga selyemruhák lüszlere a pasztelekre emlékeztető finomsággal jelenik meg Morland, Hoppner, Bartolozzi remekein. Aki ilyen eredeti műlapokat figyelmesen megnéz, azonnal észreveszi azt a mes-teri összeolvadását a színeknek, azt a friss akkordot,

melyet a kézzel színezett metszeteken nem igen tudnak elérni. Még kevésbé azok a ma már minden jobb könyvkereskedésben kapható színes rézmetszeteken, melyekkel elárasztják a piacot. A régi rézlapok után készült lemezek ezerszámra lehtëzőt lapjai művészetileg és kereskedelmileg is alig érnek többet annál a keretnél, melyben árulják őket és ma már mégis egy-egymilliót kérnek ezekért a silány utánzatokért az ügyes »műkereskedők«. N. P.

Humor a korrektori asztal mellől* (I.)

KORREKTOR a mondókáját mivel is kezdheti? Elsősorban a hibával. Az én, természetesen nem mérvadó definícióm szerint a hiba az emberi gyarlóságnak és tehetetlenségnek legkésebb bizonyítéka. Azt hajkurászhatod, arra vadászhatod, azt lesheted, amennyire csak emberségedből telik: ha az ördög arra szánta el magát, hogy bajba keverjen téged, kedves korrektor szaktársam, akkor bizony nem menekülsz el a baj elől. Ezzel persze nem akarom az ördögöt, mint intézményes tényezőt a korrektúraolvasás menetébe belekapcsolni és azt mondani, hogy most már egy arabushoz méltó keleti fatalizmussal és lemondó megadással olvassad korrektúrahásbjaidat és gép-revizióidat. Korántsem! Ezzel csupán arra akarom felhívni béd figyelmedet, hogy sohase csodálkozzál azon, ha kétszeri, háromszori olvasás után is arrogánsan feléd vigyorog valahonnan egy észre nem vett hiba. Azt mondtam, hogy arrogánsan feléd vigyorog. Ez bizony szó szerint veendő!

Suldő korrektorokoromban én ezt fizikailag úgy éreztem, mintha az a »bennhagyott« hiba azt harsogná a fülemben:

— No te híres, majd kidülledt a szemed én-reám vadászván, mégis ihol vagyok!

Az idők folyamán — akárcsak a hétköznapi hűstalan napokkal — ezzel is megbékültem. Nem látom többé arrogánsan vigyorgónak a vizsla szemeim elől dezertált hibát, hanem ha bármikor nyomtatás előtt, tehát még jókor nyakoncsipem az ípsét, egyszerűen, a legflegmatikusabb flegmával kijelölöm, majd jót röhögök rajta és így gondolkodom:

— Hiába akartál ellilanni, te beste lélek! Fülön csíptelek!

Ha meg már nyomtatásban is megjelent az a hiba, akkor hidegvérrel lesem a hatást: vajjon háringgál növi-e ki magát vagy az örök enyészetbe merül-e el, senkitől fel nem fedezetten?

No de csak csinánj azzal a fel nem fedezéssel! Igen ritkán történik meg az, hogy valamely bennhagyott hiba, amely már nyomtatásban is megjelent, nyomtalanul tűnik el a jótékony homályban. Ha már felfedezetlenül megúsza a megrendelő és főnök vagy faktor közti Scylla- és Charybdiszoroszt és jómagam se tudok felőle semmit, a biztonságos édes érzetében ringatózván, egyszerre csak asztalomhoz toppan egyik-másik szedő kolléga egy griff osztánivalóval és sunyi ábrázattal, ravaszul somolyintva azt kérdi tőlem, rámutatván az ujjai között levő szóra:

* Kivonal a Budapesti Korrektorok és Revizorok Köre és a Budapesti Hírlapszedők Köre rendezésében 1924 január 13-án tartott felolvasásból.

— Mondja, kolléga, jól van ez itt? Most az osztásnál vettem észre.

— Ilyenkor — bevallom — magamban oda küldöm a kollégtát, ahol az eső esik. Ám mit csináljak már ekkor, amikor a dolog annyit ér nekem, mint eső után a kőpönyөг?

Azért nem jó ám a kollégákat elriasztani magunktól. Mint előbb is mondtam, bármennyire is figyelünk, biztonságban sohasem lehetünk. Ha a természet az öt érzékünkön felül még egy speciális hibamegtaláló érzékkel is felruházott volna bennünket, még akkor sem lehetnénk biztosak, mert az az érzék is, ha pillanatsnyilag nem funkcionálna, nem kerülhetnők el egyszer-másszor a bajt. Ezért bizony — minek is tagadnám? — sokszor jóleset, ha egyik-másik szedő kollégám ilyenfajta észre nem vett hibára — persze nyomtatás előtt — felhívta a figyelmemet. De nemcsak a szedő kollégtától vettem ezt szívesen, még a gépmester és nyomó kollégtától is, ha minden évben egyszer nagyrítván ők is felfedeztek valamit nyomtatás előtt.

Apropos, nyomó! Igaz, hogy szívesen vettem mindenkitől a figyelmeztetést, de azért: nem mindig arany az, ami fénylik. No mármost volt egy jóképű nyomó barátom, aki nagyon ambicionálta a hibakeresést utánam. Minthogy minden figyelmeztető szavára türelmesen bólogattam, hogy köszönöm, minden revíziófelhőzőskor volt valami megjegyzése. Nem akartam kedvét szegni, mert úgy gondoltam, hogy néha a vak tyúk is lelhet szemet, mért ne fogjam én be ez őznetlen barátomat érdekeimnek szekerébe? Ha egy évben csak egy igazi hibára is figyelmeztet, amit véletlenül bennhagyok, akkor is megérte nekem a fáradságot. Hát egyszer valami fűrdőprospektust nyomtak az amerikai. Ékes szavakkal volt abban megreklámozva a fűrdőhely. Ma már szó szerint nem tudom, mi volt benne, csak arra az egyre emlékszem, hogy az »ozázis« szó is benne volt. Egyszer csak lelkendezve fut felém a nyomó barátom ezekkel a szavakkal:

— No hallja, kolléga, hogy tudott ilyen vastkos hibát elnézni? Már a felét kinyomtattam az auffságnak!

Az én jóbarátom, abban a hitben, hogy az »ozázis« valami fishibából ered, újját rátette arra a szóra.

Történetesen igen el voltam foglalva apró-cseprő revíziókkal és odapislantva, valami hirtelen méreg futott el, amikor azt mondtam neki:

— Hát, kedves barátom, nyomja csak nyugodtan tovább az egész auffságot. És — suszter meradj a kaptafánál!

Barátom, mint akit leforráztak, sértődötten rám tekint, majd rámförmed:

— Maga is lesheti ezután, hogy én valamire figyelmeztessem!

Preusse & Co. A-G. Leipzig

könyvkötészeti, dobozgyártó-és hajtogatógépek gyára. Vezérképvislet:

FREUND-BARÁT-féle

paprnagykereskedés és grafikai szaküzlet
Budapest V. Akadémia ucca 3.
Telefón: 82-35. szám.

És csakugyan: legnagyobb örömmre hű maradt fenyegetésszerű ígéretéhez.

Vannak a hazajáró lelkek mintájára hazajáró hibák is. Ha valamely nyomtatványt egy észre nem vett hibával nyomtatnak, amely hibát aztán senki nem vett észre, mindaddig, míg a hibás nyomtatvány egy példányát kéziratként újból nyomtatás alá adják, amikor a korrektor aztán meglátja, hogy a múltkori nyomtatás alkalmával hibát hagyott benn. Kissé kísérteties íze van a dolognak, de azért nem rémes, mert ilyenkor még örül neki, hogy annak idején szárazon vitte el a bajt, feltéve persze, hogy ő volt a mulasztás okozója.

Itt most közbeszúrászképpen megjegyzem, hogy mindig csak olyan hibákról beszélek, amelyek a korrektor lelkiismeretét terhelik, mert még olyan korrektor az a vén világ nem hozott létre, aki hibának tekintené az olyan lapszűrt, amelyek a kézirat elküvetőjének érdemétől tudható be. A hibáknak azokat a légióit, amik a minden rendű és rangú megrendelő, szerzők, írók és egyéb tekintélyek kéziratába... hogy is mondják?... ahá!... becsúsznak, a korrektor a legmagátólértehetőbb egyszerűséggel rendezsedi, helyreigazítja, még csak azt az elégtételt sem veszi magának, hogy önmagában befelé mosolyintson egyet a sok botlás láttára.

Továbbfűzve ezt a gondolatot, már tudniillik a kézirat fogyatékoságának kijavítását, hirtelen eszembe jut valami. Abban a buzgó igyekezetemben, hogy még az író-elkövette elcicamításokat is helyreállítsam, néha-néha túllöttem a célon. Ez már mindenkiel megtörtént, és az hajtsa reám az első követ, aki ettől mentesnek tudja magát. Ha például az író valamit szántszándékkal rosszul ír, vagy valamit ki-figurázon, vagy tudom is én: minő álnok, rejtélyes céljai vannak írásával, én meg becsületet, egygűgyű... igen, ez a helyes kifejezés!... észjárásommal nem tudom kibogozni szándékát, de látom, hogy az írásban valahol nem stimmel a dolog, iparkodom magamat beleélni a szerintem hibásan írt mondatba, vagy mondatrészebe, akárcsak a jó zenész egy szándékosan megkomponált gikszerbe, majd mégis úgy gondolva, hogy itt tévedés történt az írásban, kijavítom azt a véleményem szerint egyedül lehetséges, egyedül helyes módra. Ezt persze csak olyan munkánál merem megkockáztatni, amelyről tudtam, hogy szerzői korrektrába fogják küldeni. És mit gondolnak, hogy az író a szerzői korrektrára végzése alkalmával egyszerűen megelégedett azzal, hogy eredeti szándékára javítsa vissza az általam jóhiszeműleg kijavított, vélt tévedést? Nem bizony! Ha az író ötven igazi tévedésében helyreütköztem a csorbát, az sűrűs volt neki, de ha az ő, olykor nem is szellemes szövevényes modásait véletlenül csak egyszer is, bona fides meg merem érinteni, akkor már ott díszlett a hasáb szélén — mint aki már szinte várta, hogy majd a korrektor valamit javít a dolgom — ez a megjegyzés:

— A korrektor ne chochmecoljon!

Így, ezzel az ó-sztriai szóval. És ha talán azt hiszik, hogy emiatt máskor nem javítottam ki az író úr valódi botlásait, ismét csak tévedni méltóztatnak, mert azt tartom, hogy ha ő engem követl is dobál meg, én azért a kenyeremet nem engedem veszélybe sodorni...

Másként állt a dolog az ilyesmivel, ha nem küldték szerzői korrektrába, noha ez ritkán fordult elő, de azért mégis előfordult. Ilyenkor nem igen merem hozzányúlni az általam szándékosnak vélt írói csalafintaságokhoz, mert nem tudtam, nem sebzem-e meg magamat valamilyen úton-módon? És mit gondolnak, mi történt? Alapos háring volt a következmény, amelynek során hivatalos archifejzéssel tartott kiok-

tatásban részesültem afelől, hogy a nyomtatvány írója, bokros teendő mellett, nem gondolhat mindenre, arra való a korrektor, hogy ezt észrevegye, és átöbbit, és átöbbit, ami egy cseppet sem esett jól, de hát mit tehettem volna? A háring az olyan dolog, hogy mindig az van előnyben, akinek valamelyes jogában áll azt osztogatni; a másikkal ugyan szabad mentegetődni és igazára hivatkozni, amire azután a háringot osztogatának ismét jogában állna mérlegelni azt is, hogy a másikkal mentegetődzése helytálló-e, no de ebben az irányban a háring-osztogatók ritkán élnek e jogukkal, hanem egyszerűen leadják a sóshalat, azt gondolván, hogy ezzel preventív rendszabályt statuáltak és a hibaejtés lehetőségének még a forrását is eldugaszolták. Arra az esetek túlnyomó többségében nem is gondolnak, hogy adott esetben vajjon ők hogy is intézték volna el a szóbanforgó kétes részletet.

No de azért nem lehet mindenkit, akinek háring-osztó joga van, egy kalap alá vonni. Vannak még korrekt dzsentilmének ezen a téren is, akik nagyon is meg tudják érteni, hogy egy ember egymagában nem tud megmérlegelni a vele únos-úntalan incselkedő rossz szellemekkel; az ilyen dzsentilmének igaz, hogy kis számban vannak, úgy hogy az én fülembe eddig csak egynek a híre jutott. Ép emiatt az exkluzivitása miatt el fogom mondani a történetét.

Egy korrektorársam mindig a legnagyobb elragadtatás hangján beszélt a faktoráról, mindig azt mondta róla, hogy az megértő ember és ha valami — bár nagyritkán — előadja magát, mindig közmondásokkal vizsgálja őt, aminek:

— A lónak négy lába van, mégis megbollik!

— Ahol haszon van, ott kárnak is szabad lennie!

— Nem káptalan a maga feje sem!

Korrektorársam elmondása szerint az ő faktora annyira vitte az előzékenységet, hogy néha-néha, különösen nagyobb példányszám esetén, maga is utánaolvastott kisebb szövegi nyomtatványokat, és ilyenkor ismét csak példabeszéddel élt:

— Négy szem többet lát, mint kettő!

Korrektorársamra is ráragadt az idők folyamán ez a példabeszédfelfüggetlenség és egy alkalommal, amikor az ő jószág feljebbvalója az ő tudtán kívül valamit belejavított, vagyis ebben az esetben belerosszabított a már aláírt géprevizió után — no persze, hogy jóhiszeműleg tette ezt —, korrektorársam a következő közmondással közeledett feljebbvalójához, ujjával rámutatva az elküvetett bajra:

— Adtál Uram esőt, de nincs köszönet benne.

Majd tovább lovalva magát, aperte megmondta:

— Aki nem tud arabusul, az ne beszéljen arabusul.

Magától értetődik, hogy a korrektorársam és feljebbvalója közti viszony nemhogy feszültté vált volna, hanem a lehető leglazábbá, mert a feljebbvaló teljesen meglazította a köteléket, amelyben korrektorársam volt és ismét példabeszéddel használva, ezt mondta neki:

— Fel is út, le is út!

Most veszem csak megöröknyűdve észre, hogy hiszen voltaképpen én itt nem humorizálok, ami pedig kötelességem volna, hanem csak szapulok mindenkit, hol író, hol nyomót, hol faktort... És mindig a korrektor pártját fogom. No, ennek ellenállóságaképpen most már egy korrektor is fel kell áldoznom engesztelőáldozatul és megmosni a fejét. De hát melyikkel tegyem meg? A jelenlévők közül nem szabad, ezt az udvariasság tiltja, magamat pedig nem szeretném. De már találtam egyet, még pedig a régi világból valót. A távollevőkről lehet pletykálkodni. Előre kell azonban bocsátanom,

hogy erről a korrektróról már megírtam egy versben azt, amit itt most elmondani fogok. Minthogy azonban úgy vélem, hogy a tisztelt jelenlévők nagy kegyesen megadták nekem a salvus conductust arra nézve, hogy ebben a tréfálkozó fecsegésemben már másutt is feldolgozott és napvilágot látott anyagot összehordjak, élni fogok e kegyűkkel. Ugyanis régi vágású emberekről van szó, akik még a patriar-chális korszakban nem vizsgálták hajszálpontossággal alárendeljeik rátermettségét erre vagy arra a munkára, hanem rendszerint régi összeszokott ívécimboráknak, valkollégáknak, vagy katonaságbeli komáknak juttatták a jobb helyeket a nyomdában. Egy ilyen nyomdai feljebbvaló megsajnálta egyik régi valkollégáját és nem törődve azzal, odaváló-e vagy sem, megtette korrektrának. A valkollégák a régi úti emlékeken többször elmulatoztak a faktori kulipintyóban, a makulatúrák száma meg csak egyre szaporodott. A faktor lassanként érezni kezdte, hogy barátja majd még bajba keveri egyszer és eleinte barátságos célzásokkal, majd mind erőteljesebb és határozottabb argumentációkkal *ad hominem* megmondta a korrektrának, hogy vigyázzon egy kicsit, mert végeredményben az ő bőrére megy a vásár. A korrektor azonban egyre csak így ripoztozott:

— De testvér, nem kell minden bagatell miatt patáliát csapni!

Egy ízben azonban ötven ezer példányszámú zacskónál a házámban hiba esett és azon hibásan nyomtatták is ki. A faktor dől-fúlt:

— Már most testvér ide, testvér oda, ide nézz, mit csináltál! Ez már nem bagatell! Ötven ezer zacskó makulatúra, az árgyélusodát!

A korrektor nagyot néz, egyet-kettőt nyel, akár a szárazra került hal, majd így szabódik:

— A mindenségit annak a rohadt grajzlerosnak! Mi a fenének kell annak ötven ezer zacskó egy-szerre?

Manapság ilyesmi elképzelhetetlen, talán nem is igaz ez a kis történet, azonban az, aki nekem elmondta, annak idején esküdözött, hogy csakugyan megtörtént.

No de: »se non è vero, è ben trovato«, mondja az olasz, ami azt jelenti, hogy ha nem is igaz, jól van kifundálva. Ez ötlük eszembe most, amikor azokra a hibákra gondolok, amelyeket hatalmi parancsszóra kell bennhagyni, úgy, ahogy azt az író írta. Erre nézve is hallottam egy kifundált anekdotát. Ugyanis egy rendezetlen vallási viszonyú bitközség elnöke a neve alá a »Präses« szót mindig e betűvel írta az első helyen, ahová pedig két pontos a betű, úgynevezett *Umlaut-ö* dukál. Amikor a tükör alázatosan felvilágosította afelől, hogy a »Präses« szóban az első e két pontos a-val frandó, az elnök úr hatalma tudatában így szólt alantasához:

— So lange ich Präses bin, wird Präses mit e geschrieben! (Amíg én vagyok az elnök, addig e betűvel írjuk a »Präses« szót!)

No lám, ilyen okokból kellett nekem is egy hatalmi túltengésben leledző úr parancsára a *közé* (zwischen) szót következetesen két z-vel meghagynom. Neki ugyanis a *közé*tétel és a valami *közé*tétel: mindegy volt.

Rasofszky Andor

Pneumatikus **PICCOLO** hengeröntő-készülék egy üzemből sem hiányozhat!
Kérjen ajánlatot és prospektust!
FREUND-BARÁTFÉLE PAPIR Nagykereskedés
és Grafikai Szaküzlet Budapest
V. Akadémia ucca 3. sz. Telefonszám: 82-35

NEMZETKÖZI NYOMTATVÁNYKIÁLLÍTÁS ÉS ORSZÁGOS NYOMDÁSZ-DALOSVERSENY NAGYVÁRADON. Felejtethetlen ünnepe volt a nagyváradai nyomdászágnak szeptember hó 7-én és 8-án, amikor is négy nyomdászdalárda (három a kedvezményes jegy meg nem adása miatt lemaradt), a nagyváradai »Gutenberg«, a temesvári »Typographia«, az aradi »Gutenberg« és a kolozsvári »Gutenberg« dalárda jöttek össze, hogy nemes versenyre keljenek a dal szerzetében. Ez alkalomra a szövetség egy vándorserleget csináltatott, amelyet a győztes aradi dalárda vitt el. Az országos dalversennyel kapcsolatban nemzetközi nyomtatványkiállítást is rendeztek, amelynek anyagát Urzica szaktárs nemes és önzetlen fáradozása hozta létre. A kiállítás megnyitóján, valamint a dalrversenyen a szövetség részéről résztvett Terhes Gyula és Jumanca szaktárs, míg Lengyel Sándor a nyomdászati irányok és stílusok keletkezése és nemzeti sajátosságai az egyes országokban címen tartott szakfelolvasást, utána pedig Szabó Elek az egy- és háromszínű autotipia készítési módját, valamint a háromszínű képek nyomtatási technikáját ismertette. A nívós és tartalmas szakelőadások után kezdetét vette a kiállítási anyag megtekintése, amelynek értékelését misem bizonyítja

jobbna, mint az, hogy a kiállításhoz több, mint nyolcezer látogatója volt. (A kiállítás anyagáról majd a kolozsvári bemutató alkalomával fogok megemlékezni.) Délután 4 óra körül kezdődött a dalosverseny, ezt követte a díszhangverseny az említett nyomdászdalárdák, valamint a nagyváradai »Acélhang« dalkör vendégszereplésével, továbbá számos magánszereplő részvételével. Végül tánc reggelig. Váradai szaktársaink nem feledkeztek meg arról sem, hogy a kellemest a hasznossal is ne kössék össze s erre az alkalomra a kertületük levélpapírosára lokális levélfejpályázatot írtak ki, amelynek elbírálásánál zsűritagok: Lengyel Sándor, Szabó Elek és Urzica Georg szaktársak voltak. Szedésért az első díjat Szabó Sándor, a másodikat Széles Elemér tanuló, a harmadikat Stern Lajos, nyomásért az első díjat Fekete László, a másodikat Lamonesz Attila és Kiss György, a harmadikat Kiák János kapta. Összegezve az ünnep eseményeit, volt: 1. országos dalosverseny, 2. művészi díszhangverseny, 3. nemzetközi nyomtatványkiállítás, 4. levélfejpályázat és végül 5. kirándulás Félifüzdőre és mindezt meg lehetett csinálni csüggedetlen kitartással, munkaszeretettel a magunk örömeire és szórakoztatására, az új és jövő Gutenberg-nemzedék okulására, tanulására. Az előkészítés és ünneprendezés a kertület segítségével tagjain kívül Hübschenberger József, Röff József és Balogh Lajos érdeme. Útmutató volt ez emerre, Cluj felé is, ahol hábeli zűrzavar tartja fogva a lelkeket, ahol a pesszimizmus fekete átkának szörnysai alá vonszolták magukat és nem akarnak onnan szabadulni, mert mint mondják öregek és ifjak: minden mindegy! Hej, pedig nem úgy van! Hanem szeretni és művelni kell Gutenberg örökét.

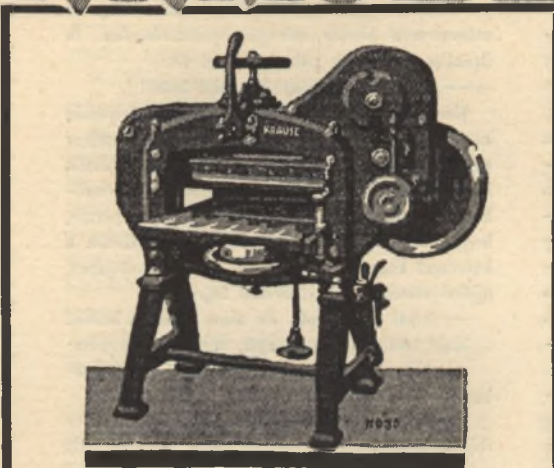
Krizsó Kálmán

SZAKOKTATÁSI TÖREKVÉSEK ERDÉLYBEN. Békeidőben a ma Romániához tartozó volt magyar városokban pezsgő szakkulturális élet folyt. A régi szakkör minden esztendőben rendezett szakelőadásokkal kapcsolatos nyomtatványkiállításokat Aradon, Nagyváradon, Kolozsvárott és Temesvárott. Ez utóbbi három városban még tanfolyamokat is szervezett, részben az állami ipariskolák épíszete alatt, részben nagy taglétszámú helyi csoportjainak rendezésében. Ma ilyen akciókra alig lehet gondolni; szó esik ugyan illesztékről, de nincs, aki ezeknek megvalósítását komolyan igyekezne legalább megközelíteni. A szakoktatás felélesztéséért epedő kollégék körében sokszor fordul a szó egy erőteljesebb akció megindítására, de sajnos, a dolog sohasem kerül a kifejlődés stádiumába. Két évvel ezelőtt is folyták a tervezgetéseket, sorozatos szakelőadások és nyomtatványkiállítások rendezéséről, s akkor felmerült az eszme, hogy szakelőadóként budapesti szakembereket kérnek fel, akik körútra kelve sorraírják Erdély nagy nyomdavárosait, oktatni, buzdítani a szaktársakat, rávezetni őket a szakoktatás helyes útjára, tanácsokkal ellátni tanfolyamok rendezése dolgában. Sajnos, hogy akkoriban a politikai viszonyok lehetetlenné tették ezt a tervet: a hatóságok mereven és szigorúan elzárkóztak azelől, hogy magyar szakemberek magyar előadásokat tarthassanak román területen. Ez idén újból kísértett az eszme s ennek megvalósítása elé most

már reményteljesebben tekinthetünk. Az eszme ugyanis a Grafica Romana című Craiovában megjelenő s most már szép fejlődésnek induló szakfolyóirat szerkesztőségében vetődött fel s valószínű, hogy az e laphoz tartozó szakfériak meg is fogják tudni valósítani a körtűt tervét. Szakelőadóként persze ugyancsak magyar szakembereket kérnének fel, akik vállalkoznak a vándortanításra, ha annak teljes szabadságát garantálják. Igaz, hogy a költségek előteremtése nagy gondot okoz, mert a szaktársak alig tudnák a horribilis anyagi áldozatot meghozni s feltehetően kell számolni azzal, hogy a nyomdatulajdonosok áldozatkészségére is kell apellálnunk. A körtűt megszervezésére most már csak tavaszra kerül a sor s már elhelyült is emlékeztetjük a kollégákat arra, hogy foglalkozzanak az eszmével s hassanak oda, miszerint a szép eszme megvalósuljon, igyekezzenek annak híveket szerezni nemcsak a szaktársak, hanem a principálisok körében is, akiknek anyagi hozzájárulására számítani kell. M. H.

ÖTVENÉVES JUBILEUM TEMESVÁROTT. Kíváncsi ünneplésben részesítették Gábriel József szaktársat 50 éves nyomdászágának jubileuma alkalmából szaktársai és elvtársai. Azok közé a kevesek közé tartozott, akik mindig a munkásmozgalom elite-csapatját képezik és így a szeretet melege az összmunkásság igen lelkes ünneplésében nyilvánult meg. Gábriel 1862 november hó 13-án született Temesvárott és ugyanott 1874 augusztus 20-án szerződött tanonennak az Ernst Steger-nyomdába, ahol felszabadulása után két évig dolgozott, innen Bécsbe került, ahol a Plant & Comp., majd a Johann Vernay nyomdákban dolgozott. A tradíciók valcolásnak is eleget tett, bejárva Középeurópa egy részét. 1883-ban került vissza Temesvárra, a Steger-nyomdába, a »Neue Temesvarer Zeitung«-hoz tördelőnek, 1904-ig, mikor sztrájk miatt megrendszabályozták. Ezután az Alexander Mangold-nyomdában a »Temesvarer Zeitung« korrekora lett. 1906-ban, amikor Heim Anton, a lap tulajdonosa külön nyomdát rendezett be, művezetője lett a nyomdának s itt működött 1912-ig, amikor is rokkantállományba ment. Ekkor átvette a »Der Volkswille« heti pártlap szerkesztését s szerkesztette mint napilapot 1920-ig, amikor megválasztották Temesvár szenátorává. 1922-ben, a parlament feloszlata után a Hiller & Co. társulajdonosa lett a következő év februárjáig, amikor a nyomda a »Banatul« rt. tulajdonába ment át, ahol Gábriel szaktárs megmaradt mint szedő s ma is ott dolgozik. Gábriel szaktárs, aki a szakoktatási törekvésekért mindenkor lelkesedett, a magunk részéről is szívélyesen üdvözljük.

KRAUSE

**Az új
Patent-gyorsvágógép**
gyorspréselővel

**KARL KRAUSE
LEIPZIG**

Képviseli
KAUFMANN GYULA
Budapest VII, Kertész ucca 48

HÁZI PÁLYÁZAT volt a kolozsvári Kadima nyomda személyzete között, a Ferenc Mendel papnagykereskedő cég levélfejére. A pályázon — értesülésünk szerint — a pályázók tudásuk kisebb részét nyújtották, mert már láttunk tőlük jobb munkákat is. Az első díjat Folticska László, a másodikat Körösy Árpád, a harmadikat Egyed Sándor és Vargyas Gerő vitték el. A szép munkáért való lelkesedés tehát a megrendelőknél is éledni kezd.

ARS UNA. A magyar szakirodalom különös nehézsége a tudomány legtöbb területén, hogy speciálisan tudományos érdeklődési közönségünk természetesen szűk köre, nyelvünk más nemzetek részére való teljes hozzáférhetetlensége lehetetlenné teszi kizárólag tudományos jellegű kutatások publikálását. Mikor Pogány Kálmán dr. »Ars Una« című művészeti szemléjét múlt év őszén megindította, számolt azzal, hogy a műértés és művészetek iránt érdeklődő közönség mennyi szélesebb rétegeire kell támaszkodnia, hogy folyóirata életképes lehessen. Emellett azonban egy jótányit sem kívánt engedni a közlemények feltétlenül tudományos jellegéből. Így tehát lapjával kettős célt akart szolgálni: egyrészt a művészetek, másrészt a művészettudomány népszerűsítését.

E sorok írója, mint az »Ars Una« munkatársa, nem áll egészen elfogulatlanul e lappal szemben, melynek nehéz munkájába betekintése van. De úgy hisszük, méltán mondhatjuk, hogy ritkán dolgoztak nagyobb szeretettel, lelkesedéssel és önzetlenséggel egy szép és hasznos ügyért, mint az »Ars Una« szerkesztői és kiadói műhelyében. A lap növekedő elterjedtsége igazolja, hogy e fáradság még a mai boldogtalan időnkben sem maradt meddő. A szép iránt érdeklődőt már a lap minden internacionális összehasonlítást kibővíti külseje, a hazai viszonyokhoz mérten pedig pazar kiállítása is megnyeri. Az előkelő fekete-fehér címlap Kozma Lajos munkája. A papír minősége, ha nem is békebeli, de felülmúlja a háború utáni német lapok egy némelyikét. A rendkívül bő illusztrációs anyag kisebb részben külföldi eredetű, nagyobb részben azonban a magyar cinkográfus-ipar fejlődését dicséri. Az »Ars Una« a külföldi szakkörökben máris elért sikerére vonatkozólag felemlítésre méltó, hogy a bécsi »Belvedere« című művészeti folyóirat megállapodást kötött az »Ars Una« egyes közleményeinek átvételére. Így Csányi Károlynak Hann Sebestyén ötvösmunkáiról szóló cikke már meg is jelent a »Belvedere« áprilisi számában.

Az »Ars Una« legutóbb megjelent 8—9. dupla száma négy fnyvi terjedelmű (kvartban), 22 egész lapot, 18 féllapot elfoglaló és 6 kisebb reprodukciót közöl. Ludwig Baldass bécsi művészettörténész Glück Frigyes (Budapest) műgyűjteményét ismerteti. E gyűjtemény különösen németalföldi mesterekben gazdag és tán legkiválóbb darabjai két van Goyen-táj, Salomon Ruijsdael »Falusi uccá«-ja, Jakob Ruijsdael »Vizesés«-e és Dirck van der Laen napos »Hollandi uccakép«-e. Lajta Béla stíltörékvésekben gazdag életművét Nádai Pál ismerteti szellemesen. A reneszansz-korabeli érmekről és plakettekről Elek Artúr ír finom elmélyedéssel. Perholt-Csaba Vilmos újabb tájajaival és csendéleteivel foglalkozik egy cikk; végül is Éber László Proudhon elméletének Courbetra gyakorolt hatását mutatja ki egy érdekes fejtegetés keretében. Bő, részben illusztrált, szemleorovat egészíti ki könyv- és kiállításismertetésekkel, híreivel az értékes dupla számot. Dr. R.

PRÄZISE ARBEITSMETHODEN IN DER STEREOTYPHE. A Berlinben megjelent *Papier Zeitung*ban megjelent cikksorozat különnyomatoként most a fenti cím alatt egy igen hasznos kis egylves füzetecske jelent meg Georg Harding főművezető tollából, amely a tömöntésre vonatkozó szakirodalomnak legalább az újságtömöntést illető hiányos-

HA SZEDŐGÉPET OFFSETGÉPET GYORSSAJTÓT TÉGELYSAJTÓT

vagy bármely a grafikai iparban használatos gépet és anyagot akar venni, forduljon a **FREUND-BARÁT-féle** szaküzlethez, melytől személyesen vagy írásban kimerítő felvilágosítást és költségvetést kaphat

**FREUND-BARÁT-FÉLE
PAPÍRNAGYKERESKEDÉS
ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET**
V, Akadémia u. 3. Telefón: 82-35

ságát igyekszik enyhíteni. A füzet igen gyakorlatias tanácsokkal szolgál a tömöntés síma technikai lebonyolítására. Ára 75 pfennig s megrendelhető Carl Hoffmann G. m. b. H. cégnél Berlin Sw. 44 cím alatt.

A TYPOGRAPHISCHE MITTEILUNGEN egyik korábbi számukban bejelentett német-magyar külön száma, — melynek szerkesztésél és technikai kivitelének irányítását lapunk felelős szerkesztőjére bízta a Bildungsverband, — e hó végén fog megjelenni. Tekintettel arra, hogy e szám felelőrszben magyar szövegű lesz, a Bildungsverband c számot Magyarországon és az elszakadt országrészek magyarrajkú szakláriái körében is terjesztetni kívánja. Reméljük, hogy a magyar szakláriák kellőképp fogják honorálni a Bildungsverband ama megltisztelő és megbecsülendő lényekedését, hogy a magyar nyomdaipar fejlettségét külön számmal és magyar szakirodalmi és technikai munkával kívánja elismerni. Ez annál értékesebb elismerés, mert tudjuk, hogy ez lesz az első ilyen munka, amellyel a német szakajtó a magyar nyomdászati képességeit minden más nemzetbeli nyomdászattal megelőzőben honorálni fogja. A füzet ára kb. 14—15.000 m. koronára lesz s a megrendelések Wanko Vilmos szaklárshoz (Budapest VI, Aradi ucca 8) intézendők.

A DEUTSCHER BUCH- UND STEIN-DRUCKER ezidei június havi számát lapunk zártakor vettük kézhez, s így részletesebb ismertetésére nincs is módunk kiterjeszkedni. E szám egy újabb offset-külön szám, melynek szerkesztésében tevékeny részt vett az offsettechnikai szakirodalom két legkiválóbbja: Mente tanár és E. Herbst. A füzet egy tucatnyi cikkben számol be az offset-nyomás legújabb haladásáról és az ezen technika terén tett újabb tapasztalatokról. Számos offsetmelléklete is van és ezek közül a legbecseesebb és legérdekesebb az Otto Elsner K.-G. berlini cég által nyomtatott kétszínű offset-színnyomat, amely Lumière-felvétele után készült a Voglländische Maschinenfabrik két-hengeres offset-sajtóján. A melléklet — mely az első ilyen színes fotográfia útján készült offsetnyomat — összehatásban és színpompában elsőrangú munka. A lap többi melléklete ugyancsak kitűnően sikerült offsetnyomás, nagyrészt reklámlapok, melyeknek művészi becsét és kitűnő technikai kivitelét talán külön fel sem kell említen: A. D. B. u. St. e száma az offsetnyomással foglalkozó gyakorlati szakemberre nézve nélkülözhetetlen. — E kitűnő német szaklap júliusi száma nem csekély meglepetést hozott. Ez a világszerte ismert szaklap eddig 30 éven át Breslauban, a jőhárnevű Otto Guttman nyomdában készült, ezáltal pedig a berlini Otto Elsner K.-G. cég európai hírvő műintézetében fog nyomtatni. A nyomdaváltozásnak legfőbb oka, hogy mint elsőrangú szaklapot kiadója oly üzembn tartotta célszerűnek előállítani, ahol a modern reprodukálási módszerek hiány nélkül rendelkezésre állanak. Ez érthető és méltánylandó is. Az Elsner cégnél készült első lapszám a júliusi; szövegétülje a Berthold-féle Walbaum antikva, beosztása és hirdeléseit tekintve azonban mi sem változott a régihez képest. Újítása továbbá még az, hogy a szedéspélda-mellékleteket ezentúl állandósítja és rendszerezti. E szám négyoldalas szedésmelléklete a helyes spacionírozásra mutat rá megfelelő cikk keretében. Egyéb cikkei is kivétel nélkül érdekesek és hasznosak. — Az augusztusi szám a lipcei ősi vásárral kapcsolatos Messeheft, amely e vásár jelentőségét mellett, behatóan eltanja a Majna nálfeleli Frankfurt jelentőségét, mint olyan városot, amely a

betűntés és könyvművészet terén vezet a német városok első sorában. Szedésmellékletei ez alkalommal a Berthold-féle »Dreissig für drei« cserapályázat meghívó-sorozatának néhány díjnyertes munkáját közlik. E mellékleteken kívül persze több művészi becsű, színes nyomású melléklet is emeli e lapszámok értékét. A D. B. u. St. egyes számnak ára 2 aranyárka s előfizethető a kiadóhivatalban: Berlin SW. 61. Tel. Lowerstrasse 32.

AZ ARCHIV FÜR BUCHGEWERBE UND GEBRAUCHSGRAFIK, — amelyről külföldi híradások alapján multkor is azt írtuk, hogy megszünt, — ha ritkán is, de megjelenik. Tavalyról csak egyetlen számlát ismerjük s ezidén is most jelent meg az első száma: Führer der deutschen Buchkunst címen. Impozánsan vastag és pazarul kiállított könyv ez a német könyvművészetről. Szövege dr. Julius Zeiller tanár szerkesztői avatottságát dicséri, művészi és tipográfiai elrendezése pedig Georg Alexander Mathéy tanár ízléses alkotása. A könyv a lipcei Breitkopf & Härtel műintézetében készült, mint könyvalkotás elsőrangú munka: rendkívüli ízléssel vannak megkonstruálva az oldalak, arányos margó, klasszikus antikvából, ciceróval ritkított szövegszedéssel 101 oldalon, ízlésesen elrendezett, nagyrészen beragasztott vagy színesen nyomott 70—80 illusztrációval. Mellékleteinek száma kerekén 100 oldal. A tartalom természetesen a könyvművészetet tárgyalja, így Zeiller tanár a mai könyvművészetről, Rudolf Koch, az ismert klasszikus betűtervező a betű birodalmában bedült változásokról, Franz Servaes a szép könyv szereteléről, Mathéy tanár a könyv architektúrájáról értekezik, de ezeken kívül még számos más érdekes kisebb közleményt, ismeretelést és mellátást foglal magában ez a pompásan kiállított könyv, melynek ára sehol sincs jelezve.

GRAFICKA REVIJA is halad a sokat ígérő fejlődés útján, számról számra szebb, gondosabb és névsőbb, ami kétségkívül öröndes jelenség olyan szaklapnál, amelynek hihetetlen nehézségekkel kell szembeszállnia.

KÖNYV A KÖNYVRŐL címen nagyszabású művet készült kiadni a litországi nyomdászok grafikai bizottsága. A mű első kötele — Gramata par

gramata címen — 20 × 28 cm nagyságú formátumban kb. 10 ív terjedelemben fog megjelenni sok melléklettel s tárgyalni fogja a könyv történetén kívül a technikai és művészetileg kivélt is. Megrendelhető: Graphische Kommission des Lettländischen Buchdrucker-Verbandes, Riga címen. Az árát eddig még nem állapították meg.

A GRAPHISCHE REVUE ezidei számaiból a legérdekesebb a nemrég megjelent 5—6. szám. Tanúsága ez annak, hogy e lap most már számról számra erősödik, aminek szívből örülünk, mert vele a nyomdaipari szakirodalom igen értékes úttörőre tett szert. A lap szellemi részének tartalmas és értékes volta vilán fölül áll, de annál megbecsülendőbb az illusztratív anyag. E számlót kezdve e lap is több mellékletet ad s a szöveg között is közöl szedéspéldákat, úgy ahogy az lapunk már régebben cselekszi. A szedéspéldák mindig érdekesek és mind gyakrabban találkozunk olyanokkal, amelyeknek tervezői ugyanolyan grafikai hatások alatt dolgoznak, mint mi. A hajlított sor meg a többi kivettési mód már az osztrákoknál is polgárjogot nyert...

A PRÁGAI TYPOGRAFIA CÍMÉRE írt válaszközlökkel kapcsolatban a nevezett lap a tőle megszokott ízléssel előállított mellékletekkel és dús tartalommal most megjelent 9. számában a következő közleményt hozza: »Magyar Grafika (Budapest). Legutóbbi írásunkra e lap tárgyilagosság nélküli kritikájáról (melyben a lap szerkesztője törekvéseinek egészen barátságos megbeszélésének viszonzásaként a mi klasszikus irányunkat elítélte) a M. G. július-augusztus havi kettős számában egy hosszabb nyilatkozatot és helyreigazítást hozza a szóbanforgó kritikának, »melyet nem kellett volna szószerint venni«; a M. G. kiemeli, hogy kénytelen lapjában olyan tipográfiai — sajnos nem egyöntetű — anyagból szedett példákat hozni és bemutatni, amilyen anyagokkal az ottani nyomdák többsége rendelkezik, emellett azonban elismeri a mi Typografiánk mai stílusának logikus jogosultságát és célszerűségét is, s annak ízlésbeni fejlődését érdeklődéssel kíséri... — Ezt a felvilágosítást készségesen közreadtuk és ha a M. G. azt állítja, hogy neki is egyedüli célja a nevelés — úgy köztünk nincs többé vitának helye. Nem vagyunk barátai a szavakkal való csatározásnak és szívesen bevárjuk, hogy

a M. G. nevelőmunkáját mikép fogja továbbra is berendezni, amit mi is pártatlan érdeklődéssel fogunk kísérni. — A »T.« eme közleményének német fordítását — a fenti szövegnek az szolgált alapul, — egy levél kíséretében kaptuk, amelyben írja még azt is közli velünk, hogy a »T.« szerkesztőbizottsága a M. G. múlt számában közölt felvilágosításokkal kapcsolatban »mindenre keresztet vetett«, vagyis mindent elfelejt. Ily körülmények között köztünk valóban nincs helye a további vitának. Egyet azonban meg kell állapítanunk és ez az, hogy mindazt, amit a »T.« fentebb idézett közleményében »helyreigazító« nyilatkozatom tartalmaként tüntet fel: lényegesebb részében nem ebben a helyreigazító közleményben foglalatik benne, hanem ugyanabban a cikkemben, melyből egy helytelenül választott mondatot ragadott ki ugródeszkául kissé túlságosan érdeshangú kritikája részére, melyet nekünk volt bátorságunk a M. G. nyilvánosságának ablakába helyezni, elentében a Typografiával, amely válaszukból csak azt közölte le, ami nem volt benne s amit — a vitában ez a lényeges, — a támadás előtt kellett volna lelküismeretesebben elolvasni. W

Technikai közlések

ZÖGLETES ÉS KÖRALAKÚ ŪRPÓTLÓK eszméjét valóstította meg egy kollégánk. A szögletes kizárás arra való, hogy a részsztoson elhelyezni kívánt sorokat, lénákat vagy kliséket könnyebben és gyorsabban lehessen kizárni; a köralakú Ūrpótló pedig a hajlított és ívelt sorok biztos kizárására szolgál. Ūgy az egyik, mint a másik fajta kizárás különböző nagyságokban, formákban készült s az a szaklap, amely ezt ismerteti és ábrában is bemutatja s egyben igen hasznosnak ítéli — az angol *British Printer*. E kizárást F. Wesselhooff gyártja, aki Nottinghamban (44—46 Hounds-Gate) lakik.

LINOLIT ALAPNYOMAT-LEMEZEK. A Gutenberghaus Gebr. Geel, Wien grafikai szakuzlet egy jóhatású reklámlapot küldött be, amely a földgömböt ábrázolja Linotype-matricákkal körülfogva és egy Linotype szedőgéppel megkoronázva, mintegy szimbolizálva ezzel a vaskollégák nagy elterjedését. A reklámlapnak legszebb érdekessége különben az, hogy egy újfajta alaplemezebe vésték a nyomóformákat: úgy az ábrákat, mint a szöveget, melynek legkisebb betűi kb. 2 cicerócsák. Az újfajta lemez linoleumszerű anyagból készült kvárt és duplakvárt nagyságban, de folyóméterszámra is beszerezhető. A reklámlap nyomásából és a nekünk beküldött kis darabkából úgy vesszük ki, hogy igen tartós, rugalmas és könnyen feldolgozható anyagról van szó. Végleges véleményét persze csak kipróbálás után mondhatunk saját tapasztalatunkból.

ŪJ ANYAGOK a betűfém, szedőgép- és tömönítői ólomanyag használhatóságának megóvására. Tudvalevő dolog, hogy a betű- és tömönítésnél és szedőgépknél használatban levő fém többzörts olvasztás esetén minden ilyen processzus után többet és többet veszít a használhatóságából, úgy hogy a sokáig folytonos használatban levő betűfém idővel teljesen elvesztí ama tulajdonságait, amelyek bíbátlan

LAPUNK RÉGEBBI SZÁMAIT

igen tisztelt lapkezelőink tájékoztatása céljából alább soroljuk fel s egyben közöljük, hogy azok példányonként 8000 koronáért kiadóhivatalunk útján megrendelhetők.

Rendelkezésünkre áll még:

az 1920-as I. évfolyamból a 7., 8., 9. és 10. számból néhány példány;

az 1921-es II. évfolyamból a 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9. és 10. szám;

az 1922-es III. évfolyamból a 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9. és 10. szám;

az 1923-as IV. évfolyamból a 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9. és 10. szám.

Teljesen kifogytak az első évfolyam 1—6. számai, a II., III. és IV. évfolyamok első számai és a III. évfolyam 2. száma is.

Tanoncoknak a fenti példányokat példányonként 5000 koronáért adjuk.

MAGYAR GRAFIKA KIADÓHIVATALA
BUDAPEST VI. KERÜLET, ARADI UCCA 8

öntések készítésére alkalmasá teszik. Az olvasott fém tetején keletkező salak ugyanis mindig több ónt és antimont tartalmaz, mint a visszamaradó fém, s így ez utóbbi kiöntés és kihülés után régebbi rugalmasságából veszít. Ennek a súlyos kellemetlenségnek elhárítására már számos metódust találtak, többnyire olyan póttanyagokat, amelyeknek a folytonos használatban levő betűfémhez való időnkénti hozzákeverése által a fém erejét ismét helyreállítják. A *British Printer* legutóbbi számában — a hirdetések között — a Fry-féle tömöntöde (25—42. Holland Street, Blackfriars, London S. E. 4.) ajánlja újfajta fém-feltöltő póttanyagait, amelyekkel a fém összetételének állandóságát meg lehet óvni. A Monotype gépekhez és tömöntéshez a »Promo» kompozíciót, a betűöntéshez a »Fryotype»-t, a Linotype, Intertype szedőgépekhez, valamint a középminőségű tömöntődei lemezekhez való ólom feltöltésére pedig a »Frilo» kompozíciót ajánlja. Ezeket az anyagokat salak ellenében cserébe is szállítja.

AZ OLVASÓJEL című cikkében (1. az 5-6. számot) *Baksa Kelemen* főként azt kifogásolta az eddig elég ritkán előforduló olvasójeleknél, hogy a bibliofileknek nincs módjuk ezekre jegyzeteket írni, holott az olvasójeleknél erre a célra is kellene szolgálnia, miután nem mindenki szereti jegyzeteit a könyv margójára rávezetni. Ez a megjegyzés készítette *Tábor János* grafikus, lapunk művészeti munkatársát, a hogy tipográfiai anyagból tervezzen olyan olvasójeleket, amelyeknek nyomtatott oldalára is lehet jegyzeteket írni. Lapunk e számának szövegrészében nyolc ilyen olvasójelet mutatunk be; valamennyi egyszerű tipográfiai anyag felhasználásával készült és jól sikerült, céljának megfelelő munkát eredményezett.

A LEGÚJABB UJSÁGNYOMÓ KÖRFORGÓGÉP-KOLOSSZUS. A holdog békeidőben a 32, 48 vagy 64 oldalas újságy nyomó-gépeket is már gépkolosszusoknak tekintettük s úgy hittük, hogy ennél nagyobb rotációs gépek építésére már nincsen szükség. A lapok akkori oldalterjedelme és példányszáma a mostani napilapokéhoz képest sokkal nagyobb volt ugyan, de a 64 oldalas gép már olyan teljesítményt nyújtott, amely a legnagyobb példányszámú lapok előállítására is tökéletesen megfelelt. A mai világban Közép-európában nagyrészt redukált terjedelemben és a régihez viszonyítva sokkal kisebb példányszámban jelennek meg a napilapok s így azt hiszik, hogy a körforgógépek további fejlesztése oldalszám tekintetében nem is várható, mert egyszerűen nincs rá szükség. Annál meglepőbb a budapesti *Grafika Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési rt.* (V. Csáky uca 49) közlése, mely szerint az általa képviselt *König & Bauer Schnellpressenfabrik A-G.* wüzburgi gyártelepén mostanában szereltek fel egy, az eddigi típusokat túlszárnyaló rotációs gépet. A bemutatott fényképről — melyet egyelőre nem áll módunkban közölni — ítélve tényleg egy monstruózus gépről van szó. A szóbanforgó körforgógép egy 6 hengeres gép, 6 hengercsillaggal egyenkint 3 papírtekerccsel; hat nyomóművel dolgozik egyenkint 46 oldalalalmezzel, összesen tehát 96 lemezzel vagyis oldalról nyom; hajtógató-szerkezeteinek száma szintén hat, természetesen ezek szalagnélküliek. A négyoldalal iv nagysága 57×88 cm, ami megfelel a nálunk még túlnyomórésztben használt kisebb újságyformátnak. A gép teljesítmőképességére jellemző, hogy óránkénti 48.000 cylinderfordulatra képes,

ami percnként 300 fordulatot és a fentebb említett papíralaknál percnként 330 méter papírfeldolgozást jelent, vagyis 750%-kal nagyobb teljesítményt az eddigi körforgógépekénél. Pédányszám dolgában a teljesítmőképesség megfelel óránkénti 36.000 példánynak 36—48 oldalal lapnál, 34.000 példánynak 28—32 oldalal, 72.000 példánynak 18—24 oldalal, 108.000 példánynak 10—16 oldalal és 246.000 példánynak 4—8 oldalal lapnál. A körforgógép méretei: hossza 24, szélessége 4'20 és magassága 6'30 méter. A gép alépitménye — mely pinchehelyiséggel lesz stüllyesztve — meglehetősen levegős, mert abba a hat papírhengercsillagot kívül csak az elektromos motorok vannak beépítve, míg a tulajdonképpeni nyomóművek

a gép felső építményét töltik meg, amelyet vas-és betongalérián lehet körüljárni. A hengercsillagokra egyszerre 3—5 papírtekerccset lehet beállítani, úgy hogy a papírtekerccsek váltása rendkívül gyorsan megy végbe. A kinyomott példányok továbbítására egy új konstrukciójú automatikus továbbító-szerkezet szolgál, amely a kész lapokat ugyancsak az alsó helyiségben levő expedícióba továbbítja. — Ez új gép részletesebb ismertetésére annakidején fogunk visszatérni, ha a gépet ábrázoló képeket szabad lesz reprodukálni, másként olvasóink nagyobb tömegének aligha lesz módjában a gépet megismerni, mert az nyilvánvaló, hogy ebből a fajtából — ami 6—60.000-es példányszámaink mellett — nem igen kerül hozzánk rotációs gépek.

A kassai nyomdászok 50 éves jubileuma

KOSICEI (kassai) helyi csoport 50 éves jubileumáról szóló rövid beszámolómban bizonyos okok miatt csak elképzelt érkező az Önök kezei közé, dacára annak remélni merem, hogy a tartalma, különösen a meghívó-pályázatra és a pályázat eldőlésére vonatkozó észrevételek érdekelni fogják a lap olvasóit.

Hogy a dolgok sorrendjét vegyem, először ott kell kezdenem, hogy a kosicei könyvnyomdászok 50 éves jubileuma a helybeli és az egész szlovenszki nyomdászág öntudatához méltóan zajlott le. Szerénység az egész vonalon, semmi különösét és erőltetett nem lehetett tapasztalni. Maga a műsor is, a magas művészi színvonalnak dacára, úgy lett összeválogatva, hogy kizárólag a munkásság megjelenésére lett a súly fektetve és így a jelenlévők szilárd meggyőződést szerezhetek a kosicei együvértartozandóságról és arról, hogy a nagy nyomdászcsalád olyan szellemben van nevelve, amely szellem egy bizonyos jellegzetes vonást kölcsönöz neki és amely azt bizonyítja, hogy a munkásszaladitással, a jóval, a széppel és a művészivel szemben a legnagyobb szeretettel és megértéssel viseltetik.

A helyi csoport 50 éves történetét szlovák és magyar nyelven egy 64 oldalas kvart nagyságú füzet ismerteti, melynek kiállítása minden tekintetben a szigorú kritikát is kiállítja s így a kosicei könyvnyomdai termékek között az egyik legelső helyet foglalja el, a kiállítója pedig: a kosicei államnyomda szép erkölcsi sikert könyvelhet el a maga számára.

A meghívó-pályázat a legnagyobb erkölcsi sikerrel járt. Összesen 24 pályázó igyekezett megoldani a maga eszméjét, részben tiszta szedéssel, részben pedig rajzzal kombinálva. Ha objektív kritikát akarunk mondani, úgy megállapíthatjuk, hogy a pályázaton résztvevő szedő és gépmester kollégák legnagyobb része technikai szempontból a maga feladatát sikerrel oldotta meg. Nem lehet ugyanazt megállapítani a szedésmodort és az azt átható szellemet illetőleg. A legtöbb szedő kolléga a régi irány keretei között mozog, munkáját egy olyan szellem hatja át, amely határozottan azt bizonyítja, hogy szeparatizálisan él, nem veszi figyelembe a jelen időben végbemenő rettenetes szellemi harcokat, mely szellemi harcok következtében a művészetek és az azokkal szoros összefüggésben lévő iparok is ennek a kornak jellegét tükröztetik vissza. Ez a megállapítás természetesen nem azt akarja jelen-

INTERTYPE

SORÖNTŐ

SZEDŐGÉP,

1-6 magazinos,
a legtökéletesebb
amerikai gyártmány

*
Vezérképviselő: Magyarország és a Balkán-államok részére

Freund-Barát-téle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet

Budapest V, Akadémia uca 3 * Telefon: 82-35

teni, hogy a könyvnyomtatás terére olyan stílusokat plántáljunk át, amelyek nem előnyre, hanem hátrányára lennének a tipográfiai sokszorosításnak, kizárólag azt, hogy szabadulni kell a konzervatív és minden fejlődést tagadó irányzatoktól, hogy a saját éntünk is a haladó ember megvilágításában jelenjen meg.

A színezésre vonatkozólag szintén csak az lehet a megállapítás, hogy a legtöbb pályamunka színszegény, aminek a magyarázatát abban találjuk, hogy a gépmester kollégáknak egy része nem kíséri kellő figyelemmel a modern szín- és festékkéverési technikát, nem igyekeznek látókörüket bővíteni és így természetesen a színeik bizonytalanok és tétovázók lesznek, ami a legsikerültebb szedéskompozíciót is tönkreteszi, de nagy hátrányt jelent nyomtatástechnikai szempontból is, mert a helytelen festékkéverés, az anyagok természetének nem ismerése abban nyilvánul meg elsősorban, hogy nem kapunk tiszta nyomást, mert a festék a papíron bizonytalanul fekszik, hol áttetsző, hol pedig zsíros és kellemetlen fényt kap. Figyelmünk kívül hagyják, hogy egészen más összetételű festéket alkalmazunk kréta- és műnyomópapíroknál, mint például erősebb struktúrájánál, esetleg síma kartonnál. Továbbá, hogy egészen más keverési módszert alkalmazunk áttetsző színeknél és más fedőszíneknél, de amit természetesen csak esetről esetre állapíthatunk meg, aszerint, hogy milyen szellemi légkörben mozog a szedéskompozíció. A legtöbb esetben ez a kiinduló pont, mert ehhez kell hangolni a papírt, a színt, a szín- és festékkéverés módszerét.

Különben a pályázaton részt vett munkákat a bratislavi (pozsonyi) nyomdásztanonc-szakiskolának tanári kara és a »Slovenská Grafika« szerkesztőségéből alakult bírálóbizottság bírálta fölül és az első szedésdíjat rajzzal kombinált pályamunkának ítélte oda, amely szigorúan zárt négyyszögű lipcei stílust képvisel.

A második és harmadik díjat már olyan pályamunkáknak ítélte oda a bírálóbizottság, amelyek szedésmodora görbített és ferdén állított sorokkal van fűszerezve.

Laupád Antal (Kassa-Košice)

Kritika

PAX NYOMDA RT. REKLÁMJAI. Csak örülni tudunk az olyan jelenségnek, amely azt mutatja, hogy valamely nyomda rendelőt modern és hatásos reklámok készítésére akarja rábírni. Ilyen öröme — fájdalom — vajmi ritkán van okunk. Ilyen ritka alkalom adódott most, hogy a fentemlített nyomda három reklámnyomtatványt kaptak kézhez. Szedésük egyszerű, becsületes tipográfikus munka, amely valóban alkalmas a nyomda képességeinek frappáns igazolására. Az egyik körlevél *Tuszkay* által rajzolt címlapjával kapcsolatban azonban azt a megjegyzést kockáztatjuk, hogy ilyen futurista ízü grafikai alkotást

MINDENFAITA PAPIROSSZUKSÉGLETÉT
LEGLÉNYŐSEBBEN
SZERZI BÉ:
FREUND-BARÁT-
féle
PAPÍRNAGYKERESKEDÉS
és grafikai szaküzlet, Budapest V,
Akadémia ucca 3. ▼ Telefon: 82-35. sz.

Pályázatunk határidejének újabb meghosszabbítása

A Magyar Grafika levélpapirosának szedésére kiírt pályázatunk határidejét újból meg kellett hosszabbítani, mert a legutolsó határnapig beérkezett munkák száma alig haladta meg a pályadíjak számát és több beküldött pályamunka nem is lett volna figyelembe vehető, miután a pályázók egyrésze — néhány külföldi és néhány magyar is — csupán a magyar szöveget oldották meg, a német, angol és francia szöveget egyszerűen elhagyták. Amikor pályázatunkat kiírtuk, szándékosan választottuk ezt a nehezebb feladatot, mert oly sok egyszerű levélfejpályázat után egy újabb egyszerű feladattal kiírt versenytől nem sok újat várhatunk. A pályázat határidejét tehát újból kitoljuk s most már végérvényesen

1924. évi november hó 5. napjában

állapítjuk meg. Ugyanez alkalommal számoltunk azzal is, hogy az annak idején kitűzött egymillió koronát kitevő díjak ma már nem felelnek meg és ezért az egyes díjak összegét is felemeltük, egyben azonban a díjak számát is redukáltuk hárommal. A díjak most a következők: I. díj 500.000 K, II. díj 250.000 K, III. díj 150.000 K, IV—VII. díj egyenként 75.000 K, VIII—XII. díj egyenként 60.000 K, úgy hogy végeredményben a díjak összege 1,500.000 korona.

Sajnos, a díjak összegét a mai szomorú pénzviszonyok miatt nem áll módunkban ennél magasabban megszabni, de viszont nincs kizárva az olyan egyébként nem ritka eset is, hogy a beérkezendő pályamunkák nívója végül is olyan örvendetes lesz, hogy a fentemlített díjakon felül további jutalomdíjakat fogunk adni a bírálóbizottság által kijelölt arra érdemes munkáknak.

Ezúttal ismételtelen utalunk a pályázati feltételekre, amelyek lapunk 7—8. számának 220. oldalán olvashatók, s ama reményünknek adunk kifejezést, hogy az új terminusig még megfelelő számú munkát fogunk kapni, bizonyítékaul annak, hogy az ambíció még nem halt ki teljesen a magyar akcidenszedők közből.

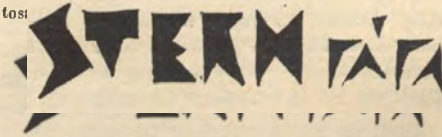
Kollegiális üdvözlettel

A MAGYAR GRAFIKA SZERKESZTŐSÉGE BUDAPEST VI, ARADI U. 8

nem lehet olyan szedésekkel fűszerezni, mint amilyen az a három, amelyet ezzel a káprázatóan színes grafikus alkotással egybekapcsolva szétküldött a Pax nyomda. A szedésnek ez alkalommal »modernebbnek« kellett volna lenni, ha nem is olyan vadnak, mint a rajz, amely ellen egyébként semmi kifogásunk sincs. E reklámlap különben teljesen igazolja az általunk vallott ama nézetet, hogy feltűnő és szembeeszkő reklámot nem lehet egyszerű, köznapi, megszokott formanyelven megkonstruálni.

PÁPAI NYOMTATVÁNYOK. *Stern Vidor*, a pápai Stern Ernő nyomdatulajdonos fia, egész csomó »modern« nyomtatványt küldött mutatól a saját gyakorlatából, azt írván, hogy azok »technikáját, mint stílusát, minden egyéb tudásforrástól elzárta, a Magyar Grafikából igyekezett ellesni.« — A beküldött anyag valóban érdekes és amennyiben szedésről van szó, egy-két mintát kivéve, nem is tagadhatjuk el a tanítói apaságunkat. — De csak ebben a tekintetben, mert a kuldemény nagy többsége rajzolt reklámok halmaza, amellyel a közönséget alapos okból meg kell tagadnunk. Stern kol-

léga ugyanis sokat rajzol, főként sok szöveget, sort rajzol s ezeket linóba is vési. Ha egyéb rajzbeli kísérleteit nem is intjük le, — miután tehetsége van ehhez, — betűi ellen a meghatározottabban kell tiltakoznunk, mert azok bizony közel járnak az olvashatatlansághoz. Erre, ilyesmire tőlünk nem vehetett példát, mert ilyesmire nem is találna példát, még ha lapunk eddigi összes füzetét is felkutatja. Pontost

latott sort s ehhez csak azt fűzzük hozzá, hogy a betű arra való, hogy elolvassák, sőt, hogy el lehessen olvasni. De az ő betűiről ezt a legjobb akarat mellett sem lehet mondani. E megrovást ne vegye rossz néven: jóakarattal és jóindulattal írjuk; úgy látjuk, hogy a beküldőnek van rajzképessége, de ez még csiszolatlan, kellő irányítás mellett tehetsége kiforthatna és — jó dolgokra is alkalmassá válna. Az a körülmény, hogy e munkákért a falu-

szévség pápai kiállításának nagy aranyérmét kapta, még nem jelent sokat, legfőként nem azt, hogy jó ösvényen halad a hogy ezentúl is ezen kell járnia. Mindenesetre megérdemelte törekvő munkájáért — ezt szívesen elismerjük. W

EGRI HIRDETÉSEK. Az egi Érseki Liceumi Nyomdából vagy 50 darab hirdetést kaptunk Székfy Sándor kollégától. A hirdetések egyszerű »ügyek«, de majd mindegyikén meglátszik, hogy szedőjük fogékony az új áramlatokkal szemben. Az itt-ott alkalmazott hajlított sor, a gyakran geometriai alakra formált sorcsoportok mind-mind bizonyosságai annak, hogy Székfy keresi és szereti a köznapitól eltérő, izléesebb formai megnyilatkozásokat. Buzgóságánál — sajnos — csak a nyomda berendezésének nyomorúsága nagyobb. Szinte hihetetlen, hogy a valamikor oly jó hírnévnek örvendett liceumi nyomdát ennyire engedték kikopni a modernebb betűfajákból. W

Szakoktatási hírek

FŐVÁROSI SOKSZORO-SÍTÓIPARI SZAKIRÁNYÚ TANONCISKOLÁKBAN másfél évtizeddel ezelőtt — amint az köztudomás, — szakemberek is alkalmaztak a szaktechnikai tudnivalók tanítására. Ez annakidején meg lehetős erős viharokat idézett elő a szakmai berkekben, miután a Grafikus Művésztők Egyesülete a tanonciskola létesítése dolgában akkoriban megindított és kedvező eredménnyel kecsgető akciójának elgáncsolását látta ebben, miután a meghívott szakoktatók kivétel nélkül az általa erősen támadott Nyomdászati Tanműhelyből kerültek ki. Azóta sok víz folyt le a Dunán és a fővárosi tanonciskolákból a háború folyamán lassankint kipusztultak a szakoktatók: túlnyomó részük bevonult katonának, akik közül ketten — Fekete Béla és Novák Alajos — a legnagyobb fájdalomra sohasem kerültek vissza a székényhez, Galtcia és Szerbia földje itta fel éltető véruket, mások külföldre távoztak el, úgy hogy a forradalmak után már alig 2—3-an álltak volna a főváros rendelkezésére. Sajnos azonban, még ezeknek a szolgálataira sem reflektált a tanács, s így 5 év óta a tanonciskolákban ismét csak laikus tanítók oktatták a szaktechnikai dolgokat is. Ezt a helyzetet azonban mégsem lehetett tovább fenntartani, s ennek a belátása nyomán történt, hogy a sokszorosítóipari szakirányú tanonciskola jelenlegi igazgatója, Szentgály Károly meghívta a tantszűlethe Bauer Henrik főgépmester és Wanko Vilmos mesterszedő szakértésainkat, akik a szigetceai tanonciskolában a szakismereteket fogják tanítani. Az iskolába szedő-, könyvnyomdai gépmester-, litográfus-, cinkográfus- és könyvkötőtanulók járnak.

TIPOGRÁFIAI SZAKISKOLÁK NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁSA. Firenzében 1925 tavaszán tartják meg a második nemzetközi könyvnyomdásról, amelyel kapcsolatban megrendezik a nyomdaipari szakiskolák első nemzetközi kiállítását. E nagy érdekű kiállításon kizárólag a könyvvel kapcsolatos munkák kerülnek kiállításra, vagyis oldalmegoldási tanulmányok, címlaptervek és fedéltervek. A kiállítás e részének megszervezésével Raffaello Bertierit, az all Risorgimento

AZ 1-, 2-, 3-MAGAZÍNS LINO TYPE

— új 8-as modelje —

ÉPPEN MOST KERÜLT A PIACRA

Ez a legújabb model mint

EGYMAGAZÍNS LINO TYPE

rendelhető meg, de egy második magazin felállításával

KÉTMAGAZÍNS LINO TYPE

és egy harmadik magazin további megrendelése által

HÁROMMAGAZÍNS LINO TYPE

egészíthető ki

*

Felvilágosítást és költségvetést nyújt az egyedüli vezérképviselőség:

**GUTENBERG-HAUS GEBR.
GEEL, WIEN**

VII, LERCHENFELDERSTRASSE 37

és ennek a következő fiókjai:

PRÁGA
II, VRCHLICKY-PARK I

BUDAPEST
II, HUNYADI JÁNOS ÚT 12

ZAGREB
TKALUČEVA ULICA 68

valamint ezek képviselőségei:

BEOGRAD

BUKAREST

SOFIA

VERLAG DES BILDUNGSVERBANDES DER DEUTSCHEN BUCHDRUCKER
G. m. b. H. — Leipzig, Salomonstrasse 8

Elsőrangú szaklap a

TYPOGRAPHISCHE MITTEILUNGEN,

a Bildungsverband — Németország szakmefelesztő egyesületének — folyóirata; havonként 20.000 példányban jelenik meg

Egyes szám ára 60 aranypfennig és a portókölség

November havában jelenik meg

A T. M. MAGYAR KÜLÖN SZÁMA

Wanko Vilmos szerkesztésében és pályanyertes munkájának technikai kivitelében, negyven oldal terjedelemben, 10 melléklettel és 20 szedés-példával, Novák László, Kun Mihály, Herzog Salomon és dr. Nádai Pál érdekes és tanulságos cikkeivel

Előjegyezni lehet Wanko Vilmosnál Budapest VI, Aradi uca 8

MÁR MOST KÖSSÉ LE

A JÖVŐ ÉVI NAPTÁRSZÜKSÉGLETÉT

A

„HULLÁM”

PAPÍRÁRUGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL

(DÖRNER ÉS HEIMBERG)

BUDAPEST VI, TAKSONY UCCA 6

TELEFÓN: 32-63

A legjobb festéket szállítja a világhírnek örvendő

KAST ÉS EHINGER

G. m. b. H. nyomdafestékgár magyarországi fióktelepének képviselete

KÖNIG JÁNOS OKL. MÉRNÖK

BUDAPEST IV, FERENCIEK TERE 4

TELEFÓN: JÓZSEF 153-58

Gyárak:

Wien, Stuttgart, New York, Prag
Legkülönbözetesebb festékek három-, valamint
négy színnyomáshoz

Állandóan nagy raktárt tart elsőrendű fekete és színes festékekből

Grafika a kitűnő szerkesztőjét és a milánói könyvnyomdai iskola igazgatóját bízták meg. — El nem vitatható a kiállítás fontossága s éppen ezért mélyen féltjük, hogy azon a magyar nyomdaipar részét nem vehet, mert nekünk — sajnos — még nincs iskolánk.

Pályázatokról

Z AUTÓ- ÉS MÓTORJÁRÁSI SZÜKSÉGLETÉRE KIÍRT PÁLYÁZATRA ÖSSZESEN 25 PÁLYAMUNKA ÉRKEZETT BE, AMELYEK FELETT A SEGÉLYZŐ-EGYESÜLET OKTATÁSGYI BIZOTTSÁGA MONDOTT BÍRÁLATOT ÉS DÖNTÉSE ÉRTELMEBEN AZ I. DÍJAT RÉVÉSZ KORNÉL ÉS BREZNICZKY JÓZSEF »SASA« JELIGÉJŰ MUNKÁJA KAPTA. DACÁRA A SZÉP SZÁMÚ MUNKÁNAK, II. ÉS III. DÍJRA ÉRDEMES MUNKÁT A BIZOTTSÁG NEM TALÁLT S IGY EZEKET NEM IS ADTA KI, ELLENBEN A KIÍRÓ LAPKIADÓNAK AJÁNLOTTA, HOGY A KÉT DÍJ ÖSSZEGÉT EGYENLŐ RÉSZLETEKBE JUTALOMKÉNT OSSZA KI A SNOW BABY 2—3. ÉS A JELIGE NÉLKÜL BEKÜLDÖTT EGYIK MUNKA TERVEZŐI KÖZÜLT. A KIADÓ EHEZ A MEGOLDÁSHOZ HOZZÁJÁRULT. E JUTALOMDÍJAS MUNKÁK TERVEZŐI: MITTERSZKY NÁNDOR ÉS DARVAS LÁSZLÓ.

PÁLYÁZAT A NYOMDÁSZ-ÉVKÖNYV ÉS UTI KALAUZ CÍMLAPJÁRA. A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyező-Egyesülete pályázatot hirdet a kiadásában megjelenő Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz 1925. évfolyama címlapjának szedésére és nyomására. A címlap szövege: Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz 1925. Szerkesztői: Novitzky N. László. Kiadja a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyező-Egyesülete. — Szedésnagyság: 16 × 28 cicerő. Legfőbb két színből tervezendő. Rajzok figyelembe nem vehetők. A pályanyertes mű I. díja szedésnek és gépmesternek egyenként 250.000 korona, II. díja szedésnek és gépmesternek egyenként 150.000 korona, a III. díja pedig szedésnek és gépmesternek egyenként 100.000 korona. A pályamunkák beküldésének határideje 1924 október hó 31. déli 12 órája. Pályázók munkáikat jeligével ellátott borítékban, melyhez lezárt és jeligével ellátott borítékban a tervezők neve csatolandó, az Egyesület címére (Budapest, Sándor tér 4) küldjék be.

A JANINA CIGARETTA-HÜVELY- ÉS PÁRIGYÁR PLAKÁTPÁLYÁZATA iránt óriási érdeklődés mutatkozott úgy a művészi, mint a szakmai körökben. Ez érthető is volt, mert ez volt az első olyan magyar pályázat, amely a nagy művészi feladatnak legalább valamennyire megfelelő díjakat tűzött ki. 4.000.000 korona ugyan még nem úti meg a békebeli művészi pályázatok első díjainak összegét, de mégis több a napjainkban megszokott pályadíjakkal. A pályázatra összesen 803 plakátterv küldetett be, amelyeket az arra felkért zsűri elbírált s az I. díjat (4.000.000 K) Végh Gusztáv »Bambus« jeligéjű munkájának, a II. díjat (3.000.000 K) Jantschi Béla »Szöveg átirtható« jeligéjű tervének, a III. díjat (1.000.000 K) pedig Tábor János »Jolia« jeligéjű munkájának ítélte. Ezenkívül 300.000 K-val megvásárolták ifj. Streda Károly »Bébeltornya«, Amberg József »Alföld«, Kákai Szabó György »Gyurka«, Fehér Dénes »Firenze«, Dián János »Diana« és Singhoffer Géza »Stella« jeligéjű pályamunkáit. A pályázat mellátására visszatérünk.

Feljegyzések

FÉLSZÁZADOS MUNKA ÜNNEPLÉSE. Ötven éven át folytatott szorgalmas, becsületes munka szürke napjai után ünnepnapot rendeztek Budapest nyomdai munkásai tiz veterán szaktársnak. Szeptember 6-án este *Pavlik Károly* ötvenéves nyomdászága alkal-

mából a Pátria nyomda személyzete rendezett szép ünnepséget a Ferencvárosi Torna Club sporttelepén, amelyen az igazgatóság nevében Elek Emil vezérigazgató, a személyzet nevében Mátyus Samu szaktárs, a szervezet részéről Reismann Dezső, a szociáldemokrata párt nevében Csillag Ferenc szaktárs köszöntötte fel az ünnepeket. — Szeptember 7-én az Athenaeum nyomda személyzete négy öreg szaktárs félszázados munkásságának fordulóját ülte meg. *Almási Kálmán, Glatz Ferenc, Tomek Jakab és Wohlmuth István* voltak a jubilánsok. Az ünnepély a MÉMOSZ különböző helyiségeiben folyt le. A személyzet üdvözlését Hermann Ármin szaktárs tolmácsolta, az igazgatóság nevében Szabó Dezső cégvezető-igazgató, a szervezet részéről Gyúrey Rudolf szaktárs és a szociáldemokrata párt nevében Csillag Ferenc szaktárs üdvözlötték a munka hajnokait. — Ugyancsak szeptember 7-én ünnepelt a Hungária nyomda személyzete is. Öt öreg szaktárs ötvenéves nyomdászágának jubileumát ünnepelték, akikről el lehet mondani, hogy nemcsak életük, de általában nyomdászáguk nagyobb felét is a Hungária nyomda szolgáltatásában töltötték el. Ezek a kollégák: *Fritz Zsigmond, Kaiser Hermann, Rosenberg Ede, Schwanke János és Ujváry József.* Az ünnepség a Vasúti és Hajózási Klub termében folyt le. A személyzet nevében Wiesner szaktárs üdvözölte a jubilánsokat, a vállalat részéről dr. Bródy László ismertette el az ünnepeket értékes munkásságát, a Segélyező-Egyesület nevében Guttmann Jakab szaktárs, a szak-szervezet és a Hírlapszedőkör nevében Schmidt Béla szaktárs, a szociáldemokrata párt nevében Csillag Ferenc szaktárs köszöntötte fel az ünnepeket szaktársakat. Képviselettelte magát a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara és az Országos Iparkamara is, végül Peisner Ignác a Neues Pester Journal szerkesztősége és kiadóhivatala üdvözlését tolmácsolta. Mondanunk sem kell, hogy a nyomdászok dalköre módját ejtette, hogy mindegyik jubileumon jó dalosokkal képviseltesse magát. Ezenkívül az illető személyzetek rendezőbizottságai kellemes szórakozásokról, nívós műsorról is gondoskodtak, amivel emlékezetessé kívánták tenni a jubilánsoknak ezt a főemelőt, szép napot. Voltak ajándékok is a személyzetek és a vállalatok részéről, mindez hozzájárult a jubilánsok és az ünneplők hangulatának emeléséhez. — Az üdvözlők sorából mi sem akarván hiányozni, őszinte szeretettel csatlakozunk az elhangzott jókívánásokhoz és a *Magyar Grafika* forró üdvözlését küldjük a jubilánsoknak: Gutenberg apánk művészetének ötven hosszú esztendő óta működő szorgalmas veteránjainak.

EGYSÉGES TANKÖNYVEK. Azt olvassuk, hogy a közoktatási miniszter egységes tankönyvet tervez, amelyekkel olcsóbbá és jobbá akarja tenni az iskolázást. Egy szabad versenyen felépülő társadalomban ugyan sokféle ok szól amellett, hogy az ilyenféle törekvést bizalmatlansággal fogadják a közvélemény, de még ha tényleg ideálisak volnának is *tar-talmilag* az ily tankönyvek, akkor is kérdéses, nem lesz-e meg *formailag* az a száraz, hivatalos íztük, mely

LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA NYOMDAFESTÉKGYÁR

BUDAPEST IV, FERENC JÓZSEF RAKPART 27

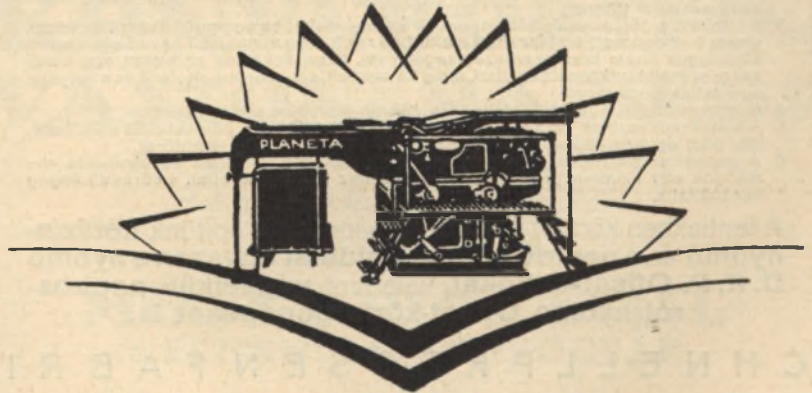
TELEFÓN: JÓZSEF 448-45, JÓZSEF 448-44

GYÁR: BUDAFOKON

ÁLLANDÓ RAKTÁR ROMÁNIÁBAN
»COSMOPOLIS« BUCAREST, STRADA MIHAI VODA 26

„PLANETA“ OFFSET (Patent)

az egy- és kétszínű, első- és hátnyomást egyszerre nyomtató gép

kb. 400 ilyen modellű gép van eddig üzemben. Ez a mi legjobb reklámunk, mert ezek az üzemek kizárólag elsőrangú cégéi a szakmának. Havonként 40 ilyen offset-gépet építünk. További újdonságunk a

PLANETA AUTÓ-TÉGELYNYOMÓGÉPÜNK

36x48 cm belső rámanagysággal, hengeres festékművel, 4 felhordóhengerrel. A forma beemelésekor és beigazításakor ugyanolyan könnyen hozzáférhető, mint más tégelysajtónál; kétszeres teljesítmény, nagy munkabérmegtakarítás. Rövid idő alatt 150 darab üzembe helyezve

Dresdener Schnellpressen-Fabrik A-G., Coswig i. Sa.

Magyarországi vezérképviseelő:

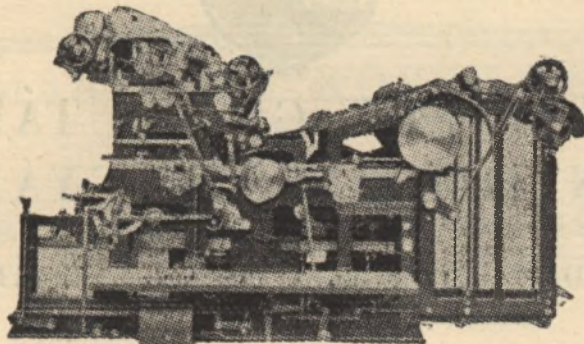
FREUND-BARÁT-FÉLE

papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia ucca 3. Telefon: 82-35

A FRANKENTHALI

3000
nyomásmnál
több óránként

3000
nyomásmnál
több óránként

OFFSET-SAJTÓ

LEGÚJABB KONSTRUKCIÓJÚ
A HÁROM EGYENLŐ KERÜLETŰ CYLINDERREL

messzemenő szerkezeti előnyénél fogva eddig nem remélt eredményeket ér el. A legjelentékenyebb nyomdaüzemek teljes megelégedésüket nyilvánítják a gép

termelése, konstrukciója és mintaszerű anyaga

tekintetében.

Különleges előnyök:

1. A három egyenlő kerületű cylinder elvének sikerült alkalmazása a legjobb munkamenet és a legpontosabb sorogyan (Passer) elérése céljából.
2. Gyárunkban készülő, különleges gyorsjáratú önműködő ívberakó-készülék, szervesen a géphez építve, a papírtömeg elhelyezésére szolgáló önműködően emelkedő asztallal (Stapel).
3. A kirakást a gép akadálytalan gyors járatása érdekében egy gyűjtőkészülék végzi, amely 2–2 nyomott ívet lassított menetben rak ki egy végnélküli hevederre szerelt különleges finom kocsiszerkezet segítségével. Ezen készülék az íveket egy kerékre szerelt kirakóasztalra viszi, mely ha megtelt, egyszerűen eltolatik és a helyébe egy másik kocsi kerül.
4. A legpontosabb nyomásszabályozás mikrométerskálá útján történik.
5. A festékkészülék és a felhordóhengerek egy része egy pillanat alatt elállítható, ami által egyszerűbb munkáknál nagy festékmegtakarítás érhető el.
6. A gépnél az évtizedes gyakorlat alapján kialakult különleges konstrukciós vívmányok már alkalmazásba vétettek s ezekhez felülmúlhatatlan elsőrendű anyag használatik.

A fentiekben körülírt normal-typuson kívül építünk **kétszínnyomó** és a **papírív mindkét oldalát egyszerre nyomó D. R. P. Offset-sajtókat**, valamint **végnélküli papirosról nyomó Offset-körforgógépeket is**.

SCHNELLPRESSENFABRIK

FRANKENTHAL

ALBERT & CIE. A.G. FRANKENTHAL, PFALZ

VEZÉRKÉPVISELET

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE RT

BUDAPEST VI, DESSEWFFY-UTCA 32

minden bürokratikus nyomtatványt már messziről felismerhetővé tesz. Pedig éppen az ilyen egységes jellegű tankönyveknek kellene sokkal, sokkal több gondal készülniük, mint azt a jelenlegi szürke, rosszul nyomott, csínosság nélküli való tankönyvek kiadói végeztetik. A tankönyv elvégre az izlésnevelésnek is eszköze, s miként biggye el a tanuló, hogy Phidias Athena szobra, vagy Rafael: Székenülő Madonnája szép, ha a mellékelt ábra egy eltorzult női tetemet mutat be neki, amely oly távol van a klasszikus világtól, mint egy varga Apellestől, az ó-kori festőművésztől. A tankönyvírók módszere, stílusa, világfelfogása nálunk az utolsó évtizedekben sokszor változtatott, de a tankönyvek betűje, szedésmódmája és könyvkötési sívársága megmaradt annak, aminek harminc évvel ezelőtt iskolapadjainkban megismertük. Tréfának hangzik, pedig tragikus valóság, hogy érhető nálunk az ifjúság könyviszonya, elfordulása a betűktől, melyek oly szürkén merednek rá, mikor az élet, a mozgókép, a természet, a kóborlás oly gazdag kaleidoszkópokat mutogat neki színekből. A német, francia és angol iskoláskönyvek tanúságai annak, hogy a színszeretet, a vidám képek, a jó papiros, a szép nyomás, a gondos fűzés egész másféle vonzóerővel bír a betűk szelleme számára, mint az a fajta könyv, mellyel már kiskorukban elvadították maguktól a jövőndő olvasótáborát a könyvkiadók. N. P.

DIVATLAPOK. Könyvkereskedők bevallása szerint most a legkelendőbb könyv — a divatlap. Azok a nők, akik tíz évvel ezelőtt szociológiát, öt évvel ezelőtt világtörténetet tanultak, most a divatlapok köteleinek sálya alatt gőnyednek. Mikor nincs pénz az utazásra, a férjek Baedekereket vásárolnak és Dél-Itáliában kalandoznak — képzeletben. Mikor nincs pénz nagyszerű fürdőkösztműökre, a feleségek Crèpe de chine-álmokat szőnek és a farsangi toalettgondok kebelén csüngnek. Ebből a narkotikumból most szerfelett sok van Budapest könyvkiakataiban. Sőt — amióta drága kelméiket nem veszik, — a szövet- és selyemkereskedők is édes, tarka divatképek papagályonit rakják a kirakathba. A nagyszerű francia reprodukáló ipar csak úgy ontja a drágábbnál drágább műlapokat a ruba-amatőröknek. Vannak 400—450 példányban a tervező által ceruzával szignált divatlapkiadványok, amelyeket kézzel színeznek sablonok segítségével. Ezek olyanok, mint a modern japánok rizspapírra készült miniatűrjei, szinte kidomborodnak a lapokon a zománcos színű, igen finoman árnyékolt alakok. De nemcsak az ilyen drága ritkaságok, hanem a közönségesen készülő divatlapok is olyanok jórészt, hogy még az öltözködés kérdéseivel szemben közömbös férfi is érdeklődéssel forgathatja őket. A nagyobb divatlapok közül az amerikai Vogne, a francia Femina annyira ötletesek formájukban, oly élénk mozgalmassággal aknázzák ki a ceruza, az ecset fűrgességét s oly jó képeket nyújtanak nemcsak a szabás remekeiről, de a nagyvilági életéről is, hogy egy egész nyugati utazást végez az, aki hatalmas fóliánsukat maga elé teríti és elkábítani engedi magát ez olcsó és mégis művészi nyomtatványoktól. N. P.

VALAKI FELAKASZTOITTA MAGÁT. Ezt a plakát hirdeti az uccai hirdetőtáblákon. Hirdeti pedig ugyanazzal a meggyőző erővel, amellyel azt hirdeti, hogy »Nincs már zsidó Pesten«. Tudniillik a Városligeti Színkörben nincs. Azaz, hogy ott is van még egy-kettő, de jegy nincs, az nem kapható már a Feld Matyinnál. Azaz, hogy kapható, de csak egy-kettő. Protekcióval. Az nincs. És azért akasztotta fel valaki magát. De ki? Itt van a kutya eltemetve, Mert a plakáton ott áll egy esernyős úr és egy búsló

hordár. Ez egyik sem akasztotta fel magát. De hát ki, az istenért? Csak nem a Matyi? Nos, hogy ki, azt megtudjuk a rendőrségi kommunikéből. Az a néger akasztotta fel magát, aki ott lógott a plakáton, de akit átragasztottak a virgonc hordárral. A rendőrség nagyon szelátennek találta a plakátot és kissé izgatónak a tartalmát, ezért került a régi szöveg fölé az új kép, a régi zsidó helyett, aki nincs és a régi néger helyett, aki szintén nincs, az új, a bñnbánó hordár. Szóval: ez egy plakáttörténet vextrképekkel. Ha megkaparom a hordárt, alatta a néger, ha megkaparom a Matyit, alatta a plakáttervező. Pesti vicc. Abban a hangnemben készült, amelyben a »Maga disznó« feliratú plakát, vagy a »Megállj te marha« című és a láncravert poloska szenvedéseit ábrázoló művészi falikép. Abban a hangnemben készült, amelyben ízlés, válogatás, a finomságnak halvány sejtelve nélkül készülnek nálunk egy és más plakátok és színdarabcmek. Csak a fejit, hogy meg ne sántuljon, mondja erre igen helyesen a jó ízlés utolsó mentsvára, a rendőrség és levágja »valaki«-nek a fejét. Milyen kár, hogy csak azét a valakiét, aki felakasztotta magát. N. P.

A WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁR RT.
 augusztus hó 16-án tartott közgyűlésén az igazgatósági tagságról lemondtak: Frankl Jakab Pozsony és Bátori Endre Budapest, új igazgatósági tagokká választottak: Alexander von Rothe Berlin (alelnök), Heinrich Siede Leipzig, Kondor Márton kir. tanácsos, építőmester, Spiegel Lajos, Márkus Lajos (ügyvezető-alelnök), Márkus Győző és Márkus István. A felügyelőbizottsági tagságról lemondott dr. Bátori Pál, új felügyelőbizottsági tagok lettek ifj. Novák Sándor tanár, Budapest, Márkus Miksa és dr. Krausz Győző.

A régi Rózsa-nyomda régi személyzetéről

CSIZY ELEMÉR TELEFÓNREKORDJA

EZ sem mindennapi dolog. A valódi nyomdász-humor sem azelőtt, sem azóta nem nyilatkozott meg olyan frappánsan, mint Csizy barátunk esetében. Csizy kollégánk valahonnan a felvidékről pottyant közibénk. Ma már nem emlékszem, mivel foglalatostkodott az öreg

Csizy. Azt azonban állítom, hogy a gyerek nem azért űzte Gutenberg apánk mesterségét, mintha azt kenyérkeresetül választotta volna, csupán csak hogy foglalkozása legyen. Pedig akkor még nem sibereskedtek!

S így magától értetődik, hogy az ő fizetése mindenkor a mi zsebpénzünk volt egészen addig az ideig, amíg az öreg vissza nem hívta.

Sajnálunk fiatal kollégánkat, de belenyugodtunk. Csaptunk is egy olyan búcsúestélyt, amelyet nem felejték el soha. Ennek a kilépésnek a legfőbb nevezetessége különben az volt, hogy minden költséget kilépő kollégánk fizetett. Mi csak fogyasztottunk. De ebben aztán eminensek voltunk.

Tehát erről a kollégáról, erről az igazán gavallér szakúrsunkról szól az alantí kis történet, amelyhez hasonlólétét csak katonáéktól hallottam. Ennek az esetnek is, úgy mint sok másnak, a mi jó házi telefonunk volt az iniciatívája, ami természetes emberi agyára volt megszerkesztve.

Azon a napon, amelyen fiatal barátunk belépett,

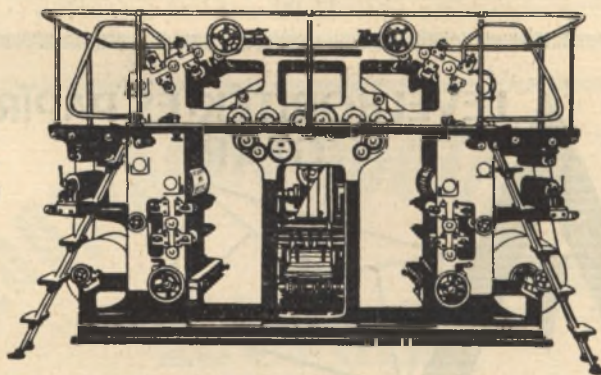
M * A * N

AUGSBURG-NÜRNBERGI GÉPGYÁR RT
 AUGSBURGI GYÁRTELEP

Körforogógépek ujságnymásra

kisebb és nagyobb ívterjedelmű ujságok részére

Leg-
 nagyobb
 termelő-
 képesség

Leg-
 szilár-
 dabb és
 legpon-
 tosabb
 kivitel

Vezérképviselettség Magyarország részére:

CHATELET ALAJOS BUDAPEST II,
 MARGIT KÖRÚT 81. II. UDVAR. TELEFÓN 195-33

GRAFIKAI TEXTILKELLÉKEK KÖNYVBORÍTÓ- VÁSZON és PAPIROS

NAGYBAN ÉS KICSINYBEN
 RAKTÁRRÓL AZONNAL

*

MOSKOVICS EMIL
 MECHANIKAI SZÖVŐGYÁR

*

BUDAPEST

Chiffon
 Chirting
 Moleskin

Kanavász
 Lenvászon
 Fűzőszalag
 Fűzőszövet
 Kaszirozóvászon
 Chagrinvászon
 Kalikó (angol) vászon
 Zsávoly (gradl) vászon stb.

IRODA: V. KLOTILD
 UCCA 22. SZÁM
 TELEFÓN:

2-23, 165-25,
 191-34

*

Alátétfile
 Gépszalag
 Rotációsfile
 Batikelőzők
 Moirépapír
 Bőrutánszatok
 Kalikóutánszatok
 Chagrinpapírok
 Fantáziapapírok
 Márványpapírok
 Hengertörlőflanel stb.

GUMIBÉLYEGZŐGYÁR, VÉSNÖKI **2** R MŰHELY ÉS DOMBORYOMDA

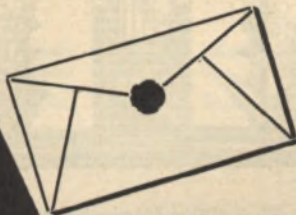
RÉVÉSZ FIVÉREK
BUDAPEST IV, VÁCI UCCA 10

Készíti
a grafikai szakmában szükséges
metszeteket

TELEFÓNHÍVÓ
37-09

Vállalja
mindennemű dombornyomás
készítését

**LEVÉLBORÍTÉK-ÉS PAPIRNEMŰ-
GYÁR**

VÉRTESI ALADÁR BUDAPEST
IV, FŐVÁM TÉR 4 · GYÁR: IV, MOLNÁR U. 33

KÉSZÍT: MAPPÁKAT, DÍSZLEVÉLPAPÍROKAT

JÓZSEF 102-51
JÓZSEF 102-52
JÓZSEF 62-49

**GÉPSZERELÉST
ÉS GÉPJAVÍTÁST**

vidéken s bármely területen is vállal s pontosan
eszközöl. Specialista gyorssajtók,
rotációsgépek és rokon-
szakmabeli gépek teljes
javításában

GYÁRT:

kerek papírvágógépet különböző
szélességben, lemezollót, perforálógépet kéz- és
lábhajtásra, stokprést, mindenféle nyomdai és
rokonszakmabeli segédgépeket
Állandóan raktáron tart, vesz,
elad és becserél új és
használt szakmabeli
gépeket

KLEIN ERNŐ
GRAFIKAI GÉPEK ÉS SZERELVÉNYEK GYÁRA
BUDAPEST VIII, JÓZSEF UCCA 72.
TELEFONSZÁM: JÓZSEF 72-39

nagy dúsás volt az »Ipartűgyek«-nél. S így őt is Heiter Franci barátunkhoz, a főmetőrhez osztották be. Heiter már természeténél fogva is kiváló emberismerettel bírt. Ezúttal is észrevette a »falusi szagot«. Azonnal intézkedett, hogy *Lugmayerék* milyen »szekrényt« mutassanak meg ifjú kollégáknak, ha a »telefonon« szóltják.

Most már Csizy barátunkon volt a sor. Egy nagy árkus kézirattal a kezében azon törekedett, hogy egy házi borgisz-szekrényt találjon. Kérdezni, mint minden falusi, szegélyt. Inkább keressett.

— Mit kutat, szaktárs? — kérdezte tetetett rész-
véttel *Matolcsi* bátyánk.

— Egy házi borgisz-szekrényt, kérem szépen.

— Azt hiszem, az fönt van *Lugmayeréknél* — je-
gyezte meg *Berts Géza*. Majd hirtelen hozzátette:

— Jó lesz azonban, ha a házitelefonon megkér-
dezi, nehogy hiába fáradjon.

— Hol a telefon, kérem?

— Ott! — mutatott a »lyuk« felé *Berts*. Csizy barátunk ezzel odaállott a lyuk alá, felnézett és — hall-
gatott.

— Kolléga! hát beszéljen, mire vár? — mondta *Virág Sanyi*.

— A kagylót keresem, kérem szépen.

— Ja?! Ez nem olyan telefon. Ez kagylónélküli
»modern« telefon. Csak kiáltson fel s azonnal jelent-
keznek — válaszolt *Virág*.

— Úgy? köszönöm. S ezzel rögtön fel is kérdezett.

— Halló! Itt pince!

— Halló! Itt fent! Mi tetszik?

— Van ott kérem egy házi borgisz-szekrény?

— Van, csak jöjjen fel érte — válaszolt *Györgyi*,
a helyettes telefonista.

A fenti kollégák aztán megmutatták, hogy melyik az a szekrény, amelyikre Csizy barátunknak szüksége volt. Mondanom sem kell, hogy ez időtől minden nyomdai dolog iránt, melyről lent nem kapott érte-
sítést, telefonon érdeklődött. S mindig sikerrel.

*

A praxisomban a legtöbb regényhez előzőt is
tördeltem. A fenti eset, valamint az utána gyakran
megtörtént kedves kis dolgok is csak mintegy beve-
zetés óhajt lenni ahhoz a valóban nagyszerű sláger-
hez, amelynek a kezdeményezője — úgy hiszem —
Doby szaktárs volt.

Csütörtök este 3 óra lehetett. A depónak csúfolt
majomházból négy vigyorgó arcú szaktárs kocogott
a helyére.

Kis idő múlva berreg . . . , illetve megszólal
Drahos szaktárs:

— Halló! Itt iroda!

— Halló! Itt pinceterem! Parancsol?

— Kuldjék ide Csizy urat.

— Igenis, azonnal! — Halló, Csizy szaktárs! Az
iroda keresi — mondja Doby kolléga.

Csizy éppen kiemelt, de nem a hajóra, hanem a
padlóra. Ifjú barátunk ugyan tiltakozott, hogy nem
ijedtében, hanem véletlenül esett meg vele ez a
malőr, miközben máris a lyuknál állott:

— Halló! Itt Csizy beszél. Tessék parancsolni.

— Halló! Itt iroda. Maga az, Csizy?

— Igenis, szolgálatára.

— Rendben. Figyeljen ide. Miután maga a leg-
fiatalabb segéd, holnap reggeltől kezdve maga hozza
be mindennap egy másik kollégájának az uzsonnát.
Megértette?

— Igenis meg.

— Tehát ma jelentkezék *Michel* kollégájánál; ő
aztán megmondja, hogy mit hozzon reggelire. Pénzt
is tőle kap. Mehet!

Közben hat óra lett. Csizy kereste Michel kollégát, aki éppen azzal volt elfoglalva, hogy a mai polgár-estélyre a szükséges 4 forintot összelője. Mikor együtt volt a kívánt összeg, a következő párbeszéd mellett nyújtott át két darab 10 krajcáros kollégáknak:

— Csizy! Azt hiszem, tudja már, hogy ma én vagyok soron. Itt van 20 krajcár.

— Igenis.

— Reggelre hozzon nekem egy nagy doboz szardíniát . . .

— Igenis.

— Várjon! Még nem végeztem. Ötért liptóit, ugyanannyiért vajat . . .

— Igenis.

— A kutyafáját! Mondtam már, hogy még csak a kezdeténél tartok. Továbbá: hoz még két deka kaviárt, egy fej vöröshagymát . . .

— Igenis.

— . . . és egy kilogram fehér kenyeret . . .

— Igenis.

— . . . és végül két üveg barna sört. Megértette?

— Igenis. De . . . — akadozott, illetve ájuldozott Csizy barátunk. — Michel azonban hirtelen közbevágott:

— Tudom, mit akar mondani: hogy mit csináljon a fennmaradó összeggel? Ezt majd odaadja a nyomdászárvának. Megértette? Mehet.

*

Reggel Csizy kolléga pontosan meghozta a fent elsoroltakat s mi, a beavatottak — mondhatom — eléggé jól oszonnáztunk.

Ezt az esetet még kétézer megismételtettük vele, negyedszerre azonban kereken kijelentette, hogy nem hajlandó továbbra is »segélyezni« a nyomdászárvánkat.

S ezt mi is elhittük neki.

Bulkozszky Bertalan

Lapunk e havi számának

fedőlapját Wanko Vilmos tervezte; szedése Lombár László munkája, míg a szignet ólomvésete Kner Albert ügyes kezét dícséri. A fedőlap hirdetéseit Kun Mihály tervezte. A fedőlapot Szarvas János nyomta. — Házi mellékletünk szedéspéldái a többnyelvű nyomtatványokról szóló cikkünk illusztrációi. Az első három oldalt — 6 példát — Kun Mihály tervezte, a 4—6. oldalak hat példáját Tábor János, míg az utolsó két oldal Wanko Vilmos vázlatai után készült. A mellékletek szedésénél közreműködtek: Czinder Antal, Kolozsvári Károly, Kun Dezső, Lombár László, Topits Béla, Tóth Ferenc és Wozniak Henrik szakértársak, akik lapunk egyéb szedéspéldáit és hirdetéseit is szedték. A nyomás König Béla munkája.

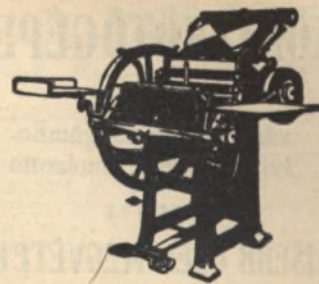
Lapunk e számához mellékeljük a Hornyánszky Viktor nyomdai műintézet Rt. egy jól sikerült négyoldalas mellékletét, mely a Nordisk Films Comp. egy nagy prospektusából mutat be szemelvényeket. Ezen négy oldalt a prospektus tervezőjének, Tábor János iparművésznek vázlatai után szedték és nyomták.

Egy további mellékletünket az Első Magyar Betűöntő Rt. igazgatóságának köszönhetjük. E melléklet felső — szignetes — levélfejét és a reklámjegyet Wanko Vilmos tervezte, míg az alsó levélfejét Kun Kornél tervezte s ugyanúgy szedte ki az előbb említett két másik példával együtt. A melléklet a Betűöntőde Bravour antikváját s kurzívját, valamint Reform groteszk-jét mutatja be, illusztrálásul annak, hogy e betűfajták a finomabb akcidenáncok szedésére kiválóan alkalmasak. A melléklet nyomását a Globus nyomdai

TÁNYÉROS
TÉGELNYOMÓSAJTÓ

PHÖNIX TTB
HÁROM FESTÉKEZŐ
HENGERREL

J.G.
SCHELTER & GIESECKE
LEIPZIG

Zárókeret belvilága 28×39 cm
Hajtóerőszükséglet 1/3 lóerő 0,25 KW.
A géppiac legalkalmasabb tegelynyomósajtója, tányéros festékezésél

KÉPVISELŐ: FISCHER IGNÁC, BUDAPEST VII, KAZINCZY UCCA 27

A világgpiacot hódította meg
+
a több mint
25 év óta
jóval több mint
60.000
+

példányban a világ minden részében elterjedt

LINOTYPE

szedőgép az ő

**utolérhetetlen
előnyeivel**

GUTENBERGHAUS, GEBR. GEEL

Wien VII, Lerchenfelderstr. 37. Telefon 30.066. Táviratcim: Linogeel
Budapest II, Hunyadi János ucca 12
Prága II, Vrchlicky Park 1. Zágráb, Tkalčičeva ul. 68

Képviseletek: Belgrád, Bukarest, Sofia

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁR RT

TELEFÓN
14—69

AZONNAL SZÁLLÍT GÖRGŐ ÉS VASÚTI RENDSZERŰ
NYOMDAI GYORSSAJTÓKAT
TÉGELYSAJTÓKAT, KÖNYVNYOMDAI KÉZISAJTÓKAT
KÖNYVKÖTŐ VÁGÓGÉPEK ÉS LEMEZOLLÓK RAKTÁRON
GÉPJAVÍTÁST ÉS SZERELÉST
BÁRMELY SZAKMÁBAN LEGPONTOSABBAN VÉGEZÜNK

TELEFÓN
61—90

BUDAPEST V, VÁCI ÚT 48. SZÁM

KÖNYVKÖTŐGÉPEK

ügymint

vágó, perforáló, gömbölyítő, fűzőgép, lemezolló

esetleg

KISEBB ÜZEM MEGVÉTELÉK

Cím:

Irodafelszerelési üzlet,
VI, Podmaniczky ucca 1

LUZ EDE ÉS TÁRSA

LAKK-ÉSFESTÉKGYÁR RT
Budapest VII, Örnagy ucca 4

Telefón: József 93—46

Könyv- és
kőnyomda-
festékek
elsőrangú mi-
nőségben

Képviselet:

FRANK LAJOS
GRAFIKAI SZAKÜZLET
Budapest VIII, Teleki tér 10

Telefón: József 70-10

Azonnal szállít betűöntődéket, könyvnyom-
dák és tömöntődékek részére garantált
összetételű elsőrendű minőségű

BETŰFÉMET

ólmot, angol ónt és
antimóni nappi áron.
Betűfémhulladékok, fémsa-
lakok és fémhamut legelőnyö-
sebb nappi áron vesz. Szedőgép-
mot gyakorlatilag kipróbált speciális
összetételben gyárt, raktárról bármilyen
mennyiségben azonnal készségesen szállít

**Magyar Ólomárugyár és Fém-
kereskedelmi Részvénytársaság**

KÖZPONTI IRODA: BUDAPEST V,
KORALL UCCA 5.

TELEFÓN: 110-45, 102-01 * GYÁR: 176-76
GYÁR: BUDAPEST VI, FORGÁCH UCCA 4.

műintézet Rt. üzemében König Béla szakátárs végezte.
Lapunk szövegveinek nyomása Leib Károly és
Szarus János gépmesterek munkája.

Megkell még jegyeznünk, hogy lapunk e számának
papirosát a Felbert Gyula cég (V, Árpád ucca 10.
Telefón: 34-08) szállította.

Üzenetek

M. R. Felszólításunkra írt válasza nem elégt
ki. Ez alkalommal utalunk »Pro domo« közlemé-
nyünkre, olvassa el és szívelegje meg. Elhiszük Önnek,
hogy nehéz a megélhetés, de el kell ismerni azt,
miszerint nekünk sem könnyű a dolgunk; sokan
vannak olyanok, akik februári lapunk 6000 koronás
árát mai 6000 koronával szeretnék kiegyenlíteni.
Azt, hogy az év elején megjelent és átvett lapokat ma
45.000 koronával kérjük elszámolni, nem szokatlan és
nem is méltatlan eljárás. Tessék bemenni egy könyv-
kereskedésbe s megkérdezni, hogy valamely ez év
elején megjelent könyvnek mi volt az ára januárban
és mi az ára ma s a kapott válasz után próbálja ott is
hangoztatni, hogy a mutatkozó nagy differencia köve-
telése méltatlan eljárás. A könyvkereskedő azután
megmagyarázza Önnek, hogy az eljárás nem méltat-
lan és főleg nem szokatlan. Feltétlenül ragaszkod-
junk ahhoz, hogy az ideai számokat — ha tartozását
elmulasztotta annakidején kiegyenlíteni — mai
árban fizesse meg. Ennek csak egy következménye
lehet: okulni fog és máskor négy héten belül számol
el az átvett lapokkal.

Zs. B. K-a. A fenti üzenet lényegesebb részé-
ben Önnek is szól, az Ön esetében azonban súlyos-
bítja az ügyet az a körülmény, hogy saját állítása
szerint a lap vásárlóinak nagyrésze már annakidején
kiegyenlített a lap árát s Ön nem hajlandó tőlük
most követelni a 9000 koronás különbözetet, melyet
mi az Ön terhére voltunk kénytelenek írni. Szerény
véleményünk szerint ez nem is áll Önnek jogában,
mert az illetők eleget tettek kötelezettségüknek.
Önnek mindenesetre az előírt időben kellett volna
elszámolni s megjegyezni, hogy egyesek még nem
egyénlítették ki a tartozásukat. Csak így mentesülhet-
ett volna a következményektől.

1924. ÉVI OKTÓBER HÓ 7

Szerkesztő és kiadja Biró Miklós

Felölts szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatársak
Kun Mihály és Tábor János grafikus művészek.

Nyomatott a Globus Nyomda Műintézet Rt

Budapest VI, Aradi ucca 8, cég üzeme-

ben a Klinkhard'sche Schriftgiesserei

und Messinglinienfabrik, Leipzig, cég

Didot antikva betűivel és a J. G.

Scheller & Giesecke, Leipzig,

betűöntőde Hundertjahr-Ein-

fassung sorozatából való

iniciálékkal, a Lorilleux

Ch. és Társa festék-

gyár, Budapest IV,

Ferenc József

rakpart 27,

cég festé-

keivel

A nyomdaipar
részére mindenféle
papírok állandó
nagy raktára

Sürgönyeim:
Papírolem Budapest.
Telefón
96-19 142-51

WALDMANN FERENC

papírgyárak lerakata
és nagykereskedelmi Rt.

Budapest V, Falk Miksa u. 13

KÖNIG ÉS BAYER FOTOKÉMIGRAFIAI MŰINTÉZET

KLISÉ- GYÁR

WESSELÉNYI U. 54

TELEFÓN: JÓZSEF 59-91

BERGER ÉS WIRTH

▲
Első magyar
kő- és könyvnyomda-
festék- és
hengeranyaggyár

▼
Budapest IX,
Márton ucca 19. szám
Telefón József
6-35

HENGERÖNTÉS!
OLCSÓBB ÉS JOBB A HÁZI
ÖNTÉSSEL